

TOSHKENT TEMIR YO'L MUHANDISLARI INSTITUTI

Himoya qilishga ruxsat berilsin

“Muhandislik kommunikatsiyalari va
tizimlari” kafedra mudiri

B. B. Kaxarov Kaxarov B.B.

«08» 06 2016 y.

“Muxandislik kommunikatsiyalari va tizimlari” kafedrası

Проектирование систем водоотведения и очистки сточных вод населенного пункта и
железнодорожной станции «Кубатау»

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Muallif KQ-19 guruh talabasi: Alimov M.M.S.

Bitiruv ishi rahbari Musayev O.M.

Mehnatni muhofaza qilish bo'yicha

Maslahatchi: Rizaev A.N.

Taqrizchi: Bo'riyev E.S.

TOSHKENT – 2016.

TOSHKENT TEMIR YO'L MUHANDISLARI INSTITUTI

Qurilish fakulteti, «Muhandislik kommunikatsiyalari va tizimlari» kafedrası,
5340400- Muhandislik kommunikatsiyalari qurilishi va montaji (temir yo'l
transportida suv ta'minoti va kanalizasiya tizimlari) yo'nalishi, KQ-19 guruhi

“Tasdiqlayman”

“Muhandislik kommunikatsiyalari va
tizimlari” kafedra mudiri

B. B. Kaxarov Kaxarov B.B.
“11” 01 2016 yil

BITIRUV MALAKAVIY ISHI BO'YICHA TOPSHIRIQ

Talaba Alimov M.M.S.

(familiya, ism, sharfi)

1. Bitiruv ishining mavzusi Проектирование систем водоотведения и очистки сточных вод населенного пункта и железнодорожной станции «Кубатау»

*Проектирование систем водоотведения и очистки
сточных вод населенного пункта и желез
нодорожной станции в Кубатау*

«30» 10 2016 2016 yil kafedra majlisida ma'qullangan.

2. Bitiruv ishni topshirish muddati 08.06.2016

3. Bitiruv ishni bajarishga doir boshlang'ich ma'lumotlar Qurilish korazini
boshlag'ich qismida olib boriladi

4. Hisoblash – tushuntirish yozuvlarining tarkibi (ishlab chiqiladigan

masalalar ro'yxati)

1. *Qurilish objekti tasnifi*
2. *Teknologik qism*

3. Og'alga suvlarni tozalash uslubidazuning inshootlari
ning tanlash (mekanik tozlash) 4. Og'alga suvlarni
biologik tozalash

5. Chizma ishlar ro'yxati (chizmalar nomi aniq ko'rsatiladi)

1. Ko'rinish rejasi
2. Bosh tarki
3. Bosim kollektorning boylama kesmi
4. Bosim ko'raruvchi nasos stansiyasi
5. Bosim ko'raruvchi nasos stansiyasi
6. Tozalash inshootining bosh tarki
7. Suyuq boylama kesmi
8. Suyuq boylama kesmi

6. Bitiruv ishi bo'yicha maslahatchi (lar)

№ t/r	Bo'lim mavzusi	Maslahatchi o'qituvchi F.I.Sh.	Imzo, sana	
			Topshiriq berildi	Topshiriq bajarildi
1	Bu'rich ob'ekti taksifi	Musayev O.M.	11.01.2016	04.02.2016
2	Tehnologik qism	Musayev O.M.	11.01.2016	28.02.2016
3	Og'alga suvlarning aralashi	Musayev O.M.	11.01.2016	28.03.2016
4	Og'alga suvlarni tozalash	Musayev O.M.	11.01.2016	01.04.2016
5	Og'alga suvlarni kimyoviy tozalash	Musayev O.M.	11.01.2016	15.04.2016
6	Og'alga suvlarni xarorati tartiblash	Musayev O.M.	11.01.2016	28.04.2016
7	Og'alga suvlarni tozalash stansiyasining bosh rejasi	Musayev O.M.	11.01.2016	15.05.2016
8	Og'alga suvlarni quyqasim berish inshootlari	Musayev O.M.	11.01.2016	28.05.2016
9	Ilxat uyrofga	Musayev O.M.	11.01.2016	06.06.2016

7. Bitiruv ishi bajarish rejasi

№ t/r	Bitiruv ishi bosqichlarining nomi	Bajarish muddati (sana)	Tekshiruvdan o'tganlik belgisi
1	Qurilish obekti tavsifi	04.02.2016	04.02.2016
2	Termoelektrik qism	25.02.2016	26.02.2016
3	Qayta suvlar tarkibi	15.03.2016	16.03.2016
4	Qayta suvlar tozalash	01.04.2016	02.04.2016
5	Qayta suvlar biologik tozalash	15.04.2016	16.04.2016
6	Qayta suvlar zararsizlantirish	28.04.2016	29.04.2016
7	Qayta suvlar quyqasiga ish loyi birlash	15.05.2016	16.05.2016
8	Qayta suvlar tozalash stansiyasi	28.05.2016	29.05.2016
9	Maxsus muhofaza	06.06.2016	06.06.2016

Bitiruv ishi rahbari

Musayev O.M.

11.01.2016

(familiya, ism, sharfi)

(sana)

Topshiriqni bajarishga oldim

Alimov M.M.S.

11.01.2016

(familiya, ism, sharfi)

(sana)

Topshiriq berilgan sana 2016 yil

11.01.2016

Mundarija

Kirish	
1. Qurilish ob'ekti tavsifi	8
1.1. Qurilish ob'ektini iqlimi va tabiiy sharoitlari	10
1.1.1. Shamol guli.	12
2. Texnologik qism.	16
2.1. Oqova suvlar tarmogining sxemasi va sistemalarini tanlash.	18
2.2. Iste'molchilarning sarf-xarajatlarini aniqlash. Axolini yashash joyini, yashash kvartallarini sarf-xarajatlarini aniqlash.	22 24
2.3. Maishiy-xizmat ob'ektlarining xisobiy sarflarini aniqlash.	26
2.4. Yashash kvartallarida xisobiy sarf-xarajatlarni aniqlash.	28
2.5. Sanoat, ishlab chiqarish va temir yul stantsiyalari korxonalarining sarf-xarajatlarini aniqlash.	31 33
2.5.1. Temir yul stantsiyasi (vokzal)	35
2.5.2. Non zavodi	37
2.5.3. Kun zavodi	40
2.5.4. Tikuv fabrikasi	43
2.5.5. Lokomotiv deposi	45
2.6. Oqova suv tarmoqlaridagi uchastkalar buyicha xisobiy Oqova suv sarf-xarajatlarini aniqlash.	48 48
2.7. Oqova suvlarni gidravlik xisobi.	48
2.7.1. Quvurlarni yotkizish chuqurligi.	50
2.8. EHM da Oqova suv tarmoqlarining xisobi va algoritmi.	51
2.9. Oqova suv tizimining bosh kollektorini bo'ylama kesimini qurish.	53
2.10. Oqova suv quvuri materialini va quvur osti er asosini tanlash.	54
2.11. Oqova suvlarni kunlik sarfini aniqlash.	55
3. Oqova suvlar tarkibi va zarur bulgan tozalash darajasining hisobi	58 60
3.1. Axoli yashaydigan xududdan chiqayotgan Oqova suvlar tarkibi konsentratsiyasi.	61 62
3.1.1. Oqova suvlardagi suzuvchi moddalar konsentratsiyasi.	63
3.1.2. Biologik organik ifloslanishlar konsentratsiyasi.	65
3.1.3. Yashovchilarning ekvivalent va keltirilgan sonlari.	66
3.2. Xavzaga Oqova suvlarni tushirish shartlari va talab etiladigan tozalash darajasini aniqlash.	67
3.3. Oqova suvlarni tozalash uslublarining inshootlarini tanlash. (MEKANIKA B8833102)	68
3.4. Panjaralar.	68
3.4.1. Monster tipidagi panjara maydalagich	70
3.5. Qumtutgichlar	71
3.5.1. Tangentsial Qumtutgichlar	72
3.6. Birlamchi tindirgichlar	73
3.6.1. Vertikal tindirgichlar	

3.6.1.1 Vertikal tindirgichlar hisobi	75
✓ 4. Oqova suvlarni biologik tozalash	76
4.1. Aerotenklar	77
4.1.1. Aerotenklar hisobi	78
4.1.2. Aerob stabilizator	78
4.2. Ikkilamchi tindirgichlar	80
4.3. Biologik xovuzlar	81
✓ 4.4. Oqovasuvlarni zararsizlantirish	82
4.4.1. Xlorlash	83
4.5. Aralashtirgichlar	84
4.6. Kontaktli rezervuar	84
✓ 4.7. Oqovasuvlar quyqasiga ishlov berish inshootlari	85
4.7.1. Loyqazichlagichlar	85
4.7.2. Loyqamaydonchalari	86
✓ 4.8. Oqovasuvlarni tozalash stantsiyasining bosh rejasi	86
✓ 5. Mehnat muhofaza	86
5.1 Moslashtiriluvchi hududlar.	86
5.2 To'plagich zovurlar va tarmoqlar.	86
5.3 Tozalash inshootlari	87
5.4 Bino va inshootlarning qurilish yechimlari va tuzulishlariga talablar.	
Bosh tarx va hajmiy-tarx yechimlari.	87
5.5 Hajmiy-tarx yechimlari.	87
Adabiyotlar.	88

Kirish

Prezidentimiz I.A. Karimov uzining «Uzbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka taxdid, barkarorlik shartlari va tarakkiyot kafolatlari» asarida: «Uzbekistonning ekologik xavfsizligi nuktai nazaridan karaganda suv zaxiralarining, shu jumladan er usti va er osti suvlarining keskin taksilligi xamda ifloslanganligi katta tashvish tugdirmokda» deb aytdi.

Xukumat tomonidan sungi yillarda Uzbekistonda Qurilish loyixalashni yaxshilashga, atrof muxitni muxofaza kilish va tabiiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash yunaltirilgan kator kararlar kabul kilindi. Bunda suv xavzalarini ifloslanish va ozayishidan, muxofaza kilish buyicha chiqindini qayta ishlash texnologik jarayonlarni ishlab chiqish va joriy etish buyicha, shuningdek Oqova suvlarni tozalashda samarali usullardan foydalanish va chiqindilarni bartaraf etish chora tadbirlari nazarda tutilgan.

Respublikamiz axolisi salmokli qismining qishloq joylarda istikomat kilishi, iktisodiyot tarkibida qishloq xujaligining etakchi urin tutishi mazkur tarmoqni rivojlantirish, undagi uzok yillar davomida vujudga kelgan muammolarni xal kilish zaruratini keltirib chiqardi. Shunga kura, mamlakatimiz raxbari usha notinch davrda republika qishloq xujaligini rivojlantirish borasidagi yangi tashabbuslarni ilgari surib, amalga oshirilishi zarur bulgan bir kator vazifalarni belgilab berdi.

Qishloq xujaligini rivojlantirish chora-tadbirlarini ishlab chiqish va amalga oshirishda yer va suv masalasiga aloxida e'tibor karatish maksadga muvofik xisoblanadi.

Uzbekistonning uz tarakkiyot yulini tanlashida respublikaning uziga xos xususiyatlarini e'tiborga olish kerak: respublikamizdagi sugoriladigan dexkonchilik katta-katta kanallar, sugorish va drenaj tarmoqlari, sugoriladigan dalalar bilan boglik bulgan yaxlit er-suv kompleksini yuzaga keltirishi, bunday sharoitda erning uzini xususiy mulk sifatida foydalanishga topshirish ma'no kasb etmasligi; ulkamizda asosiy fondlar suv xujaligi vositalari, mashina-traktorlar, chorvachilik komplekslari, kata bogdorchilik-uzumchilik xujaliklari tarzida shakllangan, bu esa keng kulamdagi asosiy ishlab chiqarish vositalarini yakka xujaliklarga bulib berish mumkin emasligini isbotlari va boshkalar.

Yangi ishlab chiqarish va madaniy-maishiy ob'ektlar, ijtimoiy va axoli turar joy binolarining qurilishi, shuningdek mavjud Qurilish ob'ektlarini qayta qurish va kengaytirish ishlari muxandislik jixatdan tayyorgarlikni yangi axoli turar joy va ijtimoiy binolar xamda inshootlarni, ishlab chiqarish va maishiy-madaniy ob'ektlarni qurilishi, shuningdek mavjud Qurilish ob'ektlarini kengaytirish va qayta qurish masalalarini xal etishda katta xajmda tayyorgarlik ishlari, birinchi navbatda, suv ta'minoti va Oqova suvlarni chetga chiqazish xamda tozalash tizimlarini loyixalash asosiy urindadir.

1.Qurilish ob'ektini iqlimi va tabiiy sharoitlari

Xorazm viloyati O'zbekistonning janubiy-sharqida joylashgan, bo'lib 20,59 ming km² yuzani egallaydi.

Viloyat tarkibiga 2 ta mamuriy tumanlar kiradi.

Aholisining soni 150578 kishi, maydoni 305.39 Ga.

tumanida iqlim keskin o'zgaruvchandir.

Havoning o'rta yillik xarorati +14 °C - 17 °C. Eng sovuq oy yanvar bo'lib, minimal xarorati – 1 - 4 °C. Eng issiq oy iyul bo'lib, maksimal xarorat +40,5 °C - 45 °C.

Bir yillik yog'inlar miqdori – 170 mm.

Shamolning asosiy yo'nalishi – janubiy – sharqiy va sharqiydir. Yerning muzlash chuqurligi – 1-2 m.

Seysmik tumanlar bo'yicha viloyatning hududini 7-8 ballik zonasiga kiritish mumkin.

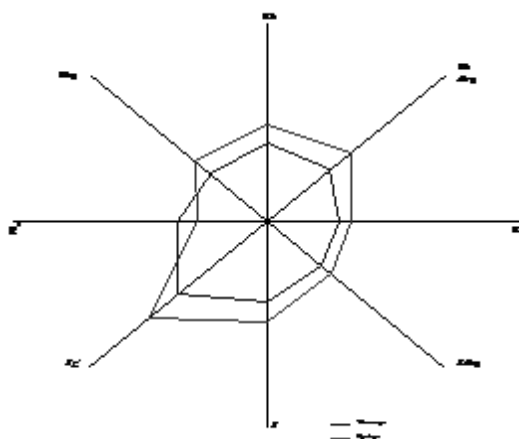
Gidrogirafiya va Hidrogeologiya

Rayonning asosiy suv oqimi bo'lib Amudaryo daryolsi hisoblanadi. Daryolar qor va muzlarga to'yingan. Daryoning o'rtacha sarfi – 75 m³/sek.

Amudaryo –rayonning janubiy qirg'og'i bo'ylab o'tadi va chegaraviy daryo bo'lib hisoblanadi.

Yer osti suvlari turli chuqurliklarda -1-2 m dan 20 m gacha joylashgandir. Yer osti suvlarininig shakllanishi, tabiiy yirik suv oqimlari, shuningdek irrigatsion kanallar va sug'orish dalalaridagi suvlarni infiltratsion yo'qotishlari hisobiga hosil bo'ladi.

Yer osti suvlari minerallashganligi bilan ajralib turadi va turli darajada betonga nisbatan korroziyalidir.

1.1.Shamol guli.

1 jadval

Oy	Sh	ShShq	Shq	JShq	J	JG'	G'	ShG'
Yanvar	31	34	7	2	12	10	2	2

	2,3	2,4	1,6	1,5	2,3	2,5	1,4	1,7
Iyul	23	26	7	2	11	20	8	3
	1,8	1,7	1,4	1,2	1,7	2,0	1,6	1,4

2. Texnologik qism.

2.1. Oqova suvlar tarmogining sxemasi va sistemalarini tanlash.

Oqova suv tarmoqlarining sxemasi er osti Oqova suvlar tarmoqlarini axolii yunalishiga va suv xavzasiga bulgan ketma-ketlikdan iborat.

Quyidagi loyixada axoli yashash joyining kanalizatsiyasi to Qurilish joyigacha uzi oqimi tufayli yuzaga keladi. Bu jarayonda biron-bir nasos stantsiyalarining yordamidan foydalanilmaydi. Loyixa sxemasi axoli yashash joyining sxemasiga boglik bo'ladi. Kollektorlar yotkizish chuqurligini kamaytirish uchun kanalizatsiya tarmoqlari va kollektorlarining tarmoq yunalishlarini tugri yulga kuyish talab etiladi. Joy nishabini O'rtacha qiymatini xisobga olib $i=0.005>i$ sharti buyicha kvartal xududlaridan xar tomonlama utkaziladi.

2.2. Iste'molchilarning sarf-xarajatlarini aniqlash.

Axolini yashash joyini, yashash kvartallarini sarf-xarajatlarini aniqlash.

Axolini yashash joyini sarf-xarajatlarini xisoblash 2 usulda bajariladi:

1. butun xudud buyicha;

2. kanalizatsiyalashtirilgan maydon buyicha.

Birinchi usul buyicha $P = \frac{n}{l}$ shartga muvofik bo'ladi. Agarda Oqova suv kuyilishi bir tomonlama bulsa, $P=n$ shartga muvofik bo'ladi. Agar Oqova suv kuyilishi 2 tomonlama bulsa, $P=0$ bo'ladi. Agar Oqova suv kuyilishi tranzit bulsa,

$$q_{sek} = \frac{\sum q_{o'rt.sek.}}{\sum (P_i - \alpha_i)}, \text{ bunda } q_{o'rt.sek.} = q^I + q^{II}$$

Tumanlarning O'rtacha sekundni sarflarini aniqlash uchun shu joylarni axolii soni va Oqova suv me'yorini bilish lozim bo'ladi.

$$Q_{o'rt.kun}^I = \frac{n_2 * N_2}{1000} = \frac{25343 * 279}{1000} = 7070,58, \frac{m^3}{kun}$$

$$Q_{o'rt.kun}^{II} = \frac{n_2 * N_2}{1000} = \frac{99893 * 234}{1000} = 23375,60, \frac{m^3}{kun}$$

$$Q_{o'rt.kun}^{um.} = Q_{o'rt.kun}^I + Q_{o'rt.kun}^{II} = 7070,58 + 23375,02 = 30445,60, \frac{m^3}{kun}$$

$$q_{sek.um.}^{\tau o' r. joy} = \frac{Q_{o'rt.kun}^I * 1000}{24 * 3600} = \frac{6831,09 * 1000}{24 * 3600} = 79,06, \frac{l}{s}$$

$$, q_{sek.um.}^{to'r.joy} = \frac{Q_{o'rt.kun}^{II} * 1000}{24 * 3600} = \frac{22431,03 * 1000}{24 * 3600} = 259,62 \frac{l}{s},$$

Xududlar buyicha O'rtacha xususiy sarflar quyidagi formuladan topiladi:

$$q_{o'rt.sek.} = q_{sek} * (P_i * \alpha_i) , \frac{l}{s}$$

Ikkinchi usul bilan xisoblash, axolii yashovchi kvartallarning maydonini xisoblashga asoslangan, unda

I-tuman

$$q_{sek} = \frac{\sum q_{o'rt.sek.}}{F_{um}} = \frac{79,06}{140,79} = 0,56$$

II-tuman

$$q_{sek} = \frac{\sum q_{o'rt.sek.}}{F_{um}} = \frac{259,62}{164,60} = 1,58$$

bunda, F_{um} – yashash joy kvartallarining umumiy maydoni.

Aholi soni hamda uning hisobi 2-jadvalda keltirilgan

2 jadval

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1	1 tuman										
2	№	maydon mm²	maydon ga	Aholi zichligi	Aholi soni						
3	1-paʼxon										
4	1	1389,5951	3,47	180	625		25	932,3431	2,33	180	420
5	2	2146,1150	5,37	180	966		26	932,3431	2,33	180	420
6	3	2146,1150	5,37	180	966		27	932,3431	2,33	180	420
7	4	2146,1150	5,37	180	966		28	932,3431	2,33	180	420
8	5	1389,5951	3,47	180	625		29	932,3431	2,33	180	420
9	6	2146,1150	5,37	180	966		30	932,3431	2,33	180	420
10	7	2146,1150	5,37	180	966		31	3289,5296	8,22	180	1480
11	8	2146,1150	5,37	180	966		32	1148,7246	2,87	180	517
12	9	1389,5951	3,47	180	625		33	1148,7246	2,87	180	517
13	10	2146,1150	5,37	180	966		34	2636,8452	6,59	180	1187
14	11	2146,1150	5,37	180	966		35	1148,7246	2,87	180	517
15	12	2146,1150	5,37	180	966						
16	13	1230,1333	3,08	180	554		Jami :		140,79		25343
17	14	1845,6589	4,61	180	831						
18	15	1845,6589	4,61	180	831						
19	16	1845,6589	4,61	180	831						
20	17	1230,1333	3,08	180	554						
21	18	1845,6589	4,61	180	831						
22	19	1845,6589	4,61	180	831						
23	20	1845,6589	4,61	180	831						
24	21	1230,1333	3,08	180	554						
25	22	856,2335	2,14	180	385						
26	23	856,2335	2,14	180	385						
27	24	1389,5951	3,47	180	625						

2 tuman					60	863,8787	2,16	600	1296
No	maydon mm ²	maydon ga	Aholi zichligi	Aholi soni	61	691,1029	1,73	600	1037
2-район					62	856,2338	2,14	600	1284
36	2146,1155	5,37	600	3219	63	856,2339	2,14	600	1284
37a	927,3198	2,32	600	2246	64	856,2335	2,14	600	1284
b	570,2949	1,43			65	1107,6041	2,77	600	1661
38a	469,7340	1,17	600	1094	66	1473,5950	3,68	600	2210
b	259,8233	0,65			67	826,0840	2,07	600	1239
39	704,6010	1,76	600	1057	68	940,8180	2,35	600	1411
40	2146,1155	5,37	600	3219	69	668,1562	1,67	600	1002
41	1903,2328	4,76	600	2855	70	499,2185	1,25	600	749
42	1811,1082	4,53	600	2717	71	499,2185	1,25	600	749
43	1105,4947	2,76	600	1658	72	499,2185	1,25	600	749
44	406,9678	1,02	600	610	73	1322,8143	3,31	600	1984
45	2146,1155	5,37	600	3219	74	1631,9208	4,08	600	2448
46	2184,6683	5,46	600	3277	75	947,5669	2,37	600	1421
47	1811,1082	4,53	600	2717	76	1051,5024	2,63	600	1577
48	1200,6564	3,00	600	1801	77	769,3919	1,92	600	1154
49	1117,6431	2,79	600	1676	78	1475,6589	3,69	600	2213
50	947,3812	2,37	600	1421	79	1475,6589	3,69	600	2213
51	1845,6589	4,61	600	2768	80	1475,6589	3,69	600	2213
52	1873,1994	4,68	600	2810	81	1554,9816	3,89	600	2332
53	1565,7802	3,91	600	2349	82	2116,5028	5,29	600	3175
54	2079,3831	5,20	600	3119	83	1190,5328	2,98	600	1786
55	2113,1283	5,28	600	3170	84	2624,0316	6,56	600	3936
56	1845,6589	4,61	600	2768					
57	2160,3717	5,40	600	3241	Jami:		164,60		99893
58	1403,1280	3,51	600	2105					
59	820,6848	2,05	600	1231	Umumiy:		305,59		125236

Лист1   Лист2   Лист3   ↵

2.3.Maishiy-xizmat ob'ektlarining xisobiy sarflarini aniqlash.
Kir yuvish shaxobchasi. O'rtacha kunlik sarf.

I-tuman

$$Q_{\text{kun/o'r}} = \frac{n_2 * C}{1000} = \frac{2027 * 75}{1000} = 152,055; (\text{m}^3/\text{kun})$$

$$q_{\text{sek/o'r}} = \frac{Q_{\text{soat/o'r}} * 1000}{3600} = \frac{37,46 * 1000}{3600} = 10,41; (\text{N/C})$$

$$Q_{\text{soat/o'r}} = \frac{Q_{\text{kun/o'r}}}{T} = \frac{152,055}{16} = 9,50; (\text{m}^3/\text{kun})$$

$$q_{\text{max}}^{\text{sek}} = K_2 * q_{\text{o'rt}}^{\text{sek}} = 1 * 2,64 = 2,64, \quad \frac{l}{s}$$

II-tuman

$$Q_{\text{kun/o'r}} = \frac{n_2 * C}{1000} = \frac{7991 * 75}{1000} = 599,36; (\text{m}^3/\text{kun})$$

$$q_{\text{sek/o'r}} = \frac{Q_{\text{soat/o'r}} * 1000}{3600} = \frac{37,46 * 1000}{3600} = 10,41; (\text{N/C})$$

$$Q_{\text{soat/o'r}} = \frac{Q_{\text{kun/o'r}}}{T} = \frac{599,36}{16} = 37,46; (\text{m}^3/\text{kun})$$

$$q_{\text{max}}^{\text{sek}} = K_2 * q_{\text{o'rt}}^{\text{sek}} = 1 * 10,41 = 10,41, \quad \frac{l}{s}.$$

Maktab. O'rtacha kunlik sarf.

I-tuman

$$Q_{kun}^{o'r.} = \frac{n_1 * G}{1000} = \frac{4562 * 11,5}{1000} = 52,4591, \quad \frac{m^3}{kun}$$

$$Q_{soat}^{o'r.} = \frac{Q_{kun}^{o'r.}}{T} = \frac{52,4591}{8} = 6,56, \quad \frac{m^3}{soat}.$$

$$q_{o'r.}^{sek} = \frac{Q_{soat}^{sek} * 1000}{3600} = \frac{6,56 * 1000}{3600} = 1,82, \frac{l}{s},$$

$$q_{max}^{sek} = K_2 * q_{o'rt}^{sek} = 1,5 * 1,82 = 2,73, \quad \frac{l}{s}.$$

II-tuman

$$Q_{kun}^{o'r.} = \frac{n_1 * G}{1000} = \frac{17981 * 11,5}{1000} = 206,78, \quad \frac{m^3}{kun}$$

$$Q_{soat}^{o'r.} = \frac{Q_{kun}^{o'r.}}{T} = \frac{206,78}{8} = 25,85, \quad \frac{m^3}{soat}.$$

$$q_{o'r.}^{sek} = \frac{Q_{soat}^{sek} * 1000}{3600} = \frac{25,85 * 1000}{3600} = 7,18, \frac{l}{s},$$

$$q_{max}^{sek} = K_2 * q_{o'rt}^{sek} = 1,5 * 7,18 = 10,77 \text{ , } \frac{l}{s} .$$

Shifoxona. O'rtacha kunlik sarf.

I-tuman

$$Q_{kun}^{o'r.} = \frac{n_1 * G}{1000} = \frac{304 * 115}{1000} = 34,9728, \frac{m^3}{kun} ,$$

$$Q_{soat}^{o'r.} = \frac{Q_{kun}^{o'r.}}{T} = \frac{34,9728}{24} = 1,46 \text{ , } \frac{m^3}{soat} .$$

$$q_{o'r.}^{sek} = \frac{Q_{soat}^{sek} * 1000}{3600} = \frac{1,46 * 1000}{3600} = 0,40 \text{ , } \frac{l}{s} ,$$

$$q_{max}^{sek} = K_2 * q_{o'rt}^{sek} = 2,5 * 0,40 = 1,01 \text{ , } \frac{l}{s} .$$

II-tuman

$$Q_{kun}^{o'r.} = \frac{n_1 * G}{1000} = \frac{1199 * 115}{1000} = 137,85 \text{ , } \frac{m^3}{kun} ,$$

$$Q_{soat}^{o'r.} = \frac{Q_{kun}^{o'r.}}{T} = \frac{137,85}{24} = 5,74 \text{ , } \frac{m^3}{soat} .$$

$$q_{o'r.}^{sek} = \frac{Q_{soat}^{sek} * 1000}{3600} = \frac{5,74 * 1000}{3600} = 1,60 \text{ , } \frac{l}{s} ,$$

$$q_{max}^{sek} = K_2 * q_{o'rt}^{sek} = 2,5 * 1,60 = 3,99 \text{ , } \frac{l}{s} .$$

Oqova suv me'yorlariga kiradigan ob'ektlarning hisobiy sarflarini aniqlash 3 jadvalda keltirilgan

3-Jadval

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	
1	Oqova suv me'yorlariga kiradigan ob'ektlarning hisobiy sarflarini aniqlash												
2	Jadval 2												
3	№	Ob'ekt nomi	Aholi	1000 aholiga mahsulot miqdori	Mahsulot soni	O'lcham birligi	Ish vaqti	Oqova suv me'yori	Sarflar				
4									Q _{o'rt.kun}	Q _{o'rt.soat}	q _{sek}	K _q	q _{max,sek}
5				1 tuman									
6	1	Kir yuvish shahobchasi	25343	80	2027	quruq kiyim (kg)	16	75	152,055	9,50	2,64	1	2,64
7	2	Maktab (2)	25343	180	4562	o'quvchi	8	11,5	52,4591	6,56	1,82	1,5	2,73
8	3	Shifohona	25343	12	304	joy	24	115	34,9728	1,46	0,40	2,5	1,01
9								Σ	239,487	17,52	4,87		6,38
10				2 tuman									
11	1	Kir yuvish shahobchasi	99893	80	7991	quruq kiyim (kg)	16	75	599,36	37,46	10,41	1	10,41
12	2	Maktab (3)	99893	180	17981	o'quvchi	8	11,5	206,78	25,85	7,18	1,5	10,77
13	3	Shifohona	99893	12	1199	joy	24	115	137,85	5,74	1,60	2,5	3,99
14								Σ	943,99	69,05	19,18		25,16

Oqova suvning solishtirma sarflarini aniqlash 4 jadvalda keltirilgan

4 jadval

	Tumanlar	Oqova suv me'yori	Q _{o'rt.kun}	Q _{o'rt.soat}	q _{sek}	Q _{yash.kv}	Q _{o'rt.yash.kv}	F (ga)	q _{ud}
18									
19	1 tuman	279	7070,58	294,61	81,84	6831,09	79,06	140,79	0,56
20	2 tuman	234	23375,02	973,96	270,54	22431,03	259,62	164,60	1,58
21							338,68	305,39	

Oqova suv kommunikatsiyalarining uchastkalari bo'yicha sarfini aniqlash 5 jadvalda keltirilgan.

5 jadval

Oqova suv kommunikatsiyalarining uchastkalari bo'yicha sarfini aniqlash

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA
1	Jadval 3																										
2	Uchas	Biriktir	Uchast	Maydo	Qnd.	Quch.																					
3	tka	uvchi	ka	n	(l/sek)	(l/sek)																					
4		maydon	uzunli																								
5	1-2	38b	243,2	0,65	1,58	1,025																					
6	2-3	37a	330,8	2,32	1,58	3,637																					
7	3-4	36b	714,7	2,68	1,58	4,231																					
8	4-5	4b	385,7	2,68	0,56	1,506																					
9	5-6	3	382,6	5,37	0,56	3,013																					
10	6-7	2	379,5	5,37	0,56	3,013																					
11	7-8	1	263,0	3,47	0,56	1,951																					
12	8-9	5a	211,5	1,74	0,56	0,975																					
13	9-10	9a	201,6	1,74	0,56	0,975																					
14	10-11	13a	185,8	1,54	0,56	0,863																					
15	11-12	17a	197,4	1,54	0,56	0,863																					
16	12-13	21a	194,7	1,54	0,56	0,863																					
17	13-14	24a	210,1	1,74	0,56	0,975																					
18	14-15	31a	245,1	4,11	0,56	2,309																					
19	15-96	-	500,0	0,00	0,00	0,000																					
20	16-2	37b+38a	114,3	2,60	1,58	4,101																					
21	17-4	4a+36a	322,9	5,37	1,07	5,738																					
22	18-19	39	182,7	1,76	1,58	2,778																					
23	19-20	44	213,2	1,02	1,58	1,605																					
24	20-21	43	229,3	2,76	1,58	4,359																					
25	21-22	42	345,6	4,53	1,58	7,142																					
26	22-23	41	380,6	4,76	1,58	7,505																					
27	23-24	40	385,3	5,37	1,58	8,463																					
28	24-25	8	384,6	5,37	0,56	3,013																					
29	25-26	7	386,9	5,37	0,56	3,013																					
30	26-27	6	374,6	5,37	0,56	3,013																					
31	27-9	5b	266,0	1,74	0,56	0,975																					
32	28-29	50	174,4	2,37	1,58	3,736																					
33	29-30	49	218,9	2,79	1,58	4,407																					
34	30-31	48	239,8	3,00	1,58	4,734																					
35	31-32	47	348,3	4,53	1,58	7,142																					
36	32-33	46	432,3	5,46	1,58	8,615																					
37	33-34	45	387,4	5,37	1,58	8,463																					
38	34-35	12	384,4	5,37	0,56	3,013																					
39	35-36	11	381,2	5,37	0,56	3,013																					
40	36-37	10	377,1	5,37	0,56	3,013																					
41	37-10	9b	267,3	1,74	0,56	0,975																					
42	38-39	55	162,4	5,28	1,58	8,333																					
43	39-40	54	205,6	5,20	1,58	8,199																					
44	40-41	53	216,3	3,91	1,58	6,174																					
45	41-42	52	312,6	4,68	1,58	7,386																					
46	42-43	51	846,2	4,61	1,58	7,278																					
47	43-44	16	387,6	4,61	0,56	2,591																					
48	44-45	15	384,7	4,61	0,56	2,591																					
49	45-46	14	381,2	4,61	0,56	2,591																					
50	46-11	13b	266,6	1,54	0,56	0,863																					
51	47-48	61	167,0	1,73	1,58	2,725																					
52	48-49	60	212,4	2,16	1,58	3,406																					
53	49-50	59	210,2	2,05	1,58	3,236																					
54	50-51	58	313,6	3,51	1,58	5,533																					
55	51-52	57	458,2	5,40	1,58	8,519																					
56	52-53	56	385,7	4,61	1,58	7,278																					
57	53-54	20	384,0	4,61	0,56	2,591																					
58	54-55	19	384,1	4,61	0,56	2,591																					
59	55-56	18	374,7	4,61	0,56	2,591																					
60	56-12	17b	274,1	1,54	0,56	0,863																					
61	57-58	69	160,8	1,67	1,58	2,635																					
62	58-59	68	213,9	2,35	1,58	3,710																					
63	59-60	67	199,9	2,07	1,58	3,257																					
64	60-61	66	321,1	3,68	1,58	5,811																					
65	61-62	65	247,8	2,77	1,58	4,368																					
66	62-63	64	203,2	2,14	1,58	3,376																					
67	63-64	63	199,8	2,14	1,58	3,376																					
68	64-65	62	192,7	2,14	1,58	3,376																					
69	65-66	23	573,4	2,14	0,56	1,202																					
70	66-67	22	576,1	2,14	0,56	1,202																					
71	67-13	21b	266,9	1,54	0,56	0,863																					
72	68-69	72	177,2	1,25	1,58	1,969																					
73	69-70	71	200,3	1,25	1,58	1,969																					
74	70-71	70	264,6	1,25	1,58	1,969																					
75	71-72	30	195,3	2,33	0,56	1,309																					
76	72-73	29	191,8	2,33	0,56	1,309																					
77	73-74	28	190,5	2,33	0,56	1,309																					
78	74-75	27	187,3	2,33	0,56	1,309																					
79	75-76	26	188,6	2,33	0,56	1,309																					
80	76-77	25	198,																								

2.4.Yashash kvartallarida xisobiy sarf-xarajatlarni aniqlash.

Xisobiy uchastka quyidagi sarf-xarajatlarning yigindisidan iborat.

Xususiylar, tranzit utkazilgan kollektorlarning yukori qismida joylashgan, yon tomonlarni O'rtacha keltirilgan (KBE dan va Oqova suv me'yorlariga kiradigan ob'ektlardan).

I-tuman

$$q_{o'rt}^{sek} = \frac{Q_{o'r.yash.kv.}^{kun} * 1000}{24 * 3600} = \frac{6831,09 * 1000}{24 * 3600} = 79,06$$

II-tuman

$$q_{o'rt}^{sek} = \frac{Q_{o'r.yash.kv.}^{kun} * 1000}{24 * 3600} = \frac{22431,03 * 1000}{24 * 3600} = 259,62$$

bunda

I-tuman

$$Q_{o'r.yash.kv.}^{kun} = Q_{o'r}^{kun} - \sum Q_{o'r.kel.}^{kun} = 6831,09 - 239,487 = 6591,60$$

II-tuman

$$Q_{o'r.yash.kv.}^{kun} = Q_{o'r}^{kun} - \sum Q_{o'r.kel.}^{kun} = 22431,03 - 943,99 = 21487,04$$

Barcha xisob-kitoblar jadvalga yoziladi.

2.5.Sanoat, ishlab chiqarish va temir yo'l stantsiyalari korxonalarining sarf-xarajatlarini aniqlash.

Oqova suvlar me'yori ishlab chiqarish korxonalarida maxsulot birligi bilan ulchanadi. Sarf-xarajatlar quyidagi formula orqali topiladi:

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M, \quad \frac{m^3}{kun},$$
$$q_{sek.o'rt.} = \frac{Q_{kun} * 1000}{T * 3600} = \frac{2,083 * 1000}{3600}, \quad \frac{l}{s},$$
$$q_{sek.max} = q_{sek.o'rt.} * K_{soat} = 0,579 * 1,5, \quad \frac{l}{s}.$$

Aynan shunga uxshash sarflarni quyidagi formulalar yordamida xisoblash mumkin:

$$Q_{kun}^{o'r.(x.-m.)} = \frac{25 * n_1 + 45 * n_1}{1000}, \quad \frac{m^3}{kun}$$

bu erda, 25 – xujaliklarda ichimlik suvlarini ishlab chiqarish tsexlaridagi sovuk suv me'yori;

45 – issik suv bilan ishlaydigan tsexlarning me'yori.

Dushda ishlatiladigan suvlarning sarf-xarajatlarini bilish uchun korxonada ishlayotgan ishchilar soni, dushlar setkalarini sonini aniqlash lozimdir. Masalan, mashinasozlikda dush bilan 25% ishchi, ozik-ovkat va teri ishlash korxonalarida 75% ishchi foydalanadi.

Dushdan foydalanish jarayoni ish smenasidan keyin 45 dakikani tashkil etadi. Bundan ozik-ovkat va teri ishlab chiqarish korxonalarida 1 ta dushdan 5 kishi foydalansa, temir yul stantsiyalarida esa 15 kishiga tugri keladi.

2.5.1. Temir yo'l stantsiyasi (vokzal)

Temir yul stantsiyasi kecha-kunduz kun davomida ishlaydi (24 soat).

Temir yul stantsiyasida taxminan quyidagi yordamchi inshootlar joylashgan:

- 1.Gazna;
- 2.Oshxona (ozik-ovkat maxsulotlarini va idishlarni yuvish, ovkat va boshka narsalar tayyorlash);
- 3.Xojatxona;

4. Barcha xonalarni tozalash, pollarni yuvish.

$$Q_{soat}^{x.-m.} = Q_{kun}^{x.-m.} * M, \quad \frac{m^3}{soat},$$

$$q_{sek} = \frac{Q_{soat}}{3,6} = \frac{2,083}{3,6}, \quad \frac{l}{s},$$

$$q_{sek.max} = q_{sek} * K = 0,579 * 1,5, \quad \frac{l}{s}.$$

2.5.2. Non zavodi

Non zavodi axolii yashash punktining tumanida joylashgan.

Maxsulot ishlab chiqarishga un, tuz, shakar, usimlik yogi, izyum, kraxmal, ok osh yogi, margarin, kun maxsulotlari, tuxum va boshka xom-ashyolar ishlatiladi.

Non zavodida issik va sovuk tsexlardan iborat 2 ta tsex joylashgan. Sovuk tsexda xamir tayyorlash, xamirga shakl berish, xamirga xar xil kushimchalar kushish, xamirga ishlov berish ishlari bajariladi. Issik tsexda non pishirish, non shakllariga yog, tuxum, krem va boshka maxsulotlarni surish ishlari amalga oshiriladi.

Dush kabul kiluvchi ishchilar soni sovuk tsexga karaganda kuprok bo'ladi.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = 2,80 * 100,19 = 280,53, \quad \frac{m^3}{kun}$$

M – maxsulot miqdori;

Mtex – Oqova suv me'yori.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = \frac{25(45)N}{1000} = 2,80 * 100,19;$$

$$N = \frac{M * m_{x-m} * 1000}{25(45)} = \frac{26,717 * 1000}{45} = 594$$

$$q_{sek} = \frac{Q_{sek}}{3,6} = \frac{3,247}{3,6} = 3,247,$$

$$q_{sek.max} = K_{2x-m} * q_{sek.o'r} = 1 * 3,247 = 3,247$$

$$Q_{soat} = \frac{500 * M_{dush.set.} * 45}{1000/60} = \frac{500 * 30 * 45}{1000/60} = 11,13;$$

$$M_{dush.set} = \frac{N_{dush}}{N_{dush.setka}} = \frac{445}{15} = 30$$

2.5.3. Sut zavodi

Shaxardagi kun zavodida qayta ishlatiladigan keng qamrovli maxsulotlar ichimlik kuni, xar xil kurinishdagi, xarxil uramdagi kun achitki maxsulotlari (kefir), smetana, tvorog va tvorog maxsulotlari va boshka maxsulotlar.

Muzlatgich uskunalarida qayta ishlangan suv ta'minotidan foydalaniladi. Kun maxsulotlarini sovutiladi ishlatilagan suvni issik suv ta'minotiga avtomobil tsesternalarni yuvishda, zavod xududiga suv sepishda, sugorishda ishlatiladi. Kun zavodi 3 smenada ishlaydi (24 soat).

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = 7,1 * 10 = 71 \text{ , } \frac{m^3}{kun}$$

M – maxsulot miqdori;

Mtex – Oqova suv me'yor.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = \frac{25(45)N}{1000} = 7,1 * 10 = \frac{25(45)N}{1000};$$

$$N = \frac{M * m_x - m * 1000}{25(45)} = \frac{0,667 * 1000}{25} = 27$$

$$q_{sek} = \frac{Q_{sek}}{3,6} = \frac{2,958}{3,6} = 0,822,$$

$$q_{sek.max} = K_{2x-m} * q_{sek.o'r.} = 1 * 0,822 = 0,822$$

$$Q_{soat} = \frac{500 * M_{dush.set.} * 45}{1000/60} = \frac{500 * 1 * 45}{1000/60} = 0,50 ;$$

$$M_{dush.set} = \frac{7}{5} = 1$$

2.5.4. Tikuv fabrikasi

Tikuv fabrikasida Temir yo'l DAKJ uchun forma tikish uchun mo'ljalangan. Bu fabrikada xom ashyo sifatida gazlama, xar xil tugmalar ishlatiladi. Ishlab chiqarish quyidagi jarayonlarni o'z ichiga oladi: qirqish, tikish, bichish, tugmalar joylashtirish va h.k.

Suv gazlamani yuvish, dazmolashga va maishiy xizmatlar uchun va xavoni shamollatish uchun ishlatiladi.

Ishlab chiqarish Oqova suvlari suv xavzasiga tashlanishdan oldin tindirgichlarda tiniklashtiriladi va mexanik filtrlar yordamida filtrlanadi yoki tabiiy aeratsiya bilan tiniklashtiriladi yoki ikki usul orqali koagulyant qushib qullaniladi.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = 3,50 * 25 = 87,50, \quad , \quad \frac{m^3}{kun}$$

M – maxsulot miqdori;

Mtex – Oqova suv me'yori.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = \frac{25(45)N}{1000} = 3,50 * 25 = \frac{25(45)N}{1000};$$

$$N = \frac{M * m_x - m * 1000}{25(45)} = \frac{8,750 * 1000}{25} = 350$$

$$q_{sek} = \frac{Q_{sek}}{3,6} = \frac{5,469}{3,6} = 1,519,$$

$$q_{sek.max} = K_{2x-m} * q_{sek.o'r.} = 1 * 1,519 = 1,519$$

$$Q_{soat} = \frac{500 * M_{dush.sem.} * 45}{\frac{1000}{60}} = \frac{500 * 18 * 45}{\frac{1000}{60}} = 1,91$$

$$M_{dush.set} = \frac{N_{dush}}{N_{dush.setk}} = \frac{88}{5} = 18$$

2.5.5. Lokomotiv deposi

Lokomotiv deposi temir yul korxonalarida katoridan joy olgan va temir yul korxonalaridan biri xisoblanadi.

Lokomotiv deposida asosan suv kompressor kurilmalarini sovitishga, mashina-mexanizmlarni yuvishga, vagonlarni, detallarni yuvishga, galvanik va akkumlyator tsexlarida elektrolitlar tayyorlashga, akkumlyator baklarni yuvishga, kozonxonalarga, lokomotiv deposida joylashgan yordamchi xonalarni yuvishga va boshka maishiy-xizmat extiyojlarga ishlatiladi.

Lokomotiv deposida suv asosan neft maxsulotlari, kislotalar, ishqorlar, ogir metallar, shlamlar, kumlar va boshka xar xil moddalardan tozalashga ishlatiladi.

$$m_{um}=0,65 \text{ m}^3; m_{tex}=0,45 \text{ m}^3; m_{x6}=0,2 \text{ m}^3; K_{qtex}=1.$$

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = 1,70 * 15 = 25,50, \quad \frac{m^3}{kun}$$

M – maxsulot miqdori;

Mtex – Oqova suv me'yor.

$$Q_{kun.o'rt.}^{tex.} = M_{tex.} * M = \frac{25(45)N}{1000} = 1,70 * 15 = \frac{25(45)N}{1000};$$

$$N = \frac{M * m_{x-m} * 1000}{25(45)} = \frac{2,550 * 1000}{25} = 102$$

$$q_{sek} = \frac{Q_{sek}}{3,6} = \frac{1,594}{3,6} = 0,443,$$

$$q_{sek.max} = K_{2x-m} * q_{sek.o'r.} = 1 * 0,443 = 0,443$$

$$Q_{soat} = \frac{500 * M_{dush.set.} * 45}{1000 * 60} = \frac{500 * 5 * 45}{1000/60} = 1,91;$$

$$M_{dush.set} = \frac{N_{dush}}{N_{dush.setka}} = \frac{25,5}{5} = 5$$

Yashash kvartallarida korhonalardan chiqayotgan oqova suvlarning hisobiy sarf –xarajatlarini aniqlash

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y
1																									Jadval 4
2	№	Korxona nomi	O'lchov birligi	Mahsulot soni	Smenalar soni	Smenadagi ishchilar soni	Ish vaqti	Oqova suv me'yori		Sarflar															
texnik										maishiy-xizmat					dush		Eq max								
Mum								Mtex	Mm-x	Qkum	Qam	Qsoat	Qo'rtse	Kv	Qmax sek	Qkum		Qam	Qsoat	Qo'rtsek	Kv	Qmax sek	Qsoat	Qsek	
5	1	Non zavod	tonn	100,19	3	594	24	3,60	2,80	0,80	280,53	93,509	11,689	3,247	1	3,247	80,151	26,717	3,340	0,928	2,5	2,319	11,132	3,092	8,658
6	2	sut zavodi	1000 litr	10,00	3	27	24	7,3	7,1	0,2	71,00	23,667	2,958	0,822	1	0,822	2,000	0,667	0,083	0,023	3	0,069	0,500	0,139	1,030
7	3	Tikuv fabrikasi	1000	25,00	2	350	16	4,20	3,50	0,70	87,50	43,750	5,469	1,519	1	1,519	17,500	8,750	1,094	0,304	3	0,911	6,563	1,823	4,253
8	4	Temir yo'l vokzali	m3/kun		3		24									0,000	50,000	16,667	2,083	0,579	1,5	0,868			0,868
9	5	Lokomotiv depo	lokomotiv	15,00	2	102	16	2,04	1,70	0,34	25,50	12,750	1,594	0,443	1	0,443	5,100	2,550	0,319	0,089	3	0,266	1,913	0,531	1,240
10	6																								
11											464,528	173,676	21,710	6,030		6,030	154,751	55,350	6,919	1,922		4,434		5,585	16,049

6 jadval davomi

	B	C	D	E	F	G
13	Dush sarflari					
14		O'lchov birligi	Non zavodi	sut zavodi	Tikuv fabrikasi	Lokomotiv depo
15	Smenadagi ishchilar	odam	594	27	350	102
16	Dush qabul qiluvchilar foizi	%	75	25	25	25
17	Dush qabul qiluvchilar soni N1	odam	445	7	88	25,5
18	1 dush setkasiga ishchilar soni	odam	15	5	5	5
19	dush setkalari soni m1	dona	30	1	18	5
20	Dush setkasi me'yori	l/sek	500	500	500	500
21	Dush sarfi Qsoat	m ³ /soat	11,13	0,50	6,56	1,91
22	Sekunddagi sarf qam	l/sek	3,09	0,14	1,82	0,53

2.6.Oqova suv tarmoqlaridagi uchastkalar buyicha xisobiy Oqova suv sarf-xarajatlarini aniqlash.

Xisob-kitob quyidagi formula orqali olib boriladi:

$$q_{max}^{yash.kv.} = \sum q_{o'r} * K_{um} = \sum 2,778 * 2,5, ,$$

$$K_{um} = K_{kun} * K_q = 2,5$$

K_{um} – umumiy tengsizlik koefitsienti.

Umumiy tengsizlik koefitsienti Oqova suv sarflari miqdoriga boglik.

Agar sarf qq5l/s bulsa, unda $K_{um}=2,5$ ga teng bo'ladi. Agar sarf $q>5$ l/s bulsa, unda K_{um} – koefitsienti kuyida keltirilgan jadval asosida olinadi.

Sarflar, q	5	10	20	50	100	300	500	1000	$q>1000$
Коэффициент, K_{um}	2,5	2,1	1,9	1,7	1,6	1,55	1,5	1,47	1,44

$$\sum q = q^{um} + q^{куш.} = 0 + 0 ,$$

$$\sum q_{o'r} = q_{max} + q_{куш.}^{max.kel.} = 6,946 + 0,$$

$$\sum q_{yч}^{max} = \sum q_{kel.} + q_{max}^{yash.kv.}$$

Barcha uchastkalar buyicha xisoblangan sarflar jadvalga kiritilgan.

Oqova suv tarmoqlardagi uchaskalar bo'yicha umumiy hisobiy suv sarfini aniqlash

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	
2	№	Aholi yashash kvartalidan tushadigan sarflar							Korxona va ob'ekt sarflari						Qo'shi-luvchi (l/sak)
3		Nomi		sarflar					Nomi		Sarflar				
4		Shaxsiy	Qo'shi-luvchi	Qo'shi-luvchi	Qo'shi-luvchi	Σq	Korxona	Qo'shi-luvchi	Shaxsiy	Qo'shi-luvchi	Qo'shi-luvchi	Qo'shi-luvchi	Σq		
5		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
6		I-Kollektor													
7	18-19	18-19	-	2,778	0	2,778	2,5	6,946	-	-	0	0	0	6,946	
8	19-20	19-20	18-19	1,605	2,778	4,383	2,5	10,958	-	-	0	0	0	10,958	
9	20-21	20-21	19-20	4,359	4,383	8,742	2,20	19,239	-	-	0	0	0	19,239	
10	21-22	21-22	20-21	7,142	8,742	15,884	1,98	31,487	-	-	0	0	0	31,487	
11	22-23	22-23	21-22	7,505	15,884	23,389	1,88	43,910	-	-	0	0	0	43,910	
12	23-24	23-24	22-23	8,463	23,389	31,851	1,82	58,001	-	-	0	0	0	58,001	
13	24-25	24-25	23-24	3,013	31,851	34,864	1,80	62,787	-	-	0	0	0	62,787	
14	25-26	25-26	24-25	3,013	34,864	37,877	1,78	67,453	-	-	0	0	0	67,453	
15	26-27	26-27	25-26	3,013	37,877	40,890	1,76	71,997	M	-	1,366	0	1,366	73,363	
16	27-9	27-9	26-27	0,975	40,890	41,866	1,75	73,442	-	M	0	1,366	1,366	74,808	
17		II-Kollektor													
18	28-29	28-29	-	3,736	0	3,736	2,5	9,339	-	-	0	0	0	9,339	
19	29-30	29-30	28-29	4,407	3,736	8,143	2,25	18,310	-	-	0	0	0	18,310	
20	30-31	30-31	29-30	4,734	8,143	12,877	2,04	26,301	M	-	3,590	0	3,590	29,891	
21	31-32	31-32	30-31	7,142	12,877	20,019	1,90	38,033	-	M	0	3,590	3,590	41,623	
22	32-33	32-33	31-32	8,615	20,019	28,634	1,84	52,756	-	M	0	3,590	3,590	56,346	
23	33-34	33-34	32-33	8,463	28,634	37,096	1,79	66,255	M	M	3,590	3,590	7,180	73,434	
24	34-35	34-35	33-34	3,013	37,096	40,109	1,77	70,830	-	M, M	0	7,180	7,180	78,010	
25	35-36	35-36	34-35	3,013	40,109	43,122	1,75	75,285	3	M, M	4,253	7,180	11,433	86,718	
26	36-37	36-37	35-36	3,013	43,122	46,135	1,73	79,618	-	M, M, 3	0	11,433	11,433	91,051	
27	37-10	37-10	36-37	0,975	46,135	47,110	1,72	80,995	-	M, M, 3	0	11,433	11,433	92,429	
28		III-Kollektor													
29	38-39	38-39	-	8,333	0	8,333	2,23	18,610	-	-	0	0	0	18,610	
30	39-40	39-40	38-39	8,199	8,333	16,532	1,97	32,557	-	-	0	0	0	32,557	
31	40-41	40-41	39-40	6,174	16,532	22,706	1,88	42,732	-	-	0	0	0	42,732	
32	41-42	41-42	40-41	7,386	22,706	30,093	1,83	55,151	Sh	-	3,989	0	3,989	59,140	
33	42-43	42-43	41-42	7,278	30,093	37,370	1,78	66,676	-	Sh	0	3,989	3,989	70,665	
34	43-44	43-44	42-43	2,591	37,370	39,962	1,77	70,609	-	Sh	0	3,989	3,989	74,598	
35	44-45	44-45	43-44	2,591	39,962	42,553	1,75	74,452	-	Sh	0	3,989	3,989	78,441	
36	45-46	45-46	44-45	2,591	42,553	45,144	1,73	78,206	K	Sh	2,640	3,989	6,629	84,835	
37	46-11	46-11	45-46	0,863	45,144	46,007	1,73	79,437	-	Sh, K	0	6,629	6,629	86,066	
38		IV-Kollektor													
39	47-48	47-48	-	2,725	0	2,725	2,5	6,813	-	-	0	0	0	6,813	
40	48-49	48-49	47-48	3,406	2,725	6,132	2,41	14,774	-	-	0	0	0	14,774	
41	49-50	49-50	48-49	3,236	6,132	9,368	2,15	20,146	-	-	0	0	0	20,146	
42	50-51	50-51	49-50	5,533	9,368	14,901	2,00	29,831	-	-	0	0	0	29,831	
43	51-52	51-52	50-51	8,519	14,901	23,419	1,88	43,963	-	-	0	0	0	43,963	
44	52-53	52-53	51-52	7,278	23,419	30,697	1,83	56,136	N	-	8,658	0	8,658	64,794	
45	53-54	53-54	52-53	2,591	30,697	33,288	1,81	60,299	Sh	N	1,012	8,658	9,670	69,969	
46	54-55	54-55	53-54	2,591	33,288	35,880	1,79	64,373	-	N, Sh	0	9,670	9,670	74,043	
47	55-56	55-56	54-55	2,591	35,880	38,471	1,78	68,357	-	N, Sh	0	9,670	9,670	78,027	
48	56-12	56-12	55-56	0,863	38,471	39,334	1,77	69,665	-	N, Sh	0	9,670	9,670	79,335	
49		V-Kollektor													
50	57-58	57-58	-	2,635	0	2,635	2,5	6,587	-	-	0	0	0	6,587	
51	58-59	58-59	57-58	3,710	2,635	6,345	2,39	15,179	-	-	0	0	0	15,179	
52	59-60	59-60	58-59	3,257	6,345	9,602	2,13	20,470	-	-	0	0	0	20,470	
53	60-61	60-61	59-60	5,811	9,602	15,413	1,99	30,698	M	-	3,590	0	3,590	34,288	
54	61-62	61-62	60-61	4,368	15,413	19,780	1,90	37,669	-	M	0	3,590	3,590	41,259	
55	62-63	62-63	61-62	3,376	19,780	23,157	1,88	43,510	-	M	0	3,590	3,590	47,100	
56	63-64	63-64	62-63	3,376	23,157	26,533	1,86	49,257	-	M	0	3,590	3,590	52,847	
57	64-65	64-65	63-64	3,376	26,533	29,909	1,83	54,852	-	M	0	3,590	3,590	58,441	
58	65-66	65-66	64-65	1,202	29,909	31,111	1,83	56,807	-	M	0	3,590	3,590	60,397	
59	66-67	66-67	65-66	1,202	31,111	32,313	1,82	58,743	-	M	0	3,590	3,590	62,333	
60	67-13	67-13	66-67	0,863	32,313	33,177	1,81	60,121	-	M	0	3,590	3,590	63,711	

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
61	VI-Kollektor													
62	68-69	68-69	-	1,969	0	1,969	2,5	4,921	-	-	0	0	0	4,921
63	69-70	69-70	68-69	1,969	1,969	3,937	2,5	9,843	-	-	0	0	0	9,843
64	70-71	70-71	69-70	1,969	3,937	5,906	2,43	14,336	-	-	0	0	0	14,336
65	71-72	71-72	70-71	1,309	5,906	7,215	2,32	16,758	-	-	0	0	0	16,758
66	72-73	72-73	71-72	1,309	7,215	8,523	2,22	18,906	-	-	0	0	0	18,906
67	73-74	73-74	72-73	1,309	8,523	9,832	2,11	20,780	-	-	0	0	0	20,780
68	74-75	74-75	73-74	1,309	9,832	11,141	2,08	23,142	M	-	1,366	0	1,366	24,508
69	75-76	75-76	74-75	1,309	11,141	12,450	2,05	25,535	-	M	0	1,366	1,366	26,901
70	76-77	76-77	75-76	1,309	12,450	13,759	2,02	27,860	-	M	0	1,366	1,366	29,226
71	77-14	77-14	76-77	0,975	13,759	14,735	1,72	25,362	-	M	0	1,366	1,366	26,728
72	VII-Kollektor													
73	90-91	90-91	-	3,034	0	3,034	2,5	7,585	-	-	0	0	0	7,585
74	91-92	91-92	90-91	4,146	3,034	7,180	2,33	16,698	K	-	10,406	0	10,406	27,104
75	92-93	92-93	91-92	3,736	7,180	10,917	2,08	22,725	-	K	0	10,406	10,406	33,130
76	93-94	93-94	92-93	6,435	10,917	17,352	1,95	33,887	-	K	0	10,406	10,406	44,293
77	94-95	94-95	93-94	5,216	17,352	22,568	1,88	42,493	-	K	0	10,406	10,406	52,898
78	95-82	95-82	94-95	3,066	22,568	25,634	1,86	47,741	-	K	0	10,406	10,406	58,147
79	VIII-Kollektor													
80	78-79	78-79	-	10,347	0	10,347	2,09	21,657	-	-	0	0	0	21,657
81	79-80	79-80	78-79	4,695	10,347	15,042	2,00	30,071	-	-	0	0	0	30,071
82	80-81	80-81	79-80	8,346	15,042	23,388	1,88	43,908	\$	-	1,030	0	1,030	44,938
83	81-82	81-82	80-81	3,066	23,388	26,453	1,86	49,123	-	\$	0	1,030	1,030	50,153
84	82-83	82-83	81-82	5,819	26,453	32,272	1,684	97,524	-	\$, K	0	11,436	11,436	108,960
85	83-84	83-84	82-83	5,819	32,272	38,091	1,673	106,583	-	\$, K	0	11,436	11,436	118,018
86	84-85	84-85	83-84	5,819	38,091	43,910	1,661	115,506	-	\$, K	0	11,436	11,436	126,941
87	85-86	85-86	84-85	1,613	43,910	45,523	1,658	117,955	-	\$, K	0	11,436	11,436	129,390
88	86-87	86-87	85-86	3,702	45,523	49,225	1,650	123,537	-	\$, K	0	11,436	11,436	134,973
89	87-88	87-88	86-87	1,613	49,225	50,838	1,647	125,952	-	\$, K	0	11,436	11,436	137,388
90	88-89	88-89	87-88	1,613	50,838	52,451	1,644	128,356	-	\$, K	0	11,436	11,436	139,792
91	89-15	89-15	88-89	2,309	52,451	54,760	1,639	131,781	-	\$, K	0	11,436	11,436	143,216

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
93	Bosh kollektor													
94	1-2	1-2	-	1,025	0	1,025	2,5	2,561	-	-	0	0	0	2,561
95	2-3	2-3	1-2	3,657	1,025	8,782	2,20	19,298	-	T.Y	0	0,868	0,868	20,166
96			16-2		4,101									
97	3-4	3-4	2-3	4,231	8,782	13,014	2,04	26,544	-	T.Y	0	0,868	0,868	27,412
98	4-5	4-5	3-4	1,506	13,014	20,238	1,90	38,45	-	T.Y, Lo	0	2,108	2,108	40,56
99			17-4		5,738									
100	5-6	5-6	4-5	3,013	20,238	23,271	1,88	43,707	-	T.Y, Lo	0	2,108	2,108	45,815
101	6-7	6-7	5-6	3,013	23,271	26,284	1,86	48,838	-	T.Y, Lo	0	2,108	2,108	50,946
102	7-8	7-8	6-7	1,951	26,284	28,235	1,85	52,096	-	T.Y, Lo	0	2,108	2,108	54,203
103	8-9	8-9	7-8	0,975	28,235	29,210	1,84	53,705	-	T.Y, Lo	0	2,108	2,108	55,813
104	9-10	9-10	8-9	0,975	29,210	30,185	1,656	119,31	-	T.Y, Lo, M	0	3,474	3,474	122,78
105			27-9		41,866									
106	10-11	10-11	9-10	0,863	72,051	120,025	1,595	191,44	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F	0	14,907	14,907	206,35
107			37-10		47,110									
108	11-12	11-12	10-11	0,863	120,025	166,896	1,583	264,24	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F, Sh, K	0	21,536	21,536	285,78
109			46-11		46,007									
110	12-13	12-13	11-12	0,863	166,896	207,094	1,573	325,81	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F, Sh, K, N, Sh	0	31,206	31,206	357,01
111			56-12		39,334									
112	13-14	13-14	12-13	0,975	207,094	241,246	1,565	377,47	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F, Sh, K, N, Sh, M	0	34,796	34,796	412,27
113			67-13		33,177									
114	14-15	14-15	13-14	2,309	241,246	258,289	1,560	403,04	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F, Sh, K, N, Sh, M, M	0	36,162	36,162	439,20
115			77-14		14,735									
116	15-96	-	14-15	0	258,289	338,682	1,540	521,68	-	T.Y, Lo, M, M, M, T.F, Sh, K, N, Sh, M, M	0	47,598	47,598	569,28
117			89-15		80,393									

2.7.Oqova suvlarni gidravlik xisobi.

Oqova suv tarmogini gidravlik xisobi quvurlar diametrini aniqlash maksadida ularning Oqova suv sarf-xarajatlarini chiqarish paytidagi kiyaliklarini, quvurdagi suvning uzini-uzi tozalashi uchun kerak bo'ladigan nishabini aniqlash uchun qullaniladi. Bu jarayonlarda tarmoqning tulib kolishi xodisasi yuz bermaydi, bundan tashkari xududlarda nov belgilarini va ularning chuqurligini aniqlash uchun xam ishlatiladi. Oqova suvlar quvurlarining diametri ularni saralab olishi bilan amalga oshiriladi.

Saralashda quyidagi talab bajariladi:

1.Quvurlarning maksimal va minimal tulik okimi h/d ;

2.Talab etiladigan minimal tezlik;

3.Minimal nishab imin.

200 mm li diametrli quvur uchun $i=0.007$ kolgan diametrli quvurlar uchun $i=h/d$.

$$\min = \frac{h}{d} = 0.3, \quad \max = \frac{h}{d} = 0.6.$$

4.Kollektor buylab suv xarakatini tezligi xududdan-xududga xar doim oshirilishi kerak, ammo okar suv tezligi xarakatini 4 m/s maksimal tezlikdan oshmasligi kerak.

$$d = 200 \div 250 \text{ mm} \quad h/d = 0.6 \div 0.7$$

$$d = 300 \div 400 \text{ mm} \quad h/d = 0.7 \div 0.75$$

$$d = 450 \div 900 \text{ mm} \quad h/d = 0.7 \div 0.8$$

$$d = 1000 \text{ mm} < \quad h/d = 0.8$$

$$d = 200 \div 250 \text{ mm} \quad v_{\min} = 0.7 \text{ m/s}$$

$$d = 300 \div 400 \text{ mm} \quad v_{\min} = 0.8 \text{ m/s}$$

$$d = 450 \div 900 \text{ mm} \quad v_{\min} = 0.9 \div 1.15 \text{ m/s}$$

$$d = 1000 \text{ mm} < \quad v_{\min} = 1.15 \div 1.5 \text{ m/s}$$

2.7.1.Quvurlarni yotkizish chuqurligi.

$$H_{bosh} = h_{bosh} + i_1 * l_1 + i_2 * l_2 + (z_{\text{куч.}} + z_{kv}) + (d_{\text{куч.}} - d_{kv}), \quad m$$

bu erda, $h_{bosh} = 0.7 + d_{chiq} = 0.8 \text{ m}$, $d_{chiq} = 0,1 \text{ m}$.

i_1 – 1-kudukkacha uydan bulgan masofa $i=0.02$ nishab;

l_1 – 1-kudukkacha bulgan masofa;

i_2 – ichki kvartal tarmogidagi nishab $i_2=0.008$;

l_2 – kvartaldagi eng uzok nuktadan kuchadagi tarmoqkacha bulgan masofa;

Z_{kuch} – kucha tarmogining boshlangich nuktasidagi er belgisi;

Z_{kv} – kvartaldagi eng uzok nuktaning er belgisi.

$dkuch = 0,2 \text{ m}$, $dkv = 0,15 \text{ m}$.

Bosh kollektor va boshka barcha kollektorlarning gidravlik xisobi jadvalga kiritilgan.

2.8.EXM da Oqova suv tarmoqlarining xisobi va algoritmi.

Gidravlik xisob uchun SB-1 dasturdan foydalaniladi, ushbu dastur PGUPS da N.A.Chernikov, V.N.Sokolov tomonidan tuzilgan.

Temir yul stantsiyasi va axoli yashash punkti bosh rejasida (planida) chizilgan Oqova suv tarmoqlari tizimini xisobiy sxemasi tuziladi.

Quduklarning rakamlari Oqova suvlarning okimi buyicha 1 rakammi bilan boshlab, natural sonlar ketma-ketligi bilan davom ettirilishi lozim.

Sunggi nukta tozalash inshootiga ketgan quvurga belgilanadi. Uchastkalardagi ma'lumot xisobiy sxemaga aniklangan shifr buyicha kiritilgan.

Bunda: NV – nukta, kuduk rakami yukorida joylashgan nukta, kuduk rakamiga asoslanib aniklanadi (Oqova suv okimi buyicha);

L – uchastka uzunligi bosh planda chizilgan tarmoqlarni berilgan mikyosga mos ravishda ulchash orqali aniklanadi;

F – Oqova suv tarmogi uchastkasiga tugri keladigan maydon (gektarda).

Xisoblash SB – 1 dasturda bajariladi. Bu dastur maksimum 200 ta uchastkadan tashkil topgan, uzi okar suv tarmogidagi ishlab chiqarish va maishiy Oqova suvlarni gidravlik xisobini uz ichiga kamrab oladi.

Dastur loyixalashda quvurlar diametrlarini uchastkalardagi Oqova suv sarflarini, okim tezligini, tulishini, novlarni yotkizish nishabini va ularni joylashish chuqurligini xisoblaydi.

Natijalar monitor ekraniga tushuriladi, sung ularni printeriga jadval shaklida yuboriladi.

Проектирование бытовой сети водоотведения (SB1 - СН - Усе)

Сведения о сети - исходные данные

ТАБЛИЦА 1

Количество	Nmin,	Nmax,	Коэф-т	Dmin,	Услов.	Гид.кр.,	N жит.,	Норма вод	
уч-ков	узлов	м	м	инфляц	мм	стр-ва	м/с	чел.	л/сут.чел
95	96	1.0	8.0	1	200	Обыч.	0.100	125236	257

NN узлов		Zзем,	Q,
п/п	Расч.	м	л/с
1	1	561.35	0.00
2	2	560.01	0.00
3	3	558.41	0.00
4	4	557.25	0.00
5	5	556.66	0.00
6	6	554.96	0.00
7	7	553.74	0.00
8	8	553.55	0.00
9	9	551.12	0.00
10	10	548.95	0.00
11	11	546.62	0.00
12	12	544.28	0.00
13	13	541.86	0.00
14	14	539.55	0.00
15	15	536.66	0.00
16	16	561.18	0.87
17	17	560.76	1.2
18	18	561.55	0.00
19	19	560.22	0.00
20	20	559.01	0.00
21	21	557.88	0.00
22	22	556.08	0.00
23	23	555.45	0.00
24	24	554.58	0.00
25	25	553.77	0.00
26	26	552.51	0.00
27	27	551.36	1.37
28	28	558.82	0.00
29	29	557.71	0.00
30	30	556.04	0.00

NN узлов		Zзем,	Q,
п/п	Расч.	м	л/с
49	49	549.65	0.00
50	50	549.55	0.00
51	51	549.21	0.00
52	52	548.20	0.00
53	53	547.90	8.66
54	54	547.00	1.01
55	55	545.90	0.00
56	56	544.30	0.00
57	57	548.44	0.00
58	58	547.98	0.00
59	59	547.36	0.00
60	60	547.04	0.00
61	61	546.96	3.59
62	62	546.25	0.00
63	63	546.10	0.00
64	64	546.01	0.00
65	65	544.48	0.00
66	66	544.09	0.00
67	67	542.24	0.00
68	68	544.76	0.00
69	69	544.35	0.00
70	70	544.21	0.00
71	71	543.12	0.00
72	72	542.71	0.00
73	73	542.01	0.00
74	74	541.60	0.00
75	75	541.15	1.37
76	76	540.70	0.00
77	77	540.10	0.00
78	78	543.26	0.00

31	31	554.98	3.59	79	79	542.11	0.00
32	32	553.52	0.00	80	80	541.79	0.00
33	33	552.76	0.00	81	81	541.65	1.03
34	34	552.14	3.	82	82	541.01	0.00
35	35	551.29	0.00	83	83	540.72	0.00
36	36	550.06	4.25	84	84	540.21	0.00
37	37	548.97	0.00	85	85	540.12	0.00
38	38	552.64	0.00	86	86	540.01	0.00
39	39	552.34	0.00	87	87	539.25	0.00
40	40	551.73	0.00	88	88	538.88	0.00
41	41	551.62	0.00	89	89	538.44	0.00
42	42	551.54	3.99	90	90	545.86	0.00
43	43	549.99	0.00	91	91	545.52	0.00
44	44	549.04	0.00	92	92	544.91	10.40
45	45	547.96	0.00	93	93	544.62	0.00
46	46	546.78	2.64	94	94	544.49	0.00
47	47	550.65	0.00	95	95	543.86	0.00
48	48	550.12	0.00	96	96	532.50	0.00

Сведения об участках

Таблица 3

И с х о д н ы е д а н н ы е					Р е з у л ь т а т ы р а с ч е т а				
Нуч.	NN	узлов	L,	F,	Q,	D,	1000I	V,	H/D
п/п	нач.	кон.	м	га	л/с	мм	-	м/с	-
1	1	2	243.2	0.65	1.98	200	7.00	0.51	0.18
2	2	3	330.8	2.32	16.88	250	3.48	0.71	0.49
3	3	4	714.7	2.68	21.99	300	4.02	0.80	0.41
4	4	5	385.7	2.68	39.93	300	2.76	0.80	0.66
5	5	6	382.6	5.37	51.20	350	2.32	0.80	0.63
6	6	7	379.5	5.37	61.92	400	2.03	0.80	0.59
7	7	8	263.0	3.47	68.55	400	1.92	0.80	0.64
8	8	9	211.5	1.74	71.78	400	4.88	1.16	0.49
9	9	10	201.6	1.74	146.20	600	8.84	1.71	0.34
10	10	11	185.8	1.54	237.83	700	9.53	1.98	0.35

11	11	12	197.4	1.54	320.83	800	3.27	1.44	0.45
12	12	13	194.7	1.54	397.89	800	1.14	2.36	0.37
13	13	14	210.1	1.74	450.00	900	1.44	2.04	0.38
14	14	15	245.1	4.11	494.07	900	1.37	2.21	0.38
15	15	96	1000	0.00	618.25	1000	1.19	1.17	0.64
16	16	2	114.3	2.60	8.80	200	10.24	0.90	0.35
17	17	4	322.9	5.37	11.23	200	10.87	1.08	0.35
18	18	19	182.7	1.76	5.37	200	7.28	0.69	0.29
19	19	20	213.2	1.02	8.48	200	7.00	0.78	0.38
20	20	21	229.3	2.76	15.94	250	3.45	0.70	0.47
21	21	22	345.6	4.53	25.23	300	5.03	0.90	0.42
22	22	23	380.6	4.76	35.06	300	2.95	0.80	0.59
23	23	24	385.3	5.37	46.05	350	2.46	0.80	0.58
24	24	25	384.6	5.37	56.93	350	2.21	0.80	0.69
25	25	26	386.9	5.37	67.24	400	1.94	0.80	0.63
26	26	27	374.6	5.37	76.98	450	2.54	0.92	0.52
27	27	9	266.0	1.74	81.38	450	2.31	0.90	0.55
28	28	29	174.4	2.37	7.23	200	7.00	0.74	0.35
29	29	30	218.9	2.79	15.08	250	6.89	0.89	0.38
30	30	31	239.8	3.00	20.94	250	4.20	0.81	0.52
31	31	32	348.3	4.53	34.40	300	4.05	0.90	0.53
32	32	33	432.3	5.46	45.34	350	2.48	0.80	0.57
33	33	34	387.4	5.37	56.44	350	2.22	0.80	0.69
34	34	35	384.4	5.37	68.42	450	1.90	0.80	0.66
35	35	36	381.2	5.37	80.51	450	2.32	0.90	0.55
36	36	37	377.1	5.37	94.14	450	2.46	0.95	0.59
37	37	10	267.3	1.74	97.17	450	2.09	0.90	0.64
38	38	39	162.4	5.28	15.36	250	3.54	0.70	0.46
39	39	40	205.6	5.20	26.13	300	3.56	0.80	0.47
40	40	41	216.3	3.91	34.21	300	3.00	0.80	0.58
41	41	42	312.6	4.68	43.69	350	2.54	0.80	0.55
42	42	43	846.2	4.61	57.16	350	2.21	0.80	0.70
43	43	44	387.6	4.61	66.21	400	1.96	0.80	0.63
44	44	45	384.7	4.61	74.85	400	1.85	0.80	0.70
45	45	46	381.2	4.61	83.06	450	2.28	0.90	0.56

46	46	11	266.6	1.54	88.35	450	2.20	0.90	0.59
47	47	48	167.0	1.73	5.28	200	7.00	0.68	0.30
48	48	49	212.4	2.16	11.86	200	4.20	0.70	0.53
49	49	50	210.2	2.05	16.81	250	3.33	0.70	0.49
50	50	51	313.6	3.51	23.85	300	3.79	0.80	0.44
51	51	52	458.2	5.40	36.45	300	2.95	0.80	0.60
52	52	53	385.7	4.61	44.51	350	2.51	0.80	0.56
53	53	54	384.0	4.61	62.61	400	2.02	0.80	0.60
54	54	55	384.1	4.61	72.64	400	1.87	0.80	0.68
55	55	56	374.7	4.61	81.24	450	2.31	0.90	0.55
56	56	12	274.1	1.54	84.02	450	2.26	0.90	0.57
57	57	58	160.8	1.67	5.09	200	7.00	0.67	0.29
58	58	59	213.9	2.35	12.26	200	4.11	0.70	0.55
59	59	60	199.9	2.07	17.13	250	3.29	0.70	0.50
60	60	61	321.1	3.68	24.57	300	3.71	0.80	0.45
61	61	62	247.8	2.77	34.09	300	3.00	0.80	0.58
62	62	63	203.2	2.14	38.36	300	2.82	0.80	0.64
63	63	64	199.8	2.14	42.50	350	2.58	0.80	0.54
64	64	65	192.7	2.14	47.05	350	2.43	0.80	0.59
65	65	66	573.4	2.14	51.51	350	2.31	0.80	0.63
66	66	67	576.1	2.14	55.87	350	2.23	0.80	0.68
67	67	13	266.9	1.54	58.96	400	2.09	0.80	0.57
68	68	69	177.2	1.25	3.86	200	7.00	0.62	0.25
69	69	70	200.3	1.25	7.62	200	7.00	0.75	0.36
70	70	71	264.6	1.25	11.44	200	4.30	0.70	0.52
71	71	72	195.3	2.33	17.11	250	3.29	0.70	0.50
72	72	73	191.8	2.33	21.49	250	2.86	0.70	0.60
73	73	74	190.5	2.33	26.70	300	3.51	0.80	0.48
74	74	75	187.3	2.33	31.58	300	3.14	0.80	0.55
75	75	76	188.6	2.33	37.52	300	2.85	0.80	0.63
76	76	77	198.4	2.33	42.22	300	2.70	0.80	0.70
77	77	14	267.6	1.74	45.90	350	2.47	0.80	0.58
78	78	79	371.5	6.56	18.08	250	3.18	0.70	0.52
79	79	80	200.3	2.98	24.06	300	3.76	0.80	0.44
80	80	81	322.5	5.29	35.06	300	2.95	0.80	0.59

81	81	82	254.1	1.94	39.83	300	2.77	0.80	0.66
82	82	83	197.9	3.69	89.11	450	2.19	0.90	0.60
83	83	84	196.8	3.69	95.44	450	2.11	0.90	0.63
84	84	85	193.3	3.69	102.45	450	2.04	0.90	0.67
85	85	86	196.5	2.87	110.32	450	1.99	0.90	0.71
86	86	87	377.4	6.59	120.47	500	1.81	0.90	0.64
87	87	88	187.3	2.87	125.83	500	1.78	0.90	0.67
88	88	89	190.4	2.87	131.14	500	1.75	0.90	0.69
89	89	15	468.9	4.11	138.67	500	1.71	0.90	0.73
90	90	91	161.2	1.92	5.85	200	7.00	0.70	0.31
91	91	92	212.1	2.63	13.63	200	3.86	0.70	0.59
92	92	93	205.1	2.37	29.18	300	3.30	0.80	0.51
93	93	94	317.7	4.08	37.66	300	2.84	0.80	0.63
94	94	95	253.0	3.31	44.45	350	2.51	0.80	0.56
95	95	82	246.9	1.94	48.13	350	2.40	0.80	0.60

Сведения об участках - результаты расчета

Таблица 3 (продолж.)

п/п	О т м е т к и , м						Г л у б и н а	
	з е м л и		л о т к о в		в о д ы		л о т к а , м	
	нач.	кон.	нач.	кон.	нач.	кон.	нач.	кон.
1	561.35	560.01	560.35	558.65	560.39	558.68	1.00	1.36
2	560.01	558.41	558.56	557.41	558.68	557.53	1.45	1.00
3	558.41	557.25	557.36	554.49	557.48	554.61	1.05	2.76
4	557.25	556.66	554.41	553.35	554.61	553.55	2.84	3.31
5	556.66	554.96	553.30	552.41	553.52	552.63	3.36	2.55
6	554.96	553.74	552.36	551.59	552.60	551.83	2.60	2.15
7	553.74	553.55	551.57	551.06	551.83	551.32	2.17	2.49
8	553.55	551.12	551.05	550.02	551.25	550.22	2.50	1.10
9	551.12	548.95	549.43	547.65	549.64	547.86	1.69	1.30
10	548.95	546.62	546.99	545.22	547.24	545.46	1.96	1.40
11	546.62	544.28	543.43	542.78	543.79	543.14	3.19	1.50
12	544.28	541.86	539.67	539.45	539.96	539.74	4.61	2.41
13	541.86	539.55	537.26	536.96	537.60	537.30	4.60	2.59

14	539.55	536.66	534.96	534.62	535.30	534.96	4.59	2.04
15	536.66	532.50	533.97	528.62	534.61	529.17	2.69	3.88
16	561.18	560.01	560.18	559.01	560.25	559.08	1.00	1.00
17	560.76	557.25	559.23	555.45	556.71	556.34	1.00	1.00
18	561.55	560.22	560.55	559.22	560.61	559.28	1.00	1.00
19	560.22	559.01	559.20	557.71	559.28	557.79	1.02	1.30
20	559.01	557.88	557.66	556.87	557.78	556.99	1.35	1.01
21	557.88	556.08	556.82	555.08	556.94	555.21	1.06	1.00
22	556.08	555.45	555.03	553.90	555.21	554.08	1.05	1.55
23	555.45	554.58	553.85	552.90	554.05	553.11	1.60	1.68
24	554.58	553.77	552.86	552.01	553.11	552.26	1.72	1.76
25	553.77	552.51	551.96	551.21	552.22	551.47	1.81	1.30
26	552.51	551.36	551.16	550.21	551.40	550.44	1.35	1.15
27	551.36	551.12	550.19	549.58	550.44	549.83	1.17	1.54
28	558.82	557.71	557.82	556.60	557.89	556.67	1.00	1.11
29	557.71	556.04	556.55	555.04	556.64	555.13	1.16	1.00
30	556.04	554.98	554.99	553.98	555.12	554.11	1.05	1.00
31	554.98	553.52	553.93	552.52	554.09	552.68	1.05	1.00
32	553.52	552.76	552.47	551.40	552.67	551.60	1.05	1.36
33	552.76	552.14	551.36	550.50	551.60	550.74	1.40	1.64
34	552.14	551.29	550.26	548.95	549.95	549.98	1.69	1.57
35	551.29	550.06	549.67	548.78	549.91	549.03	1.62	1.28
36	550.06	548.97	548.75	547.82	549.02	548.09	1.31	1.15
37	548.97	548.95	547.80	547.24	548.09	547.53	1.17	1.71
38	552.64	552.34	551.64	551.06	551.75	551.18	1.00	1.28
39	552.34	551.73	551.01	550.28	551.16	550.42	1.33	1.45
40	551.73	551.62	550.25	549.60	550.42	549.78	1.48	2.02
41	551.62	551.54	549.55	548.76	549.75	548.95	2.07	2.78
42	551.54	549.99	548.71	546.84	548.95	547.08	2.83	3.15
43	549.99	549.04	546.79	546.03	547.04	546.28	3.20	3.01
44	549.04	547.96	546.00	545.29	546.28	545.57	3.04	2.67
45	547.96	546.78	545.24	544.37	545.50	544.63	2.72	2.41
46	546.78	546.62	544.36	543.78	544.63	544.04	2.42	2.84
47	550.65	550.12	549.65	548.48	549.71	548.54	1.00	1.64
48	550.12	549.65	548.43	547.54	548.54	547.65	1.69	2.11

49	549.65	549.55	547.49	546.79	547.62	546.91	2.16	2.76
50	549.55	549.21	546.74	545.55	546.87	545.69	2.81	3.66
51	549.21	548.20	545.12	543.77	545.30	544.33	3.70	4.05
52	548.20	547.90	544.10	543.14	544.30	543.33	4.10	4.76
53	547.90	547.00	543.09	542.31	543.32	542.55	4.81	4.69
54	547.00	545.90	542.28	541.56	542.55	541.83	4.72	4.34
55	545.90	544.30	541.51	540.64	541.76	540.89	4.39	3.66
56	544.30	544.28	540.64	540.02	540.89	540.27	3.66	4.26
57	548.44	547.98	547.44	546.31	547.50	546.37	1.00	1.67
58	547.98	547.36	546.26	545.38	546.37	545.49	1.72	1.98
59	547.36	547.04	545.33	544.68	545.46	544.80	2.03	2.36
60	547.04	546.96	544.63	543.43	544.76	543.57	2.41	3.53
61	546.96	546.25	543.40	542.65	543.57	542.83	3.56	3.60
62	546.25	546.10	542.63	542.06	542.83	542.25	3.62	4.04
63	546.10	546.01	542.01	541.49	542.20	541.68	4.09	4.52
64	546.01	544.48	541.48	541.01	541.68	541.22	4.53	3.47
65	544.48	544.09	540.99	539.67	541.22	539.89	3.49	4.42
66	544.09	542.24	539.65	538.37	539.89	538.60	4.44	3.87
67	542.24	541.86	538.32	537.76	538.54	537.99	3.92	4.10
68	544.76	544.35	543.10	542.07	543.23	542.57	1.00	1.83
69	544.35	544.21	542.50	541.10	542.57	541.17	1.85	3.11
70	544.21	543.12	541.06	539.93	541.17	540.03	3.15	3.19
71	543.12	542.71	539.88	539.23	540.00	539.36	3.24	3.48
72	542.71	542.01	539.21	538.66	539.36	538.81	3.50	3.35
73	542.01	541.60	538.61	537.94	538.75	538.09	3.40	3.66
74	541.60	541.15	537.92	537.33	538.09	537.50	3.68	3.82
75	541.15	540.70	537.31	536.77	537.50	536.96	3.84	3.93
76	540.70	540.10	536.75	536.22	536.96	536.42	3.95	3.88
77	540.10	539.55	536.17	535.51	536.37	535.71	3.93	4.04
78	543.26	542.11	542.26	541.08	542.39	541.21	1.00	1.03
79	542.11	541.79	541.03	540.28	541.16	540.41	1.08	1.51
80	541.79	541.65	540.23	539.28	540.41	539.46	1.56	2.37
81	541.65	541.01	539.26	538.55	539.46	538.75	2.39	2.46
82	541.01	540.72	538.40	537.97	538.67	538.24	2.61	2.75
83	540.72	540.21	537.96	537.54	538.24	537.82	2.76	2.67

84	540.21	540.12	537.52	537.13	537.82	537.43	2.69	2.99
85	540.12	540.01	537.44	536.05	536.76	537.04	3.01	3.29
86	540.01	539.25	536.67	535.99	536.99	536.31	3.34	3.26
87	539.25	538.88	535.97	535.64	536.31	535.98	3.28	3.24
88	538.88	538.44	535.63	535.30	535.98	535.64	3.25	3.14
89	538.44	536.66	535.28	534.47	535.64	534.84	3.16	2.19
90	545.86	545.52	544.86	543.73	544.92	543.79	1.00	1.79
91	545.52	544.91	543.67	542.86	543.79	542.98	1.85	2.05
92	544.91	544.62	542.76	542.08	542.91	542.23	2.15	2.54
93	544.62	544.49	542.04	541.14	542.23	541.33	2.58	3.35
94	544.49	543.86	541.09	540.45	541.29	540.65	3.40	3.41
95	543.86	541.01	540.44	539.85	540.65	540.06	3.42	1.16

Приведенная стоимость сети - 0.08 млн.руб./год

2.9. Oqova suv tizimining bosh kollektorini bo'ylama kesimini qurish.

Oqova suv tizimi bosh kollektorining bo'ylama kesimini qurish trassa buylab, erning belgilari buyicha yukori katlam kesimini chizishdan boshlanadi. Bu kesimda anik xisoblar kiritiladi. EXM da xisoblangan gidravlik xisoblar buyicha xisob nuqtalarning rejasi bilan quvur yotkizish sxemasi chiziladi. Bunda anik xisoblangan sarflar nishablar va diametrlarni sxemada aks ettirib chizib boriladi. Bosh kollektorga kelib ulangan boshka kollektorlarning nov belgilari kursatilgan.

Bunda tashkari bo'ylama kesimda er belgilari, novlarni joylashishi belgilari, nuqtalar orasidagi masofa, nishablar, diametrlar quvurlar materiallar, quvur osti asosi va trassadagi quvur rakamlari anik kursatiladi.

2.10.Oqova suv quvuri materialini va quvur osti er asosini tanlash.

Oqova suv quvuri material, er osti shartli, Oqova suv okimining tezligi mavjud bulgan materialidan tanlanadi. Oqova suv quvurini yotkizishda ishlatiladigan quvurlar suyuklik gaz va bakteriyalarni chiqishga karshi bulishi kerak. Oqova suv quvurlari etarli darajada ichki katlami sillik, korroziyaga chidamli, shuningdek, yukori xaroratga chidamli bulishi lozim.

Berilgan bitiruv malakaviy ishida 2 xil quvur ishlatiladi:

1.Bir-biriga payvandlash asosida ulanadigan polietilen yukori mustaxkamlikdagi (gofrirovanno'e) quvurlari, bu Quvurlarning diametri 500 mm dan 700 mm gacha bulgan quvurlar.

2.Rezina koltsolari orqali mustaxkamlanib bir-biriga ulanadigan polivinilxlorid (PVX) quvurlari, diametri 200 mm dan 500 mm gacha bulgan quvurlardan foydalanildi

2.11.Oqova suvlarni kunlik sarfini aniqlash.

Ishlab chiqarish Oqova suvlarining bir kecha-kunduz O'rtacha xisobiy sarfini sanoat va qishloq xujaligi korxonalari xamda ularning kuyilish notekisligi koeffitsientlarini texnologik ma'lumotlar asosida aniqlash zarur. Bunda kam suvli texnologik jarayonlarni kullash, aylanma suvdan takror foydalanish va shunga uxshashlar xisobidan suvdan unumli foydalanishni kurib chiqish zarur.

Tozalash inshootlarini loyixalashdan oldin Oqova suvlarni miqdorini va kunlik soatbay sarfni aniqlash kerak.

Xisob-kitobda sanoat korxonalarini Q_{pr} va temir yul stantsiyasini Q_{jd} sarfi aniklanadi. Shuningdek, vazifada tuman axoli soni N va Oqova suv me'yori l/kun da 1 odam soniga kura n beriladi va shu ma'lumotga kura quyidagi formula orqali maishiy Oqova suvni sarfini aniqlash mumkin:

$$Q_{bit} = \frac{n*N}{1000} = \frac{n*N}{1000}$$

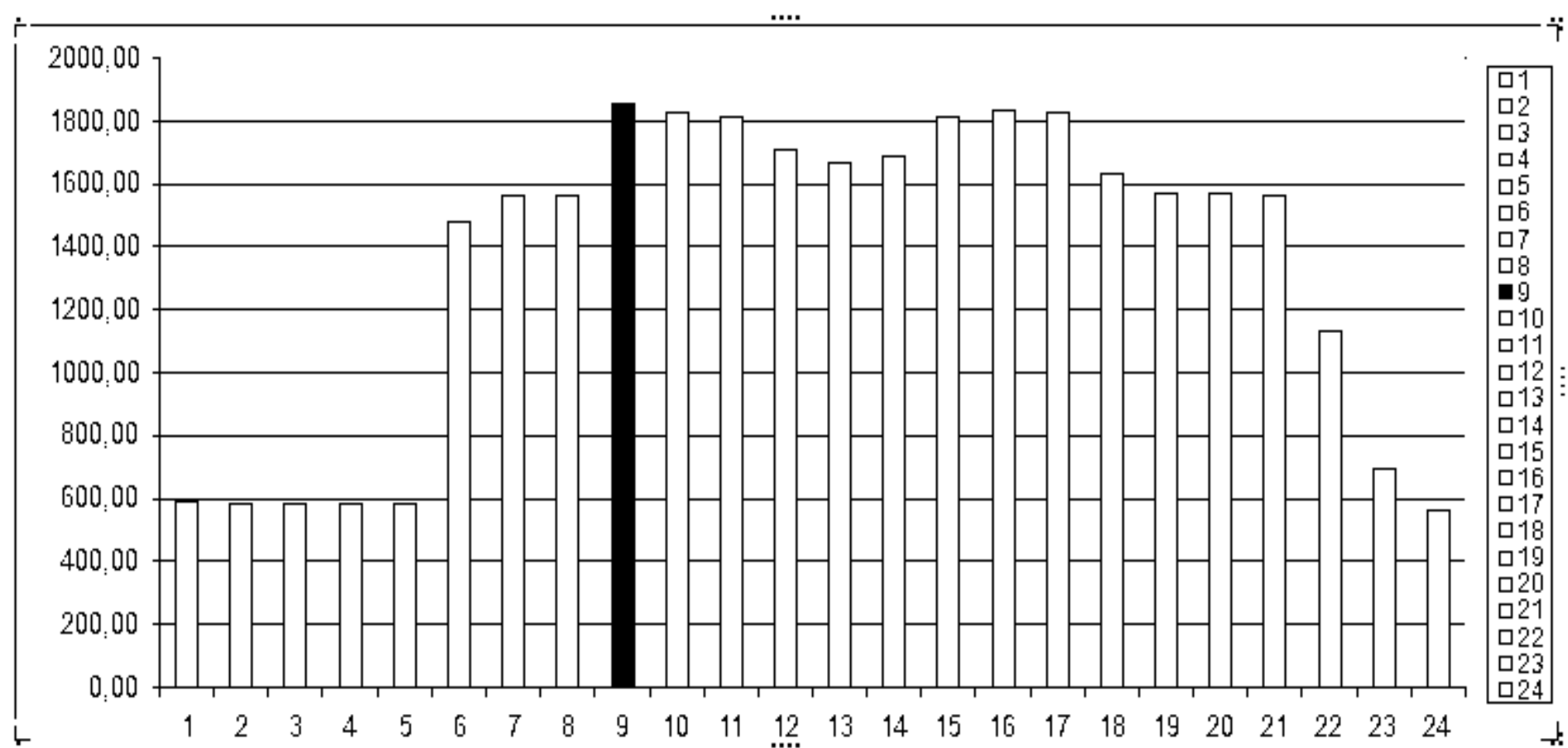
Tozalash inshootiga keladigan umumiy kunlik Oqova suv sarfi Q_{kun} quyidagicha bo'ladi:

$$Q_{kun} = Q_{bit} + Q_{pp} + Q_{ж.д.}$$

Kunda bo'yicha oqova suvning taqsimlanishi 12 jadvalda keltirilgan

Kunda soat bo'yicha oqova suvning taqsimlanishi

	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	AA	AB	AC	AD	AE	AF	AG	AH
3	Soat	Axoli		Kir yuvish		Maktab		Shifoxona		Vogzal		Non zavodi				Sut zavodi				Tilauv fabrikaasi				Lokomotiv deposi				Jami sarf					
4		Kv=1,51		Kv=1		Kv=1,5		Kv=1,5		Kv=1,5		Tex, Kv=1		Koz-6arr, Kv=2		Dush	Tex, Kv=1		Koz-6arr, Kv=3		Dush	Tex, Kv=1		Koz-6arr, Kv=2		Dush	Tex, Kv=1		Koz-6arr, Kv=2		Dush		
5		%	Sarf	%	Sarf	%	Sarf	%	Sarf	%	Sarf	%	Sarf	%	Sarf		%	Sarf	%	Sarf		%	Sarf	%	Sarf		%	Sarf	%	Sarf		%	Sarf
6	0-1 (3-	1,85	563,25					0,20	0,35	1,6	0,8	12,5	11,69	12,5	3,34	3,71	12,5	2,96	12,5	0,0833	0,17					3,28					0,96	1,83	590,58
7	1-2	1,85	563,25					0,20	0,35	1,6	0,8	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417												1,80	581,25
8	2-3	1,85	563,25					0,20	0,35	1,6	0,8	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417												1,80	581,25
9	3-4	1,85	563,25					0,20	0,35	1,6	0,8	12,5	11,69	15,65	4,18		12,5	2,96	18,75	0,125												1,81	583,35
10	4-5	1,85	563,25					0,50	0,86	1,6	0,8	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417												1,80	581,77
11	5-6	4,80	1461,41					0,50	0,86	4,275	2,138	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417												4,59	1481,27
12	6-7	5,00	1522,30			5	12,96	3,00	5,18	5,875	2,938	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417												4,84	1560,24
13	7-8	5,00	1522,30			3	7,78	5,00	8,64	5,8	2,9	12,5	11,69	31,25	8,35		12,5	2,96	37,5	0,25												4,85	1564,86
14	8-9 a	5,65	1720,20	6,25	46,96	15	38,89	8,00	13,83	6,275	3,138	12,5	11,69	12,5	3,34	3,71	12,5	2,96	12,5	0,0833	0,17	12,5	5,469	12,5	1,094		12,5	1,59	12,5	0,32		5,74	1853,44
15	9-10	5,65	1720,20	6,25	46,96	5,5	14,26	10,00	17,28	6,275	3,138	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,66	1826,61
16	10-11	5,65	1720,20	6,25	46,96	3,4	8,81	6,00	10,37	6,275	3,138	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,62	1814,25
17	11-12	5,25	1598,42	6,25	46,96	7,4	19,18	10,00	17,28	4,925	2,463	12,5	11,69	15,65	4,18		12,5	2,96	18,75	0,125		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,30	1711,17
18	12-13	5,00	1522,30	6,25	46,96	21	54,44	10,00	17,28	4,075	2,038	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	18,75	1,641		12,5	1,59	18,8	0,48		5,17	1669,06
19	13-14	5,25	1598,42	6,25	46,96	2,8	7,26	6,00	10,37	5,675	2,838	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,24	1690,61
20	14-15	5,65	1720,20	6,25	46,96	2,4	6,22	5,00	8,64	5,925	2,963	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,61	1809,76
21	15-16	5,65	1720,20	6,25	46,96	4,5	11,67	8,50	14,69	5,925	2,963	12,5	11,69	31,25	8,35		12,5	2,96	37,5	0,25		12,5	5,469	31,25	2,734		12,5	1,59	31,3	0,8		5,67	1830,32
22	16-17	5,65	1720,20	6,25	46,96	4	10,37	5,50	9,51	5,7	2,85	12,5	11,69	12,5	3,34	3,71	12,5	2,96	12,5	0,0833	0,17	12,5	5,469	12,5	1,094	3,28	12,5	1,59	12,5	0,32	0,96	5,65	1824,55
23	17-18	4,95	1507,08	6,25	46,96	16	41,48	5,00	8,64	5,675	2,838	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		5,06	1631,77
24	18-19	4,85	1476,63	6,25	46,96	3	7,78	5,00	8,64	4,75	2,375	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		4,86	1567,16
25	19-20	4,85	1476,63	6,25	46,96	2	5,18	5,00	8,64	4,55	2,275	12,5	11,69	15,65	4,18		12,5	2,96	18,75	0,125		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		4,85	1566,56
26	20-21	4,85	1476,63	6,25	46,96	2	5,18	2,00	3,46	4,225	2,113	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	18,75	1,641		12,5	1,59	18,8	0,48		4,84	1560,39
27	21-22	3,45	1050,39	6,25	46,96	3	7,78	0,70	1,21	2,6	1,3	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		3,51	1132,41
28	22-23	2,02	615,01	6,25	46,96			3,00	5,18	1,6	0,8	12,5	11,69	8,12	2,17		12,5	2,96	6,25	0,0417		12,5	5,469	7,5	0,656		12,5	1,59	7,5	0,19		2,15	692,73
29	23-24	1,58	481,05	6,25	46,96			0,50	0,86	1,6	0,8	12,5	11,69	31,25	8,35		12,5	2,96	37,5	0,25		12,5	5,469	31,25	2,734		12,5	1,59	31,3	0,8		1,75	563,51
30																																	
31		100,00	30446,00	100	751,41	100	259,24	100	172,82	100	50	300	280,53	300	80,15	11,13	300	71,00	300	2	0,50	200	87,50	200	17,5	6,56	200	25,50	200	5,1	1,91	100	32268,86

3.Oqova suvlar tarkibi va zarur bulgan tozalash darajasining xisobi

3.1.1.Axoli yashaydigan xududdan chiqayotgan Oqova suvlar tarkibi kontsentratsiyasi.

Oqova suvlar maishiy ishlab chiqarish va atmosfera turlariga bulinadi:

Oqova suvlardagi ushlab kolingan iflosliklar, mineral, organik va bakteriologik tarzda kelib chiqadi va ular erigan, kolloidli, erimagan xolatlarida bo'ladilar. Oqova suvlarning ifloslanish darajasi sanitar-kimyoviy taxlili kursatkichlar buyicha ifodalanadi.

Oqova suvlarni tozalash uslublarini va inshootlarini tanlash, kislorodga biologik extiyoj (KBE), kislorodga kimyoviy extiyoj (KKE), permanganatli oksidlantirish, RN-muxit, Oqova suvlar xarorati, sirt faol moddalar (SFM) mavjudligi, biogen elementlarining tarkibi (azot, fosfor va x.k.) xisoblanadi. Maishiy Oqova suvlarda bir kishi uchun tugri keladigan kirlantiruvchi moddalar miqdori quyidagicha; g/kun [1]:

Suzuvchi moddalar (a)	65
KBE tulik tindirilmagan suyaklik uchun (v)	75
KBE tulik tindirilgan suyaklik uchun (v1)	40
Azot-ammoniy tuzlar (N)	8
Fosfatlar (P_2O_5)	3,3
Shu jumladan yuvuvchi moddalardan	1,6
Xloridlar (Cl)	9
Sirt fol moddalar (SFM)	2,5

3.1.2. Oqova suvlardagi suzuvchi moddalar kontsentratsiyasi.

Axoli yashaydigan xududi va ob'ektlaridan tushadigan va Oqova suvlarni chetga chiqazish me'yoriga kirgan suzuvchi moddalar kontsentratsiyasi quyidagi ifodadan aniklanadi:

$$C_m = \frac{a \cdot 1000}{n} = \frac{65 \cdot 1000}{256} = 253,91$$

Bu erda: a – kuniga bir kishi tushadigan suzuvchi moddalarining kontsentratsiyasi;

n – Oqova suvlarni chiqazish me'yori.

Sanoat korxonalaridan tushadigan Oqova suvlarning suzuvchi moddalar kontsentratsiyasi Oqova suvlar tarkibining taxlili, uxshash korxonaning Oqova suvlari tarkibi, yoki [2] buyicha kabul kilinadi. Tozalash inshootlariga Oqova suvlar bilan tushadigan suzuvchi moddalarning umumiy kontsentratsiyasi quyidagi ifodadan aniklandi

$$C_m = \frac{C_{ym1}Q + \sum C_{n.ni}Q_{n.ni}}{Q_1 + \sum Q_{n.ni}}.$$

Bu erda: Q_1 – Oqova suvlarni chetga chiqarish me'yorlariga kiradigan axoli yashash xududlari va ob'ektlaridan tushadigan Oqova suvlar suzuvchi moddalarining kontsentratsiyasi va sarfi;

$C_{n.n1}$ $C_{n.ni}$ – Oqova suvlarni chetga chiqazish me'yorlariga kirmaydigan ob'ektlaridan tushadigan Oqova suvlar suzuvchi moddalarining kontsentratsiyalari;
 $Q_{n.n1}$ $Q_{n.ni}$ – Oqova suvlarni chetga chiqazish me'yorlariga kirmaydigan ob'ektlardan tushadigan Oqova suvlarning umumiy O'rtacha kunlik sarflari.

3.1.3. Biologik organik ifloslanishlar kontsentratsiyasi.

Organik ifloslanishlar kontsentratsiyasi KBE_{20} buyicha aniklanadi:

$$L_{eni} = \frac{b * 1000}{n} = \frac{75 * 1000}{256} = 292,97$$

Bu erda b – kuniga 1 kishiga mos keladigan KBE

$$L_{en} = \frac{L_{en}Q_1 + \sum L_{n.ni} \cdot Q_{n.ni}}{Q_1 + \sum Q_{n.ni}}$$

Bu erda L_{en1} – me'yorlarga kiradigan ob'ektlardan tushadigan Oqova suvlarning KBE buyicha kontsentratsiyasi;
 me'yorlarga kirmaydigan ob'ektlardan tushadigan Oqova suvlarni KBE buyicha kontsentratsiyasi

Maishiy va ishlab chiqarish aralashma Oqova suvlarni tozalash uchun inshootlarni xisoblashda yashovchilarning ekvivalent va keltirilgan sonlaridan foydalaniladi:

3.1.4. Yashovchilarning ekvivalent va keltirilgan sonlari.

Yashovchilar ekvivalent soni- N_{ekv} . Yashovchilarning shunday shartli soni, ulardan tushadigan ifloslanishlar miqdori berilgan ishlab chiqarishdan Oqova suvlar sarfiga mos keladi va u quyidagicha aniklanadi:
 -suzuvchi moddalar uchun

$$N_{ekv} = \frac{\sum Q_p C_p}{a}$$

Bu erda: Q_p – aloxida olingan sanoat korxonalaridan Oqova suvlarining O'rtacha kunlik sarfi;

Sr – sanoat korxonalaridan tushadigan Oqova suvlarda suzuvchi moddalarning kontsentratsiyasi g/m³.
KBE uchun .

$$N_{ekv}^{KEO} = \frac{\sum Q_p L_p}{b_1}.$$

Bu erda: L_p - sanoat korxonalaridan tushadigan Oqova suvlarning KBE;
 b_1 – kuniga 1 kishiga mos keladigan tozalangan Oqova suvlarning KBE.

13 jadval

Oqova suvning tarkibini aniqlash bo'yicha hisobi

A	B	C	D	E	F
1	Jadval 8				
2	Oqova suv tarkibi				
3	Nomi	Q kun	Cen	Len	XIIK
4	Axolidan	31629,47	253,91	292,97	332,03
5	Non zavodi	371,81	4800,00	1650,00	3180,00
6	Sut zavodi	73,51	20,00	20,00	80,00
7	Tikuv fabrika	111,56	18,00	16,00	80,00
8	Vogzal	50,00	50,00	45,00	50,00
9	Lokomotiv depo	32,51	10,00	13,75	47,00
10	Jami:	32268,86	304,38	306,36	362,68
11	Biokimyoviy tozalash		1,18		
12	Aholining kunlik ekvivalenti		По Цен	По Len	
13			27554	15486	
14	Keltirilgan aholining soni		По Цен	По Len	
15			152790	140722	

3.1.5. Xavzaga Oqova suvlarni tushirish shartlari va talab etiladigan tozalash darajasini aniqlash.

Xavzani iflosliklardan tozalash jarayoni ikki boskichdan: ifloslangan okimni suv massasi bilan aralshtirish va bevosita uzi tozalanish jarayonidan iborat. Tozalangan Oqova suvlar xavzaga tushiriladi va unda quyidagi zonalarini ajrtish mumkin:

Oqova suvlarni tushirish zonasi.

Oqova suvni xavzaning suvi bilan tulik aralashishi.

Eng kup ifloslanishlar zonasi.

Qayta tiklanish zonasi, bunda uzi tozalanish jarayoni tugaydi.

Oqova suvlarning xavza suvi bilan aralashish darajasi va uzi tozalanish jarayonining intensivligi kup faktorlarga boglik. Shu jumladan, xavzaning kursatkichlaridan (xavzadagi suv sarfi, okim tezligi, chuqurligi va x.k.), shuningdek Oqova suvlarni xavzaga tushirish shartlaridan iborat. Aralashishni aniqlash uchun aralashish koefitsienti kiritiladi:

$$\gamma = \frac{1 - e^{-a} \sqrt{L}}{1 + \frac{Q}{q} e^{-a} \sqrt{L}} = \frac{1 - e^{-0,762} \sqrt{2400}}{1 + \frac{5,50}{0,373} e^{-0,762} \sqrt{2400}} = 0,999$$

Bu erda: Q – 95% ta'minlanganlik shartiga mos keladigan xavzaga tushirish joyidagi suv sarfi;

q – Oqova suv sarfi, m³/s;

L – Oqova suvlarni tushirish joyidan daryoning farvater buyicha xisobiy oralikkacha bulgan masofa.

Aralashishning gidravlik faktorlarini xisobga oluvchi koefitsienti quyidagicha aniqlanadi:

$$a = \varphi \cdot \xi^3 \sqrt{\frac{D}{q}} = 1,0035 \cdot 1^3 \sqrt{\frac{0,16201}{0,373}} = 0,762.$$

Bu erda: φ - daryo kiyaligi koefitsienti. Bu daryoning farvater buyicha xisobiy oraligigacha masofani xavo chizigi nisbatiga teng;

ξ - tushirish turini xisobga oluvchi koefitsient (Oqova suvlar daryo kirgogigacha tushirilganda q1, daryo farvateriga tushirilganda esa $\xi = 1,5$);

D – turbulent diffuziyaning koefitsienti, quyidagi ifodadan aniklanadi:

$$D = g \frac{Hm \cdot Vm}{M \cdot C} = 9,81 \frac{3,27 \cdot 1,662}{8,7 \cdot 38} = 0,16201.$$

Bu erda: Hm – daryoning O'rtacha chuqurligi (daryoning xisobiy orligi va Oqova suvlarni tushirish joyining orasida);

V_m – daryo okimi O'rtacha tezligi, m/s;

C – Shezi koefitsienti, m^{0,5}/s;

M – Shezi koefitsientining funktsiyasi ($S \leq 60$ bulganda $M=0.07$ $C=6$, $S > 60$ bulganda $M=48$).

Darening tulik aralashish oraligigacha masofa quyidagicha aniklanadi:

$$e_{pl} = \left[\frac{2 \cdot 3}{\gamma} \lg \frac{\gamma Q + q}{(1 - \gamma)q} \right]^3 = \left[\frac{2 \cdot 3}{0,999} \lg \frac{0,999 \cdot 5,50 + 0,373}{(1 - 0,999)0,373} \right]^3 = 556,36$$

Daryoning xisobiy oraligida KBE quyidagi ifodadan aniklanadi:

$$L_{ex} = L_{eni} \cdot 10^{-k_1 t} = 3,72 \cdot 10^{-0,0900,017} = 3,71$$

Bu erda L_{ex} – xisobiy oralikdagi KBE;

L_{en1} – xavzaga tushirish ruxsat etilgan tozalangan Oqova suvlarning KBE.

$$L_{eni} = \frac{\gamma Q}{q \cdot 10^{-k_1 t}} (L_N - L_r \cdot 10^{-k_2 t}) + \frac{L_N}{10^{-k_1 t}} = \frac{0,999 \cdot 5,50}{3 \cdot 10^{-0,017,0,40}} (0,373_r \cdot 10^{-k_2 \cdot 0,090}) + \frac{3}{10^{-0,40,0,017}} = 3,72$$

L_N – xisobiy oralikda daryo va Oqova suvlar aralashmasining ruxsat etilgan chegaraviy KBE, mg/l;

K_1 va k_2 kislorodni biokimyoviy iste'moli tezligining doimiysi (k_1 – suv xaroratiga bog'lik, k_2 – okim tezligi va daryoning turiga bog'lik [3]).

Amaliy xisoblarda 20^0S uchun k_2 ning quyidagi kiymatlari kabul kilinadi:

suv zaxiralari va sekin okimli xavzalar uchun .0,05-0,15

okim tezligi 0,5 m/s gacha

bulgan daryolar uchun 0,2-0,25

Katta tezlikli daryolar 0,3-0,5

Kichiq daryolar 0,5-0,8

K_1 quyidagi jadvaldan aniklanadi

13 jadval

^0S	k_1	^0C	k_1	^0C	k_1
0	0.04	15	0.08	24	0.12
5	0.05	18	0.09	26	0.13
9	0.06	20	0.1	28	0.14
12	0.07	22	0.11	29	0.15

Xavzaga tushiriladigan tozalangan Oqova suvlardagi zararli moddalarning kontsentratsiyasi quyidagi ifodadan topiladi:

$$C_{ex} \leq \frac{\gamma Q}{q} (C_N - C_r) + C_N$$

Bu erda: S_r – xavzaning suvda tushirish joyidan yukori olingan mavjud iflosliklar kontsentratsiyasi, mg/l;

S_N – xavzaning suvida iflosliklarning ruxsat etilgan chegaraviy kontsentratsiyasi. Tozalangan Oqova suvlarda suzuvchi moddalarining ruxsat etilgan kontsentratsiyasi quyidagicha aniklanadi:

$$C_{ex} = \left(\frac{\gamma Q}{q} + 1 \right) + C_r = 0,250 \left(\frac{0,999 \cdot 5,50}{0,373} + 1 \right) + 120 = 123,93.$$

Bu erda: m – xavza suviga Oqova suvlar tushirilganda suzuvchi moddalarning ruxsat etilgan darajadagi me'yoriy kupayishi (suv iste'moli turiga bog'lik), g/m³.

Talab etiladigan tozalash darajasi:

- suzuvchi moddalar buyicha quyidagicha aniklanadi

$$\mathfrak{D}_{KC.M} = \frac{C_{en} - C_{ex}}{C_{en}} \cdot 100\% ;$$

- KBE buyicha

$$\mathfrak{D}_{KBE} = \frac{L_{en} - L_{ex}}{L_{en}} \cdot 100\% .$$

14 jadval

Oqova suvlarni daryoga tashlash sharti 14 jadval keltirilgan

A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Oqava suvlarni daryoga tashlash sharti							
2	№	Nomlanishi	Ulchov birligi	Hisob				
3	1	Aralash ko'effsient γ		0,999	18	Butkul aralashishgacha bolgan masofa lpl		556,36
4	2	Daryoning suv sarfi Q	m ² /sek	5,50	19	Ruxsat etilgan BIIK L ₀		3,00
5	3	Oqova suvning kunlik sarfi q	m ³ /sek	0,373	20	Daryo BIIK L _r		3,00
6	4	Koeffitsient α		0,762	21	Suv olish inshootining kiriv joyidagi hisobiy KBE Lex		3,71
7	5	Koeffitsient D		0,16201	22	Daryoga tashlash kerak bolgan oqova suvning max		3,72
8	6	Daryo qiyalik ko'effsienti		1,0035	23	Tezlik konstantasi k ₂		0,40
9	7	Tawlaw ko'effsienti ζ		1,00	24	konstanta Tempraturasi k ₁		0,090
10	8	Daryo o'rtacha oqim tezligi Vm	m/sek	1,662	25	Suv olish inshootining kirish joyigacha bolgan vaqti t	kun	0,017
11	9	Daryoning o'rtacha nishabi		0,0005	27	Suzuvchi moddalarning ko'payishi m	mg/l	0,250
12	10	Daryoning oqim yuzasi W	m ²	179,85	28	Daryoning suzuvchi modalar soni Cr		120,00
13	11	Namlangan qatlam γ		50,77	29	Daryoga tashlanayotgan oqova suv tarkibidagi zararli		123,93
14	12	R		3,54	30	Yo'l qo'yilgan tozalash		
15	13	Shezi ko'effsienti C		38,00	31	Suzuvchi moddalarning miqdori		59,28%
16	14	Daryoning eni B		55	32	no BIIK ЭБИК		98,78%
17	15	Daryo chuqurligi H		3,27	33	Kerakli tozalash darajasi		
18	16	Shezi ko'effsienti funksiyasi M		8,7	34	Suzuvchi moddalarning miqdori		95,07%
19	17	Suv olish inshootigacha bolgan masofa L	m	2 400,0	35	no BIIK ЭБИК		98,79%
20	18	Butkul aralashishgacha bolgan masofa lpl		556,36				

4.Oqova suvlarni tozalash uslublarning inshootlarini tanlash.

Tozalanishning talab etiladigan tozalash darajasini ekologik xisobiga kura axoli turar joylaridan Oqova suvlarni tozalash uchun odatda ikki yoki uch boskichli tozalash sxemasi tanlanadi. Bunga mexanik va biokimyoviy tozalash; tozalangan Oqova suvlari zararsizlantirilishi; uchinchi boskich sifatida Oqova suvlarni suv xavzasiga tushirish jarayoni kabul kilingan.

Mexanik tozalash usullari – suvda 60% gacha suzuvchi moddalarini tindirish va 20% KBE imkonini beradi. Mexanik tozalash inshootlari shunday ketma ketlikda joylashtiriladiki bunda suzuvchi moddalarni katta-kichiqiligiga kura ajratish mumkin.

Mexanik tozalashning birinchi boskichi-elakdan utkazishdir. Bunda 16-8 mm gacha bulgan suzuvchi moddalardan tozalanadi. Bu jarayon elaklar va panjaralar yordamida amalga oshiriladi. Ikkinchi boskich – kochirma va gravitatsiya kuchlar maydonida tindirishdir. Bu jarayon xam 2ta dan iborat. Birinchi 0,5 mm gacha bulgan suzuvchi moddalar ajratiladi Qumtutgichlar, tsentrifuga va gidrotsiklonlar yordamida). Ikkinchi pogonada 0,05 mm gacha bulgan suzuvchi moddalardan tozalanadi (turli tindirgichlar yordamida).

Biokimyoviy tozalash uslublari tozalanayotgan suvni biologik jixatdan organik iflosliklardan deyarli tulik ozod kiladi. Biokimyoviy tozalash mikroorganizmlar yordamida amalga oshiriladi. Ulardan faol loyqa va bioplenkalar tashkil etilgan. Tozalash jarayoni tabiiy va sun'iy sharoitlarda amalga oshiriladi.

Tabiiy sharoitda biokimyoviy tozalash inshootlariga sugoruvchi dalalar, filtratsion dalalar va biologik xavzalar kiradi. Sun'iy sharoitda biologik tozalash inshootlariga biofiltrlar va aerotenklar kiradi. KBE buyicha tozalash darajasi 80-90% ni tashkil etadi. Bugungi kunda ekologik biokimyoviy inshootlar afzal kuriladi.

Zararsizlantirish – bu jarayon tozalangan Oqova suvlar sanitar maishiy xavzalarga tushirilganda kabul kilinadi. Odatda xlor yoki natriy gippoxlorid yordamida amalga oshiriladi.

Oxirigacha tozalash – biologik tozalangan Oqova suvlarni filtratsiya, mikrofiltratsiya va kontaktli tindirish usulida amalga oshiriladi.

Oqova suvlarni kontsentratsiyasiga karab tozalashning quyidagi boskichlar va inshootlari kabul qilinadi:

15 jadval

Oqova suvlar kontsentratsiyasi	Mexanik tozalash	Biokimyoviy tozalash	Oxirigacha tozalash
Suzuvchi zarrachalar 300 mg/l gacha, BPK 300 mg/l gacha,	Panjaralar kum tutkichlar, birlamchi tindirgichlar	Biosizgichlar, retsirkulyatsiya bilan, faol loyqa regeneratsiyali aerotenklar yoki ikkilamchi tindirgichlar	Sizgichlar yoki biofiltrlar

Ishlab chiqarish sarfiga kura quyidagi tozalash inshootlari tanlanadi.

4.1.Panjaralar.

Panjaralar Oqova suvlarni keyinchalik tulik tozalashga tayyorlaydigan inshoot bulib, ular Oqova suvdan yirik iflosliklarni utash uchun muljallangan. Kuprok yirik iflosliklarni tuxtatish uchun panjara uklarining oraligi imkon boricha kichiq bulishi kerak. Shuni xisobga olgan xolda panjara uklarining oraligi 16 mmga teng deb kabul kilinadi. Panjara orasidan okib utayotgan Oqova suvning

tezligi 1m/s dan oshmasligi kerak. Panjaralar barcha tozalash stantsiyalarida urnatiladi. Oqova suvlari ularga nasos stantsiyasidan keyin bosim ostida yoki uzi okar usulida uzatilishi mumkin.

Xarakatsiz panjara metallardan yasalgan rama shaklida bulib, uning ichida kator parallel urnatilgan sterjenlar (uklar) mavjud. Ular Oqova suvlar yulida joylashgan.

Panjaralarni utagan iflosliklaridan tozalash jarayoni mexanizatsiyalashgan. Panjaralardan olingan iflosliklar (axlat) maydalagichga uzatiladi.

Panjaralarni kulda tozalash ushlanadigan axlat miqdori kuniga 0,1 m³ dan kam bulmagan tozalash stantsiyalarida ruxsat etiladi. Bu xolda axlatni zararsizlantirishga yuborish uchun uni konteynerlarga joylashtiriladi

4.1.1.Monster tipidagi panjara maydalagich

Monster tipidagi panjaralar eng ishonchli maydalagich xisoblanadi. U Oqova suv tarkibidagi kattik jismlarni maydalaydi, nasoslarda xosil bo'ladigan muammolarni va kanalizatsiya kollektorlarida tikilishlarni oldini oladi. Shuningdek, keraksiz kattik zarracha yukotilishi tozalash inshootlarini samarali va muxandis-texnik ishchilarini ishini engillashtiradi.

Keyin maydalangan jismlar perforlangan filtrli plastinada ushlab turiladi va aylanadigan shnek orqali yukotiladi. Yukotilgan kattik jismlar, tarkibidagi organik koldiklar ikki zonada yuviladi. Keyin shnek kattik zarrachalarni chiqish joyiga olib boradi, usha joyda suvsizlangan segmentlarni kattik zarrachalari tashashdan oldin kushimcha kurtiladi.

Ixcham va tozarok chiqindilar yokimsiz xidlarni minimumgacha olib keladi va yukotishga bulgan sarfni kamaytiradi, negaki chiqindi maydoniga kamrok suv va organik moddalar yuboriladi.

Panjara maydalagichlar soni quyidagi formuladan aniklanadi:

$$n_1 = \frac{Q_{\max} \cdot \text{soat}}{q_n}$$

Panjara-maydalagich tanlangandan sung uning oraliklar soni aniklanadi:

$$n = \frac{B + \delta}{6 + \delta}$$

Panjara oldi suv chuqurligi aniklanadi:

$$h_{yt} = \frac{q\omega}{n_1 \cdot n \cdot 6 \cdot v} = \frac{0,51}{2 \cdot 45 \cdot 0,006 \cdot 1,2} = 0,79$$

Bu erda: - maksimal soatlik sarfi, m³/soat;

V – panjara oraligida suv tezligi, panjara-maydalagichlar uchun 1.2 m/s kabul kilinadi;

n_1 – panjara-maydalagichlar soni.
Panjara oldi uzandagi Oqova suv tezligi:

$$V_1 = \frac{q\omega}{n_1 \cdot B \cdot h_{yt}} = \frac{0,51}{2 \cdot 1,32 \cdot 0,79} = 0,25$$

Panjarada bosim kamayishi:

$$h_m = \beta \left(\frac{\delta}{6} \right)^{4/3} = 1,83 \left(\frac{0,008}{0,006} \right)^{4/3} = 1,9279$$

Bu erda: koefitsienti, panjara uklarining shakliga boglik;
uklar kalinligi (6-8mm)

16 jadval

Panjara-maydalagich hisobi

	A	B	C	D
1	Jadval 10			
2	Rishotka-drabilka xisobi	Ulchov birligi	PД-600	Monster CDD4010-XD20
3	Oqava suv sarfi q	m ³ /s	0,51	0,51
4	Oqava suv sarfi Q	m ³ /soat	1853,44	1853,44
5	Panjara maydalagichni ishlab chiqarish quvvati qpem	m ³ /soat	2 000,00	1 057,00
6	Panjaralar soni PД-600	dona	1	2
7	Rishotkaning kengligi B	m	0,64	1,32
8	Panjara oldidagi suvning tezligi V	m/sek	1,2	1,2
9	Panjara oldidagi suvning chuqurligi hyr	m	0,59	0,79
10	Panjara oldidagi suvning kanaldagi oqim tezligi	m/sek	1,35	0,25
11	Panjarada bosim yo'qolishi h	m	0,2499	1,9279
12	Umumiy qarshilik htot	m	0,7496	5,7837
13	Panjaradagi teshiklar soni		36	45
14	Teshiklar eni b		0,01	0,006
15	Panjara Maydalagich tishining qalinligi		0,008	0,006

4.2.Qumtutgichlar

Tindirgichlarda mineral va organik moddalar aralashmasining ajralishi ulardan chiqindilarni olib chiqish va keyinchalik metantenk yoki aerob stabilizatorlardan achitish jarayonida ancha kiyinchiliklar tugdiradi. Bu Qumtutgichlarni ishlatilishiga sabab bo'ladi.

Qumtutgichlarning ishi gravitatsion kuchlar kullash asosida amalga oshiriladi. Qumtutgichlar, bularda kum va boshka ogir mineral zarralar chiqishi mumkin, lekin organik moddalaridan tashkil topgan chukmalar bulmasligi shart kilib xisoblanadi.

Odatda Qumtutgichlarda ushlangan kum zarrachalarining gidravlik kattaligi 18-22 mm ga teng. Bu Oqova suvlarda mavjud umumiy kum xajmining 65 %ni tashkil etadi. Suvning xarakat tezligi kancha katta bulsa, shuncha okim turbulentsligi kuchli bo'ladi va okim tezligining vertikal tashkil etuvchisi kattalashadi. Shu xolda kumning katta zarrachalari suv bilan birga okib chiqariladi. Kichiq va engil zarrachalar esa Qumtutgich tagiga chukadi.

Qumtutgichda yigiladigan chiqindilar xajmi kup faktorlarga boglik: Oqova suvlarni chiqazish tizimidan, tarmoq uzunligidan, uning nishabligidan, foydalanish sharoitidan, Oqova suvlar tarkibi va x.k. lardan shaxar kanalizatsiyasi uchun mavjud me'yorlariga kura gorizonta va tangentsial Qumtutgichlardagi chukindilar xajmi 0,02 l (tulik bulingan kanalizatsiya tizimi uchun) va 0,04 l (umumiy tizimi uchun) kuniga bir kishi uchun kabul kilinadi, chukindi namligi urta xisobda 60% va zichligi 1,5 t/m³ bo'ladi.

Chukindilar noriyalar, kovshlar, gidroelevatorlar, porshenli nasoslar yordamida chiqariladilar. Shunda kumlarni Qumtutgichlardan chiqarish uchun gidromexanik tizimi qullaniladi. Qumtutgichlarda ushlanadigan kum zarrachalari chiqarilganda ulchanadi.

4.2.1.Tangentsial Qumtutgichlar

Tangentsial Qumtutgichlar chet mamlakatlarda keng tarkalgan.

Oqova suv Qumtutgichga urinma buyicha uzatiladi. Qumtutgich xususiyatlaridan biri uning suv utish yulining kichiq chuqurligi. Qumtutgichga tushadigan yuklamani 110 m³/m³.s ga teng deya kabul kilinadi. Qumtutgich diametr esa 6 m ga teng deya kabul kilinadi.

Tangentsial Qumtutgichlar quyidagi formula orqali xisoblanadi:

$$F = Q_{\max.\text{soat}} / (n \cdot q_0) = 1853,44 / 120 = 15,45$$

Bu erda: F – rejadan olingan Qumtutgich bulinmasining yuzasi;

$Q_{\max}$ –Oqova suvlar soat xisobida maksimal kiymati;

n – bulinmalar soni;

$q_0 - 1 \text{ m}^2$ yuzaga tugri keladigan yuklama;

$$q_0 = 110 \div 130 \text{ m}^3/\text{m}^2 \text{ soat.}$$

Kichiq tozalash inshootlarida tangentsial Qumtutgichlarga tushadigan yuklamani $q_0 = 60 \div 80 \text{ m}^3/\text{m}^2$ soatgacha kamaytirish mumkin.

Xisoblar uchun:

kamida ikkita bulinma kabul kilinadi;

Qumtutgich chuqurligi uning yarim diametriga teng bo'ladi;
kumning gidravlik yirikligi $u_0 = 18 - 24 \text{ mm/s}$ ga teng deb kabul kilinadi;
chukmaning xisobiy diametri $d_{0 \text{ kum}} = 0,2 - 0,25 \text{ mm}$ ga teng deb kabul kilinadi.
Aloxida xar bulinmaning diametri:

$$D = \sqrt{\frac{4F}{\pi}} = \sqrt{\frac{4 \cdot 7,72}{3,14}} = 3,14$$

Qumtutgich chuqurligi:

$$h_1 = D/2 = 3,14/2 = 1,57$$

Konussimon qismining balandligi:

$$h_2 = \sqrt{D^2 - h_1^2} = \sqrt{3,14^2 - 1,57^2} = 2,73$$

Konussimon qismining xajmi:

$$V = \frac{\pi \cdot D^2}{4} \cdot \frac{h_2}{3} = \frac{3,14 \cdot 3,14^2}{4} \cdot \frac{2,73}{3} = 8,11$$

Tutib kolinadigan chukmaning xajmi:

$$V_{mud} = N_{k.s.m} \cdot q_{mud} \cdot t = 152790 \cdot 0,02 / 1000 = 3,06$$

Bu erda: $N_{k.s.m}$ – yashovchilarning keltirilgan soni;

$q_{mud} = 0,02 \text{ l/kishi. kun}$ – 1 kishiga tugri keladigan chukma xajmi;

t - Qumtutgichni ikkita tozalash orasidagi vaqt, $t = 1 \text{ kun}$ ga teng deb kabul qilinadi.

Qumtutgich konussimon qismining xakikiy tuldirish vakti

$$t = V/V_{mud} = 8,11/3,06 = 2,65 \text{ ga teng.}$$

Qumtutgichning

57	<i>Gorizantal qumtutgichning suvdagi aylanma xarakati</i>		
58	Gidrovlik mustaxkamlik σ	mm/s	13,20
59	Koeffitsient K		1,90
60	Oqava suvning xarakat tezligi v	m/s	0,20
61	Qum tutgich uzunligi L	m	21,59
62	Oqava suvning max sarfi q	m ² /s	0,51
63	Bir bo'linning diametri D	m	3,44
64	Aloxida qum tutning soni n_1		2,000
65	qum tutgich soni n		1,00
66	Qum tutgichning xisobiy chuqurligi H_s	m	0,75
67	Sartament diametri D	m	6,00
68	O'rta chiziq diametri D_1	m	5,20
69	Tarnov eni b	m	0,8
70	Qum tut xisobiy uzunligi L_1	m	16,33
71	qum tut dagi suvning xaqiqiy tezligi v_1	m ³	0,15
72	Qum tutning kunlik qoldiq miqdori V	m ³	3,06
73	Konus qismining balandligi h_2	m	5,146
74	Konus qismining xajmi V	m ³	36,41
75	Qum tutning konus qismining to'lish vaqti t	kun	11,91

4.3.Birlamchi tindirgichlar

Tindirish xolati Oqova suvlaridan gravitatsiya kuchlar ta'sirida tindirgich tagiga chukadigan yoki kalkib chiqadigan yirik dispersli aralashmalarni olib chiqazish uchun muljallangan eng sodda va amalda keng tarkalgan usullaridan biri deb xisoblanadi. Oqova suvlarni talab kilingan tozalash darajasiga karab tindirishni boshka inshootlarida tozalashdan oldin yoki yakuniy tozalash maksadida kullanadi. Tozalash texnologik sxemasida tindirgichning vazifasiga kura ular birlamchi va ikkilamchi bo'ladi.

Birlamchi tindirgichlar Oqova suvlarni biologik tozalash inshootlaridan oldin urnatiladi.

Ikkilamchi tindirgichlar biologik tozalangan Oqova suvlarni tindirish uchun muljallangan.

Birlamchi tindirgichlardan keyin Oqova suvda kolgan suzuvchi moddalar kontsentratsiyasi ularning boshlangich tarkibi va kursatkichlariga (zarralarning shakli va kattaligi, zichligi, chukma xosil kilishi, tezligi), shuningdek tindirish davomiyligiga boglik. Yirik suzuvchi moddalarni asosiy massasi chukma sifatida 1,5 soat davomida xosil bo'ladi. Yupka dispersli zarralarning chukma xosil kilish tezligi va suvdan chiqarish tulikligi ularning aglomeratsiya kobiliyatiga boglik.

Birlamchi tindirgichlarda Oqova suvda koladigan suzuvchi moddalarning ruxsat etilgan miqdori biologik tozalashda ishlatiladigan oksidlovchilar turiga kura

aniklanadi. Bunga karab tindirish davomiyligi kabul kilinadi. Tulik tozalanishi uchun yuboriladigan Oqova suv tindirgichlarda tindirilgan va tulik tozalanish uchun biofiltrlar va aerotenklarga uzatiladigan Oqova suvida koladigan suzuvchi moddalarining miqdori 150 mg/l dan oshmasligi lozim. Bunda shaxar ichidagi Oqova suvlarni tindirish davomiyligi 1,5 soat deb kabul kilinadi.

4.3.1. Vertikal tindirgichlar

Vertikal tindirgich reja bo'yicha yumaloq, tubi konussimon rezervuardan iborat.

Oqovasuv markaziy quvurga keltirilib, u bo'ylab pastga tushiriladi. Markaziy quvurning pastki qismidan chiqishda u oqim yo'nalishini o'zgartiradi va asta-sekin yuqoriga, to'kish tarnoviga tomon jiladi. Bunda, oqovasuvdan zichligi oqovasuv zichligidan yuqori bo'lgan yirik dispersli aralashmalar tushib qoladi. Tindirgichning butun kesimi bo'ylab suv yaxshiroq taqsimlanishi hamda tushayotgan suv quyqani loyqalatmasligi uchun markaziy quvur rastrubli qilib bajarilib, undan quyiroqda qaytargich shit o'rnatiladi.

Tindirgichga kelib tushgan erimagan aralashmaning har bir donachasi suv qatlami bilan birga suv tezligiga teng, ya'ni V tezlik bilan yuqoriga intiladi; shu bilan birga u og'irlik kuchi ta'sirida donacha hajmi va shakli, zichligi hamda suyuqlik yopishqoqligiga bog'liq bo'lgan tezlikda quyiga harakatlanadi.

Oqovasuvda turli gidravlik yiriklikdagi mexanik aralashmalar mavjud, shuning uchun u tindirgichdan biron-bir V doimiy tezlik bilan oqib o'tganida, ushbu aralashma donachalari turli holat egallaydilar. Ulardan ba'zilari ($u_0 - V$ bo'lganida) tezda tindirgich tubiga tushadilar, yana boshqalari ($u_0 - V$) muallaq (vzveshenno'y) holda bo'lsalar, uchinchilari yuqoriga chiqib ketadilar. So'nggilari o'z yo'llarida muallaq donachalar massasiga ega suv zonasi, ya'ni muallaq qatlamga duch keladilar. Undan o'tish jarayonida yirik donachalar bilan to'qnashib, eng mayda donachalar yiriklashib boradilar va bu ularning cho'kishiga olib keladi.

Maishiy oqovasuvlar uchun u qiymati 0,7 mm s ga teng deb olinadi. Tindirish muddati oqovasuvning talab etilgan tozalik darajasiga bog'liq va 30 daqiqadan (filtrlash maydonlaridan avval) 1,5 soatgacha (aerotenk va biofiltrlardan avval) deb qabul qilingan.

Tindirgichdagi suv darajasi tindirilgan suv kelib tushadigan qayta quyish (yig'uv) tarnovi cho'qqisi bilan belgilanadi. Bu erdan suv yana tozalash uchun yo'naltiriladi. Oqovasuvdan ajralib chiqqan muallaq donachalar quyqa hosil qilib (bir kecha-kunduzda kishi boshiga taxminan 0,8 l-s dan), sig'imi quyqaning ikki kecha-kunduzlik hajmiga teng deb olinadigan tindirgichning quyqa qismida yig'iladi.

Vertikal tindirgichdagi quyqa gidrostatik bosim ta'sirida 200 mm diametrli, chiqarish joyi tindirgichdagi suv darajasidan 1,5-2 m pastroqda joylashgan quyqa quvuri orqali chiqarib tashlanadi. quyqa namligi – 95%.

Vertikal tindirgichlar gorizonttal (yotiq) tindirgichlarga nisbatan ustunlikka ega: bular - quyqani chiqarib yuborish qulayligi va inshoot kamroq maydon

egallashi. Ammo ularning kamchiliklari ham mavjud bo'lib, ulardan quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- a) katta chuqurligi, bu ayniqsa, er osti suvlari mavjud bo'lgan hollarda ularni qurish qiymatini oshirib yuboradi;
- b) suv o'tkazish imkoniyatining cheklanganligi, chunki ularning diametri 9 m dan oshmaydi.

Loyiqalashda oqovasuvning vertikal harakati V tezligini tindirgich tutib qolishi kerak bo'lgan muallaq donachalar uo qismining eng kichiq tinish tezligiga teng deb olinadi.

4.3.2. Vertikal tindirgichlar hisobi

Bir vertikal tindirgichning ishlab chiqarish quvvati quyidagi formula bo'yicha aniqlanadi:

$$Q_{\text{set}} = 2.8 K_{\text{set}} (D_{\text{set}}^2 - D_{\text{set}}^2) (u_o - v_{\text{tb}}) = 2.8 * 0,45 (30^2 - 1,8^2) (0,58 - 0,048) = 604,9$$

bunda D_{set} – tindirgich diametri;

d_{set} - kiritish moslamasi diametri;

u_o – tutib qolinayotgan donachalarning gidravlik yirikligi, (3.21) formulasiga ko'ra topiladi;

v_{tb} – turbulent tarkibiy qism, , tindirgichdagi oqim tezligi, v_{tb} , ga bog'liq tarzda qabul qilinadi, mm s.

Tindirgichning konstruktiv o'lchamlari 18 jadvalda keltirilgan.

18 jadval

Vertikal tindirgichlarning asosiy parametrlari

Tindirgich turi	Diametr, D_{set} , m	Qurilish balandligi	
		Silindrik qismi H_{set} m	Konussimon qismi H_{kt}
Birlamchi	4	4,2	1,8
Ikkilamchi	4	2,1	1,8
Birlamchi	6	4,1	2,8
Birlamchi	6	4,2	3,3
Ikkilamchi	6	3	2,8
Ikkilamchi	6	2,1	2,8
Ikkilamchi	6	3	3,3
Birlamchi	9	4,2	5,1
Ikkilamchi	9	3	5,1

Tindirgichning bu turi uchun markaziy quvur uzunligi tindirish zonasi chuqurligiga teng qilib olinadi. Markaziy quvur diametri undagi ishchi oqim tezligidan kelib chiqib hisoblanadi, v_{set} 30 mm s, ya'ni

$$d_{set} = \frac{q_{set}}{v_{set} \cdot 3,6} = \frac{1853,44}{604,9} = 3$$

Rastrub diametri 1,35 d_{set} ga, qaytargich shit diametri esa rastrubning 1.3 diametriga teng deb olinib, yoki 1.76 d_{set} konuslilik burchagi 146° bo'lganida rastrub va qaytargich shit orasidagi ishchi oqim tezligi 20 mm/s dan oshmasligi kerak. qaytargich shit tubi va quyqa darajasi orasidagi neytral qatlam balandligi 0,3 m, konussimon taglikning yotqlik burchagi 50° .

Shundan so'ng tindirgichlar miqdori n k Q_w qset aniqlanib, bunda Q_w – oqovasuvlarning bir soatdagi maksimal sarfi, m^3 soat. quyqa miqdori birlamchi tindirgichlarda tozalashdan avval va undan keyingi muallaq donachalar kontsentratsiyasiga bog'liq ravishda hisoblab aniqlanadi:

$$Q_{mud} = \frac{Q_w \cdot (C_{en} - C_{ex})}{(100 - p_{mud}) \cdot \gamma_{mud} \cdot 10^4} = \frac{1853,44 \cdot (273,94 - 136,97)}{(100 - 95) \cdot 1,1 \cdot 10^4} = 4,62$$

bunda p_{mud} k 95% - quyqa namligi: γ k $1.06 \div 1.1$ g sm^3 - quyqa zichligi.

19 jadval

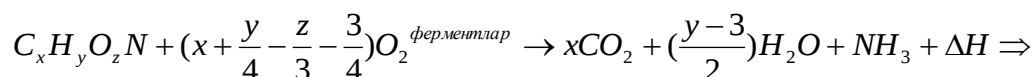
Vertikal tindirgichlar hisobi

A	B	C	D	E	F	G
2	Birlamchi tindirgichni tozalash va hisoblash			Gorizontal ko'inishdagi vertikal tindirgichlar hisobi		
4	Zaralarning gidravlik yirikligini aniqlash u_0	mm/s	0,58	Tutib qolinayotgan zarachalar yirikligi u_0	mm/s	0,62
5	Tindirish samaradorligi	%	50,00	Tindirish samaradorligi	%	50
6	Tindirgich oqib o'tish qismining chuqurligi H_{set}	m	3,1	Tindirgich oqib o'tish qismining chuqurligi H_{set}	m	4,2
7	Oqim o'tish qismining o'ziga sig'dirish qobiliyatidan foydalanish koeffitsienti K_{set}		0,45	Oqim o'tish qismining o'ziga sig'dirish qobiliyatidan foydalanish koeffitsienti K_{set}		0,45
8	Tindirish davomiyligi t_{set}	sek	1893,82	Tindirish davomiyligi t_{set}	sek	2253,82
9	Daraja ko'rsatgichi n_2		0,23	Величина слоя в лабораторном цилиндре h_1	m	0,5
10	Ishchi oqim tezligi v_w	mm/s	9	Daraja ko'rsatgichi n_2		0,23
11	Tindirgich diametri D_{set}	m	30	Ishchi oqim tezligi v_w	mm/s	9
12	Kirituvch diametr. Qurulma den	m	1,8	Tindirgich uzunligi L_{set}	m	40
13	Turbulentli tashkil etuvchi v_{tb}	mm/s	0,048	Tindirgich eni B_{set}	m	12
14	Bita tindirgichni ishlab chiqarish quvati q_{set}	$m^3/soat$	604,9	Turbulentli tashkil etuvchi v_{tb}	mm/s	0,045
15	Tindirgich tarkibi n	dona	3	Bita tindirgichni ishlab chiqarish quvati q_{set}	$m^3/soat$	445,27
16	Qoldiq tarkibi Q_{mud}	$m^3/soat$	4,62	Tindirgich tarkibi n	dona	4
17	Umumiy cho'kindi soni	m^3	36,93	Qoldiq tarkibi Q_{mud}	$m^3/soat$	4,62
18	Tindirgichda Suzuvchi moddalar soni C_{en}	mg/l	273,94	Umumiy cho'kindi soni	m^3	36,93
19	Tindirgichda keyingi Suzuvchi moddalar soni C_{ex}	mg/l	136,97	Tindirgichda Suzuvchi moddalar soni C_{en}	mg/l	273,94
20	Cho'kindi zichligi γ_{mud}	g/ sm^3	1,1	Tindirgichda keyingi Suzuvchi moddalar soni C_{ex}	mg/l	136,97
21	Cho'kindi namligi P_{mud}	%	95	Cho'kindi zichligi γ_{mud}	g/ sm^3	1,1
22				Cho'kindi namligi P_{mud}	%	95

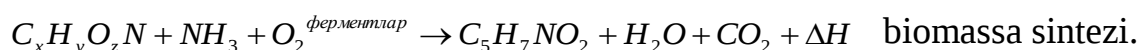
4.4.Oqova suvlarni biologik tozalash

Sun'iy sharoitli biologik tozalash uslubi mikroorganizmlarning organik tarkibli oqovalarni, ulardagi organik moddalardan ozuqa sifatida foydalanib, qayta ishlash imkoniyatiga asoslanadi.

Biologik tozalash inshootlarida mikroorganizmlarning oziqlanish jarayoni aerob sharoitda kechib, buni quyidagicha ko'rsatish mumkin:

→hujayraning energetik ehtiyojlari.

hujayra moddasi

Biokimyoviy reaksiyalar mikroorganizmlar ajratadigan fermentlar yordamida amalga oshadi. Sun'iy sharoitda biooksidlanish uslublari mikroorganizmlar yuklanish materialiga mahkamlanadigan biologik filtrlarda, yoki quyqa bo'laklari erkin suzib yurgan elaklangan suvga to'la rezervuardan iborat aerotenklarda amalga oshiriladi.

Faol loyqaflokulyatsiya imkoniga ega bo'lgan mikroorganizmlar suspenziyasidan iborat. Loyqabiotsinozi shakllanishining eng muhim omili – ishlov berilayotgan suv tarkibi va loyqaga tushgan kuchlama ko'rsatkichidir. harorat, aralashtirish, erigan kislorod konsentratsiyasi loyqalar sifat tarkibini deyarli o'zgartirmaydi, lekin mikroorganizmlarning turli guruhlarining miqdor nisbatiga ta'sir ko'rsatadi.

Loyqaholatini ko'p martalab kuzatish aerotenklarda oqovasuvlarning tozalanish sifati va loyqadagi bir hujayralilar miqdori orasidagi umumiy bog'liqlik mavjudligini aniqlash imkonini berdi. Bu inshootlar ishini biologik jihatdan tahlil qilish uchun asos vazifasini o'taydi.

4.4.1.Aerotenklar

Aerotenklardagi oqovasuvlarni biologictozalash faol loyqamikroorganizmlarining hayotiy faoliyati oqibatida yuz beradi. Oqovasuv to'xtovsiz aralashtirilib, havo kislorod bilan to'yinguniga qadar aeratsiya qilinadi. Aerotenklar quyidagi belgilariga ko'ra tasniflanadi:

- 1) oqim tuzilmasi (strukturasi) ga ko'ra- siqib chiqaruvchi aerotenklar, aralashtiruvchi aerotenklar, oqovasuvlarni yoyib qabul qiladigan aerotenklar.
- 2) faol loyqani regeneratsiyalash usuliga ko'ra – regeneratori aloqida joylashgan aerotenklar, regeneratori bilan qo'shib ishlangan aerotenklar.
- 3) loyqaga tushadigan yuklamasiga ko'ra – yuqori yuklamali, oddiy va past yuklamali.
- 4) bosqichlar soniga ko'ra – bir, ikki va uch bosqichli.

5) konstruktiv belgilariga ko'ra – to'g'ri burchakli, yumaloq, kombinatsiyalashgan, oqimga qarshi, filtrtenklar, flototenklar, yoritgich-aerotenklar, tindirgich-aerotenklar va h.k.

6) aeratsiya tizimi turiga ko'ra – pnevmatik, mexanik, kombinatsiyalashgan, gidromexanik yoki pnevmomexanik. Siqib chiqargich aerotenklar inshoot boshida boshlang'ich suv va tsirkulyatsiya loyqasining markazlashgan kiritish va oxirida loyqaaralashmasini chiqarish joyiga ega. Oqovasuv asta-sekin kirish joyidan chiqish joyiga jilib boradi. Bunda kirib kelayotgan va avval kelib tushgan suv faol aralashib ketmaydi. Loyqasuvining reaksiyasi o'zgaruvchan, chunki inshoot boshida u yuqori kontsentratsiyalashgan bo'lib, bu uning oksidlanish tezligi oshishini ta'minlaydi. Aeratsiya davri qisqaradi, ammo aerotenk uzunligi bo'ylab suv tarkibining o'zgarishi loyqaadaptatsiyasini murakkablashtiradi va uning faolligini susaytiradi.

Siqib chiqaruvchi aerotenklar organik moddalar kontsentratsiyasi o'zgarishiga o'ta sezgir bo'ladilar. Shu sababli ulardan yalpi, bir martalik suv tashlashda, ayniqsa ular tarkibida toksik moddalar bo'lgan hollarda, qo'llash tavsiya etilmaydi.

Aerotenk suvning kirish joyidan chiqish joyiga qadar masofa 1:50 bo'lsa, siqib chiqargich kabi ishlaydi.

Siqib chiqaruvchi aerotenkning bir turi – aerotenklar yo'laklarida pastki qismida tirqishlari bo'lgan engil tik to'siqlar o'rnatish bilan sektsiyalarga ajratilgani. Loyqaaralashmasining tirqishlar orqali harakati tezligi – 0,2 m/s dan kam. O'ng sektsiya kontsentratsiyani pasaytirish maqsadida kattaroq hajmli qilib yasaladi. Sektsiya yo'laklari uzunligi 60-80 m ga teng qilib ishlanadi. havo ko'proq aerotenk boshiga uzatiladi.

Boshlang'ich suvining uzatilishi hamda oxiridagi qoldiq loyqaning chiqarilishi bir maromda bajarilishi bilan ajralib turadi. Oqova suvlarning loyqaaralashmasi bilan to'liq aralashib, qo'shilib ketishi kontsentratsiyalarning tenglashuvini ta'minlaydi. Aralashtiruvchi aerotenklerden yuqori kontsentratsiyalangan oqovalarni (BPK_{20} to 1000 mg/l) tozalash uchun foydalanadilar.

Suv yoyib kiritiladigan aerotenklar aralashtirgich va siqib chiqargichlar o'rtasida – oraliq o'rin egallaydi. Kislorod bo'yicha optimal shart-sharoit mavjud emas.

Suyuqlik turli marom bilan uzatiladigan aerotenk.

Oqovasuv yo'lak uzunligi bo'yicha kamayib boradigan tarzda uzatiladi.

Regeneratorlar $BPK_{20} > 150$ mg/l bo'lganida, yoki suvda zararli qo'shimchalar mavjudligida o'rnatiladi. Iflosliklar tezda loyga o'tib, 10-30 daqiqada suv 50 % ga, 1.5-3 soat orasida esa butunlay tozalanadi (sezilarli tarzda nitrifikatsiya hodisasi yuz berishi tufayli suvni aerotenklerde bundan ortiq tutib turish maqsadga nomuvofiq).

5.4.2. Aerotenklar hisobi

Istalgan turdagi aerotenklar hisobida aeratsiya davrini aniqlash asosiy vazifa hisoblanadi.

Aerotenkda bo'lish vaqti:

$$t_{at} = \frac{2.5}{\sqrt{a_i}} \lg(L_{en}/L_{ex}) \geq 2 \text{ soat} = ((2,5/((2,50)^{0,5}))) * \lg((147,0,5/14,71)) = 1,58$$

bunda, a_i – loyqadozasi:

regeneratorsiz aralashtirgich-aerotenk uchun – 3 g/l

regeneratorli aralashtirgich-aerotenk uchun – 2-3,5 g/l

regeneratorsiz siqib chiqaruvchi aerotenk uchun-3-5 g/l

regeneratorli siqib chiqaruvchi aerotenk uchun-3-5 g/l

L_{en} – boshlang'ich BPK

L_{ex} – yakuniy, tozalash darajasini hisobga olgan BPK, biroq kamida 15 mg/l.

Loyqaga tushadigan yuklama

$$q_i = \frac{24(L_{en} - L_{ex})}{a_i(1-s)t_{atv}} = \frac{24(147,0,5 - 14,71)}{2,50(1 - 0,30)2} = 907,53$$

S – balchiq kulliligi, $S = 0,3$.

Aerotenkdagi jadval balchiqning qayta aylanish darajasi R_i ikkilamchi tindirgichlar ishlari inobatga olinib, muvofiklashtirilgan xisob-kitoblar bilan aniqlanadi:

$$R_i = \frac{a_i}{\frac{1000}{J_i} - a_i} = \frac{2,50}{\frac{1000}{130} - 2,50} = 0,48$$

J_i – loyqaindeksi o'lchami. Eksperimental tarzda, loyqaaralashmasiga 1 g/l ga qadar suv qo'shib aralashtirishda loyqaga tushgan yuklamaga bog'liq ravishda aniqlanadi. Loyqaindeksi faol loyqaning 1 g quruq moddasi 30 daqiqa tindirilganidan keyin egallagan ml lardagi hajmga teng. Avval analog bo'yicha qabul qilinadi.

Regeneratordagi loyqadozasi (me'yori)

$$a_r = a_i \left(\frac{1}{2R_i} + 1 \right) = 2,50 \left(\frac{1}{2 * 0,48} + 1 \right) = 5,10$$

Solishtirma oksidlanish tezligi

$$\frac{L_{ex}C_{O_2}}{(L_{ex}C_{O_2} + K_1C_{O_2} + K_{O_2}L_{ex})(1 + \varphi a_i)} = 90 \frac{\rho = \rho_{max} \quad 14,71 * 2}{(14,71 * 2 + 33 * 2 + 0,625 * 14,71)(1 + 0,07 * 2,50_i)} = 21,54$$

bunda,

φ – faol loyqa parchalanish maxsulotlarining ingibirlanishi koeffitsienti

ρ – oksidlanishning maksimal tezligi

C_{O_2} – erigan kislorod kontsentratsiyasi (2-3 mg/l),

K_1 – ifloslanuvchi organik moddalarni doimiy xususiyati

K_{O_2} – ifloslanuvchi organik moddalarni tavsiflovchi doimiy xususiyati, mg Og/l.

Iflosliklarning oksidlanish davri:

$$t_o = \frac{L_{en} - L_{ex}}{R_i a_r (1 - s) \rho} = \frac{147,05 - 14,71}{0,48 * 5,10 (1 - 0,30) 21,54} = 3,58$$

Regeneratsiya davri

$$t_r = t_o - t_{at} = 3,58 - 1,58 = 2$$

So'ng loyqaga tushadigan yuklamani aniqlash uchun oqovasuvlarning aerotenk – regenerator tizimida bo'lib turish vaqtini:

$$t = (1 + R_i) t_{at} + R_i t_r = (1 + 0,48) * 2 + 0,48 * 2 = 3,92$$

Tizimdagi loyqaning o'rtacha dozasini aniqlash zarur:

$$a_{im} = \frac{(1 + R_i) t_{at} a_i + R_i t_r a_r}{t} = \frac{(1 + 0,48) 2 * 2,50 + 0,48 * 2 * 5,10}{3,92} = 3,14$$

Loyqaga tushadigan yuklama

$$q_i = \frac{24(L_{en} - L_{ex})}{a_i (1 - s) t_{atv}} = \frac{24(147,05 - 14,71)}{2,50 (1 - 0,30) 2} = 907,53$$

Shundan keyin barcha hisob-kitoblarni q_i ning avvalgi va keyingi ko'rsatkichlari taxminan muvofiq kelguniga qadar aniqlantiriladi.

Umumiy sarf

$$q_w = \frac{q_{1max.v} + q_{2max.v} + q_{3max.v}}{3} = \frac{1853,44 + 1826,61 + 1830,32}{3} = 1836,79$$

Aerotenkning sig'imi:

$$W_{at} = t_{at}(1+R_i)q_w=2*(1+0,219)*1836,79=4477,38$$

Regenerator sig'imi:

$$W_r = t_r R_i q_w=2*0,48*1836,79=1827,17$$

Umumiy sigimi:

$$W = W_{at} + W_r=1827,17+4477,38=6304,55$$

Bitta aerotenk sigimi

$$W_{1\text{аэротенк}} = \frac{W}{n} = \frac{6304,55}{2} = 3152,28$$

Barcha aerotenklarda quyidagicha hisoblab topiladi:

1) faol loyqaortishi:

$$P_i=0.8C_{cdp} + K_gL_{en}=0,8*136,97+0,3*147,05=153,69$$

Bunda

C_{cdp} – mexanik tozalashdan keyin muallaq moddalar kontsentratsiyasi.

K_g – loyqaortishi koeffitsienti.

2) havoning solishtirma sarfi:

$$\frac{q_{O_2}(L_{en} - L_{ex})}{K_1 \cdot K_2 \cdot K_T \cdot K_3 \cdot (C_a - C_{O_2})} = \frac{q_{air}}{1,383 \cdot 2,168 \cdot 0,96 \cdot 0,85 \cdot (10,86 - 2)} = 5,49$$

q_{O_2} – olingan BPK ning 1 mg da davoning solishtirma sarfi, mg/na larda;

K_1 – qabul qilingan aerator turini hisobga oluvchi koeffitsient;

K_2 – aeratorning botirilish chuqurligiga bog'liq koeffitsient;

K_T – oqovasuvlarning haroratini hisobga olgan koeffitsient;

$$K_T = 1 + 0,02(T_w - 20)=1+0,02*(18-20)=0,96;$$

T_w – yoz mavsumidagi oylik O'rtacha xarorat, °C;

K_3 – suv sifati koeffitsienti, shaxar Oqova suvlari uchun 0,85 kabul kilinadi;

C_a – havodagi kislorodning eruvchanligi;

$$C_a = \left(1 + \frac{h_0}{20.6}\right) * C_T = \left(1 + \frac{3,20}{20.6}\right) * 9,40 = 10,86$$

Muxit bosimiga tugrilash quyidagi ifoda orqali aniklanadi:

$$C_T = \frac{S * P}{760} = \frac{940 * 720}{760} = 8,91$$

C – berilgan suv xarorati;

R – muxit bosimi, mm.sim.ust.

h_0 – shamollatgichni chuktirishni chuqurligi, m;

S_0 – aerotenkdagi kislorodning O'rtacha kuyukligi, birinchi yakinlashuvda $S_0 = 2$ mg/l kabul kilinadi.

Shamollatish jadalligini I_a m³/(m²soat), quyidagi ifoda orqali aniqlash joiz:

$$I_a = \frac{q_{air} H_{at}}{t_{at}} = \frac{5,49 * 3,20}{2} = 8,79$$

bunda, $t_{at} = t_{atv} = t_{atm}$ - shamollatish davri;

H_{at} – aerotenkni ishchi chuqurligi, m.

Ortikcha jadal balchiq miqdori, q_i m³/soat, quyidagi ifoda buyicha aniklanadi:

$$q_i = P_i * q_w = 153,69 * 32268,86 = 4959,46$$

Aylanuvchan jadal balchiq foiz, m³/soat quyidagi ifoda buyicha aniklanadi:

$$\Pi = \frac{a_i}{a_0 - a_i} * 100 = \frac{2,50}{30 - 2,50} * 100 = 9,09$$

bu erda, a_0 – aylanuvchi balchiq kuyukligi 30 g/l ga teng kabul kilinadi.

Aerotenklar va biologik xovuzlar uchun shamollatgichlar sonini N_{ma} quyidagi ifoda buyicha aniqlash lozim.

$$N_{ma} = \frac{q_{O_2} (L_{en} - L_{ex}) W}{1000 K_T K_3 \left(\frac{C_a - C_{O_2}}{C_a} \right) t Q_{ma}} = \frac{0,90(147,05 - 14,71)1209,60 + 2419,20}{1000 * 0,96 * 0,85 \left(\frac{10,86 - 2}{10,86} \right) 3,432 * 1,60} = 118,23$$

bunda W – aerotenk hajmi (butunicha);

t – aerotenkda bo'lish vaqti (umumiy),

Q_{ma} – aeratorning kislorod bo'yicha samaradorligi, kg/s.

Aerotenklar hisobi

B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L
№				Aerotenkda hisobi						
1	Loyqaindeksi o'lchami, Jat	sm ² /g	130,00	76,87	72,35	71,87	71,81	71,81	71,81	71,81
2	Avval loyqa indeksi so'ng ayratenkda	soat	1,58	2,00	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000
3	Len	mg/l	147,05	147,05	147,05	147,05	147,05	147,05	147,05	147,05
4	Lex	mg/l	14,71	14,71	14,71	14,71	14,71	14,71	14,71	14,71
5	Qabul qilish vaqti, ta	vac	2,00	2,00	2,000	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
6	Loyqani og'irligi, qi	m ² /soat	907,53	368,71	323,489	318,659	318,098	318,103	318,104	318,104
7	Loyqa to'lishi, s		0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30	0,30
8	Loyqani miqdori, ai	mg/l	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50	2,50
9	Achish vaqti, to	soat	3,58	6,25	6,515	6,546	6,546	6,546	6,546	6,546
10	Loyqani aylanish faolligi, Ri	m	0,48	0,24	0,221	0,219	0,219	0,219	0,219	0,219
11	Regeneratordagi loyqadozasi (me'yori), ar	mg/l	5,10	7,75	8,16	8,21	8,21	8,21	8,21	8,21
12	oksidlanishning maksimal tezligi, p	mg/(g soat)	21,54	16,40	16,10	16,07	16,07	16,07	16,07	16,07
13	erigan kislorod kontsentratsiyasi, C0	mg/l	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
14	faol loyqaparchalanishi mahsulotlarining igibirlanishi koeffitsienti φ	l/g	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
15	ifloslantiruvchi organik moddalar xossalariining konstantasi, K1	g BHK/m ³	33,00	33,00	33,00	33,00	33,00	33,00	33,00	33,00
16	kislorod ta'siri konstantasi, K0	mg O ₂ /m ³	0,625	0,625	0,625	0,625	0,625	0,625	0,625	0,625
17	Maksimal achish tezligi, pmax	mg/(g soat)	90,00	90,00	90,000	90,000	90,000	90,000	90,000	90,000
18	Qayta tiklanish davri, tr	soat	2,00	4,25	4,515	4,545	4,546	4,546	4,546	4,546
19	aerotenkda bo'lish vaqti(umumiy), t	soat	3,92	3,49	3,439	3,433	3,432	3,432	3,432	3,432
20	Sistemani o'rtacha loyqa miqdori, aim	mg/l	3,14	4,02	4,141	4,155	4,156	4,156	4,156	4,156
21	Aeratenk sig'imi, wat	m ²	4477,38							
22	Regenerator sig'imi, wr	m ²	1827,17							
23	suv maksimal tarzda kelib tushadigan aeratsiya vaqtida oqavasuvlarning o'rtacha	m ² /soat	1836,79							
24	Ummumiy inshoot sig'imi w	m ²	6304,55							
25	Bitta inshoot sig'imi, w1	m ²	3152,28							

20 jadval davomi

B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
№	Faol balchiqni 33% regnraytsiya qiluvchi 2 karedorli aeratenk qabul qilanz.														
	Aeratenk hajmi 1896 m ³ , uzunligi - 42 m, karedor eni 4,5 m, chuqurligi 3,2 m														
1	Aeratenk soni N	dona	2	13	menanik tozalashdan keyin muallaqmoddalar kontsentratsiyasi, C _{odp}	mg/l	136,97	25	Qabul qilingan aerator turini hisobga oluvchi koeffitsient, K ₁			1,383	1,540		
2	Karedorlar soni N		3	14	Loyqaortishi koeffitsienti, Kg		0,30	26	Aeratorning botirilish chuqurligiga bog'liq			2,168	2,168		
3	Karedor uzunligi L	m	42	15	Ortiqcha faol balchiqning bir sutkalik	m ³ /kun	4 959,46	27	Suv sifati koeffitsienti, K ₃			0,85	0,85		
4	Karedorlar eni B	m	4,5	16	Serkulyatsiyadagi faol balchiqning kontsentratsiyasi, s _{o3} /vac II		9,09	28	Oqavasuvlarning haroratini hisobga olgan koeffitsient, K _T			0,96	0,96		
5	Karedorlar chuqurligi H	m	3,2	17	Serkulyatsiyadagi balchiqning	g/l	30,00	29	Yoz davrida suvning o'rtacha	°C		18,00	18,00		
6	Regeneratorming aniqlangan hajmi	m ³	1209,60	18	Serkulyatsiyadagi balchiqning sarfi, qie	m ³ /kun	29 786,71	30	Kislorodning suvda	mg/l		10,86	10,86		
7	Aeratorning aniqlangan hajmi	m ³	2419,20	19	Havoning ajratilgan sarfi, qair	m ³ /m ³	5,49	31	Kislorodning suvda	mg/l		9,40	9,40		
8	T _r perempanux	soat	3,01	20	olingan BPK ning 1 mg da havoning solishirma sarfi, qo	m ³ /soat	0,90	32	Atmosfera bosimiga tuzatma, Cr			8,91	8,91		
9	Aeratsiya T _{sk}	soat	1,08	21	Aeratsiya hududining maydoni, far	m ²	12,60	33	Aerotenkdagi kislorodning o'rtacha kontsentratsiyasi, Co	mg/l		2,00	2,00		
10	Faol loyqaortishi, Pi	mg/l	133,69	22	Aeratsiya hududining maydoni, fat	m ²	189,00	34	Aeratsiya intensivligi, Ia	m ³ /(m ² s)		8,79	7,89		
11	Birluk qismalarda birlamchi tindirgichlardagi muallaq moddalarni ushlab qolish samarasi, Q		50,00	23	nisbati far:fat		0,07	35	aeratorning kislorod bo'yicha samaradorligi Qma	kg/soat		1,60			
12	Birlamchi tindirgichga kelayotgan muallaq moddalarning kontsentratsiyasi, C	mg/l	273,94	24	Aeratorning chukish chuqurligi, ha	m	3,20	36	Aerotenk uchun aerotenklar soni, Nma	dona		118,23			

4.4.3. Aerob stabilizator

Stabilizatorlar konstruksiyasiga ko'ra birlamchi tindirgichlardagi ortiqcha faol loyqava quyqani 100% regeneratsiyalovchi aerotenk-siqib chiqargichdan iborat. Stabillashtirish jarayoni aerob sharoitda amalga oshib, bu maqsadda stabilizatorga havo puflash stantsiyasidan havo quvurlari bo'ylab havo etkazib beriladi. Stabilizatsiya davrida organik kulsiz moddalarning asosiy qismi oksidlanish oqibatida parchalanadi. Stabillashgan quyqa namdan osonlik bilan xalos bo'lishi bilan farqlanadi, ammo stabilizatorlan oldin, nam quyqa uzatish liniyasida gelmintsizlantiruvchi moslama o'rnatish shart.

Aerob stabilizatorni hisoblash uchun quyidagi parametrlar aniqlanishi shart: Loyqadavri

$$\tau = \frac{t_{at} \cdot a_{im} \cdot 1000}{C_{ex.aap} \cdot 24} = \frac{1,08 \cdot 1827,17 \cdot 1000}{136,97 \cdot 24} = 593,70 \text{ (kun)},$$

t_{at} , a_{im} , $C_{ex.aap}$ parametrlari aerotenklar hisobidan qabul qilinadi;
Zichlanmagan faol loyqaning stabilizatoridagi barqarorlashuv vaqti

$$t_{st.loy} = \frac{(8 \div 10) + 0.02(20 - T_a)(\tau + 5)}{1.08^{20-T_c}} = \frac{(10) + 0.02(20 - 18)(593,70 + 5)}{1.08^{20-19}} = 31,43 \text{ (kun)}$$

bu erda T_a va T_c –loykaning aerotenk va stabilizatoridagi xarorati ^0S ;
Kislorodning solishtirma sarfi

$$q = \frac{0.96 + 0.016\tau}{1 + 0.108\tau} = \frac{0.96 + 0.016 \cdot 593,70}{1 + 0.108 \cdot 593,70} = 0,16 \text{ (kg O}_2\text{/ kg OB)};$$

Ortiqcha loyqava quyqaning barqarorlashuv vaqti

$$t_{st} = t_{st.loy} K2B \text{ (kun), qayerda, } B = \frac{M_{mud}^s}{M_{tot}^s};$$

$$t_{st} = 31,43 + 2 \cdot 4,85/8,81 = 32,53$$

Loyqava quyqa aralashmasi uchun kislorodning solishtirma miqdori

$$q_c = q_{loy}(1K0.4B\sqrt{\tau}) = 0,16(1+0.4(4,85/8,81) \cdot (593,70^{0.5})) = 1,02;$$

Aerob stabilizatorning zarur (talab etilgan) hajmi

$$V_{ST} = W_{tot} \cdot t_{ST} = 474,06 \cdot 32,53 = 15423,62 \text{ (m}^3\text{)};$$

1m³ aralashmani oksidlantirish uchun havoning solishtirma miqdori

$$D = \frac{q_c \cdot M_{tot}^s \cdot 1000}{K_1 \cdot K_2 \cdot K_T \cdot K_3 \cdot (C_a - C)} = \frac{1,02 \cdot 8,81 \cdot 1000}{1,540 \cdot 2,168 \cdot 0,85 \cdot 0,96 \cdot (10,86 - 2)} = 373,32 \text{ (m}^3\text{/m}^2\text{)}.$$

Aerob stabillashtirish (barqarorlashtirish) uchun havo sarfi aralashma kontsentratsiyasiga bog'liq ravishda stabilizatorning 1m³ si?imiga 1-2 m³/s deb qabul qilinadi.

21 jadval

B	C	D	E
№	<i>Chukindi miqdori hisobi</i>		
2			
3	1 Birlamchi tindirgichlardan olingan quruq modda bo'yicha quyqa miqdori M_{mud}	t/kun	7,07
4	2 K quyqa miqdorining yirik fraksiyalar hisobiga kupayishi koeffitsienti (1,1-1,2)		1,2
5	3 Mexanik tozalash samarasi Θ		0,6
6	4 Quruq modda bo'yicha faol loyqa miqdori $M_{a.mud}$	t/kun	5,77
7	5 Quruq modda bo'yicha umumiy quyqa miqdori M_{tot}	t/kun	12,84
8	6 gigroskopik namlik p_g, p_g'	%	6
9	7 $s_{mud}, s_{a.mud}$ – Mutloq quruq loyqa	%	27
10	8 Quyqadagi kulsiz mutloq quruq modda miqdori M_{mud}^s	t	4,85
11	9 Loyqadagi kulsiz mutloq quruq modda miqdori $M_{a.mud}^s$	t	3,96
12	10 Kulsiz mutloq quruq modda bo'yicha quyqa va loyqa miqdori M_{stot}^s	t	8,81
13	11 p_{mud} – Ho'l loyqa namligi	%	95
14	12 $p_{a.mud}$ – loyqa namligi	%	99
15	13 Nam loyqa miqdori W_{mud}	m ³ /kun	89,86
16	14 Ortiqcha faol loyqa hajmi $W_{a.mud}$	m ³ /kun	384,20
17	15 Quyqa va ortiqcha faol loyqaning umumiy hajmi W_{tot}	m ³ /kun	474,06
18	16 Aralashmaning o'rtacha namligi p_{mix}	%	98,14

	B	C	D	E
19		<i>Aero stabilizator hisobi</i>		
20	1	Loyqa davri τ	kun	593,70
21	2	Loyqaning aerotenkidagi xarorati T_a	$^{\circ}\text{C}$	18,00
22	3	Loyqaning stabilizatoridagi xarorati T_c	$^{\circ}\text{C}$	19,00
23	4	Zichlanmagan faol loyqaning stabilizatoridagi barqarorlashuv vaqti $t_{st\ loy}$	kun	31,43
24	5	Kislorodning solishtirma sarfi q_{O_2}	kg O_2 / kg	0,16
25	6	Ortiqcha loyqa va quyqaning barqarorlashuv vaqti t_{cr}	kun	32,53
26	7	Loyqa va quyqa aralashmasi uchun kislorodning solishtirma miqdori q_k		1,02
27	8	Aerob stabilizatorning zarur hajmi V_{cr}	m ³	15423,62
28	9	Aerob stabilizatorning talab etilgan hajmi $V_{cr\ 1}$	m ³	7711,81

4.4.4. Ikkilamchi tindirgichlar

Ikkilamchi tindirgichlar loyqaaralashmasi yoki suv bioparda aralashmasini tindirish uchun mo'ljallangan. Ikkilamchi tindirgichlar, birlamchilari kabi, vertikal (tik), gorizontaal (yotiq) va radial bo'ladi.

Biofiltrlardan keyingi hisob:

Tindirgichlar yuzasiga tushadigan yuklama:

$$q_{ssb} = 3,5 \cdot K_{set} \cdot u_o = 3,5 \cdot 581,25 \cdot 1,4 = 2929,524$$

Aerotenklerden keyingi hisob:

$$q_{ssa} = \frac{4,5 K_{sst} H_{set}^{0,8}}{(0,1 I_i a_i)^{0,5-0,01 t}} = \frac{4,5 \cdot 0,4 \cdot 3,1^{0,8}}{(0,1 \cdot 71,81)^{0,5-0,01 \cdot 10}} = 1,144$$

Shundan so'ng tindirgichlar yuzasining umumiy maydoni va qabul qilinayotgan tindirgichlar miqdori hisoblab topiladi.

Ikkilamchi tindirgichlar konstruksiyasi quyidagicha qabul qilingan:

Radial tindirgichlar

Bu – tik po'lat quvur asta-sekin kengayib bo'linadi va u tindirgichdagi suv sathidan pastda tugaydi. Undan chiqib, aralashma metallardan yasalgan, muvofiqlovchi tsilindr (balandligi 1,3 m) devorlari bilan cheklangan bo'shliqqa tushadi. Tsilindr loyqaaralashmasining tindirish zonasiga chuqurlikda tushishini ta'minlaydi. qisman tozalangan suv suv to'kkich orqali yig'ma halqa lotokda to'planadi va undan kiritish kamerasiga kelib tushadi.

Faol loyqa, loyqa suruvchi quvur orqali gidrostatik bosim yordamida loyqa kamerasiga olib tashlanadi, u erdan ejektor yoki plunjer nasosi yordamida qisman qayta tiklashga va qisman qaytadan ishlatishga yuboriladi.

Ikkilamchi garizontal va vertikal tindirgichlar konstruksiyasiga ko'ra birlamchi tindirgichlar bilan bir xil bo'ladilar.

Faol loyqa qulash burchagiga ega bo'lmaganligi uchun, ikkilamchi tik (vertikal) tindirgichlardan foydalanishda uni tindirgich devorlaridan majburiy tozalab tashlash choralari ko'rish talab etiladi.

22 jadval

Ikkilamchi tindirgich

	B	C	D	E
1	<u>Ikkilamchi Tindirgich</u>			
2	<u>Biyofiltrdan keyin,,,,,</u>		Jadval 15	
3	1	Biofiltrlardan keyingi hisob Tindirgichlar yuzasiga tushadigan yuklama Q_{ssb}	$m^3 m^2 \cdot soat$	2929,524
4	2	Bioplyonkaning gedravlik yirikligi U_0	mm/s	1,400
5	3	Tindirgich yuzasining maydoni F_{ss}	m^2	0,822
6	4	1ta tindirgich yuzasi maydoni f_{ss}	m^2	703,957
7	5	Tindirgichlarning soni n	dona	0,001
8	<u>Ayratenkdan keyin,,,,,</u>			
9	1	Tindirish hududi ishlatish maydoni K_{ss}		0,400
10	2	a_t	mg/l	10,000
11	3	Aeratenkdagi gedravlik yuklama Q_{ssa}	$m^3 m^2 \cdot soat$	1,144
12	4	Tindirgich yuzasining maydoni F_{ss}	m^2	2430,178
13	5	1ta tindirgich maydonini yuzasi f_{ss}	m^2	703,957
14	6	Tindirgichlarning soni n	dona	3

4.5.Biologik xovuzlar

Biologik xovuzlarni tarkibida organik moddalar bulgan shaxar, ishlab chiqarish va yuza Oqova suvlarini tozalash uchun kullash joiz.

Biologik xovuzlarni xudi tabiiy kabi, shunday sun'iy shamollatish (pnevmatik yoki mexanik) bilan loyixalash ruxsat etiladi.

Oqova suvlarni biologik xovuzlarda tozalashda tabiiy shamollatishli xovuzlar uchun KBE_{tulik} 200 mg/l dan, sun'iy shamollatishli xovuzlar uchun 500 mg/l dan yukori bulmasligi kerak.

KBE_{tulik} 500 mg/l dan yukori bulganda Oqova suvlarni oldindan tozalashni inobatga olish lozim.

Chukur tozalash uchun xovuzlarga Oqova suvlarni biologik yoki fizik-kimyoviy tozalashdan sung, KBEtulik tabiiy shamollatishli xovuzlar uchun – 25 mg/l dan, sun'iy shamollatishli xovuzlar uchun – 50 mg/l dan ortik bulmasligi kerak.

Biologik xovuzlarni turar joy imoratlariga nisbatan yilning ilik davrida shamol esish yunalishi tomonida joylashtirish lozim.

Xovuzda suv xarakatining yunalishi ushbu shamol yunalishiga tik xolatda bulishi kerak.

Biologik xovuzlarni ikkitadan kam bulmagan muvoziy bulimlardan 3-5 boskichli ketma-ketlikdagi, kaysiki istalgan bulimni tozalash yoki nosozlikni oldini olish ta'mirlari uchun uchirilganda, boshkasini ishi buzilmaydigan imkoniyatlar bilan loyixalash lozim.

Bir boskichdan boshkasiga utkazuvchi quvurlar novining belgisi suv satxidan 0,5-1,0 m past bulishi kerak.

Tozalangan suvlarni chiqarish xovuzdagi suv satxidan 0 dan 1 m gacha past chukurlikda joylashgan yigma kurilmalar orqali amalga oshirish lozim.

Suvni asosan, xovuzlardan keyin xlorlash lozim. Ayrim xollarda (xlorli suv quvur utkazgichini yotkizilish uzunligi 500 m dan ortikligida yoki aloxida xlorxonalar qurish zaruratida va shunga uxshashlar) xovuzlardan oldin xlorlash ruxsat etiladi.

Tutashuvdan keyin suvdagi koldik xlor kuyukligi 0,25-0,5 g/m³ dan oshmasligi kerak.

Xovuzning ish xajmini undagi Oqova suvlarni O'rtacha bir kecha-kunduzgi sarfini turib kolish vakti buyicha aniqlash lozim.

Tabiiy shamollatishli xovuzning xisobiy chuqurligi Hlag m, quyidagi ifoda buyicha aniqlash lozim:

$$H_{lag} = \frac{K_{lag} * (C_a - C_{ex}) * r_a * t_{lag}}{C_a * (L_{en} - L_{ex})}$$

Ish chuqurligi quyidagilardan oshmasligi kerak, m:

L_{en} 100 mg/l dan yukori bulganda – 0,5, L_{en} 100 mg/l gacha bulganda – 1; chukur tozalashli xovuzlar uchun L_{en} 20 mg/l dan 40mg/l gacha – 2, L_{en} 20 mg/l gacha – 3. Kishda xovuzning muzlashi mumkin bulganda, H 0,5 m ga oshirilgan bulishi kerak.

Sun'iy shamollatishli xovuzlarda chukur tozalashlarda suvni turib kolish vaktini t_{lag} kun, quyidagi ifoda buyicha aniqlash joiz:

$$t'_{lag} = \frac{N}{2.3 * k_d} * \left(\sqrt[N]{\frac{L_{en}}{L'_{ex} - L_{fin}}} - 1 \right)$$

bu erda, k_d – kislorodga extiyoj tezligining dinamik uzgarmas miqdori,

$$k_d = \beta_1 * k$$

ga teng;

bu erda, β_1 – labirint turidagi yulaklar buyicha suv siljishi yoki shamollatish kurilmalari paydo kiluvchi xovuzdagi suv xarakati tezligiga vlag m/s, boglik bulgan koeffitsient;

β_1 kattaligi quyidagi ifoda buyicha aniklanadi:

$$\beta_1 = 1 + 120 * v_{lag}$$

Bioxovuzlardan oldin Oqovalarni me'yoriy miqdoridagi xlor bilan xlorlash mumkin. Tutashuv sigimlarida Oqova suyuqliklarini turib kolishi 30 dak. xisoblanadi.

23 jadval

Biologik hovuzlar hisobi

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1					Jadval 17						
2	Len	mg/l	14,71				Birinci hovuz hajmi V1			453 949,21	
3	Lex	mg/l	3,71				Ikkinchi hovuz hajmi V2			179 105,95	
4	Tozalash	%	74,77%				Qishda kislorodning aralashuvchanligi Cr	mg/l	9,40		
5	Filtr	%	70,00%				Yozda kislorodning aralashuvchanligi Cr	mg/l	10,26		
6	Biologik hovuzlar hisobi						Bio hovuzlarning birinchidarajali maydoni F1a	m ²	32 237,51		
7	Oqava suvning yozdagi utacha harorat T _n			C ^o	18,00		Bio hovuzlarning birinchi darajali maydoni F1a	m ²	31 523,38		
8	Oqava suvning qishdagi utacha haroratiT _a			C ^o	14		Ikkinchi darajali bio hovuzlarning maydoni F2a	m ²	16 951,43		
9	BNK _{noxi} . Kirib kelayotgan oqava suv L _a			mg/l	14,71		Ikkinchi darajali bio hovuzlarning maydoni F2a	m ²	22 101,22		
10	Hajmiy foydalanish koeffitsienti α				0,8		Birinchi darajali bio hovuzlarning hisobiy chuqurl	m	14,08139608		
11	Birinchi darajali moddalarning yopilmaslik koeffitsienti K _{T neo}				0,06		Birinchi darajali bio hovuzlarning hisobiy chuqurl	m	10,56583298		
12	Birinchi darajali moddalarning yopilmaslik koeffitsienti K _{T suvda}				0,05		1-darajali qabul qilingan chuqurlik	m	4,5		
13	Oqava suvning birinchi darajali hovuzda bulish davomiyligi t _{tr}	kun	11,71				2-darajali qabul qilingan chuqurlik	m	4,5		
14	Oqava suvning birinchi darajali hovuzda bulish davomiyligi t _z	kun	14,07				Birinchi darajali bio hovuzlarning aniqlashtirilga	m ²	100 877,60		
15	BNK _{noxi} . Birinchi hovuzdan keyin L _f	mg/l	9,00				Birinchi darajali bio hovuzlarning aniqlashtirilga	m ²	39 801,32		
16	BNK _{noxi} . 2-hovuzdan keyin L ₂	mg/l	6,00				Bulimlar soni		2,00		
17	Suv ichki jarayon yoz davri uchun Lr	mg/l	2,00				Birinchi bosqich bulimining maydoni	m ²	50 438,80		
18	Suv ichki jarayon qish davri uchun Lr	mg/l	1,00				Ikkinchi bosqich bulimining maydoni	m ²	19 900,66		
19	2-bosqich suzuvchi moddalarning yopilmaslik koeffitsienti K _T				0,055		Birinchi bulim uzunligi	m	450		
20	2-bosqich suzuvchi moddalarning yopilmaslik koeffitsienti K _{T suvda}				0,045		Birinchi bulim kengligi	m	112		
21	Oqava suvning 2-bosqichdan o'tish vaqti t _{tr}	kun	5,55				Ikkinchi bulim uzunligi	m	178		
22	Oqava suvning 2-bosqichdan o'tish vaqti t _z	kun	5,60				Ikkinchi bulim kengligi	m	112		

4.6.Oqovasuvlarni zararsizlantirish

4.6.1.Xlорlash

Oqovasuvlarni zararsizlantirish (dezinfektsiyalash) uning tarkibida qolgan patogen bakteriyalarni o'ldirish va suv manbai suvining zararlanishi xavfini bartaraf etish uchun amalga oshiriladi.

Zararsizlantirish samaradorligi «coli» bakteriyalarining kontsentratsiyasiga ko'ra aniqlanadi. Ular miqdori 0,001 bo'lishi kerak.

Oqovasuvlarni zararsizlantirish usullarini to'rt asosiy guruhga ajratish mumkin:

termik;

kuchli oksidlantiruvchilar yordamida;

oligodinamik (qimmatbaho metallar ionlarining ta'siri);

fizik (ultratovush, radioaktiv nurlanish, ultrabinafsha nurlari yordamida).

Ayniqsa, ikkinchi guruh usullari keng qo'llanadi. Oksidlantiruvchi sifatida quyidagilar qo'llanadi:

xlor, xlor dioksidi, ozon, marganets nordon kaliy, vodorod perekisi, natriy va kaltsiy gipoxloriti. Sanab o'tilgan oksidlantiruvchilardan amaliyotda ko'proq xlor, ozon va natriy gipoxloriti qo'llanib, denaturatlashtirish natijasida ichak viruslarining inaktivatsiyasini keltirib chiqaradi (oqsillarning tabiiy xususiyatlarining o'zgarishi, ular aralashmalari yopishqoqligi o'zgarishi va fermentativ xossalarning buzilishida namoyon bo'ladi).

Mahalliy sharoitlarga bog'liq ravishda, QMQ ga muvofiq, faol xlorning hisob dozasini quyidagicha qabul qilish kerak:

mexanik tozalashdan keyin – 10 g/m³,

mexanik va to'liq bo'lmagan biologik tozalashdan keyin – 5 g/m³,

biologik, fiziko-kimyoviy va chuqur tozalashdan keyin – 3 g/m³.

Xlor dozasiga foydalanish jarayonida aniqlik kiritiladi. Zararsizlantirilayotgan suvda qoldiq xlor miqdori kontaktdan so'ng kamida 1,5 g/m³ bo'lishi shart.

Gazsimon xlor bilan xlorlash uskunasini xlorlash xonasi, aralashtirgich va kontaktli rezervuargacha ega. Xlorlash xonasi xlor ombori, xlor me'yoriyashtirish, nasos va yordamchi xonalardan iborat. Xlor ombori quyidagilarni saqlashga mo'ljallangan:

soatiga 2 kg tovar xlori ishlab chiqaradigan xlorlash xonalari uchun – 100 kg gacha siqimli ballonlar;

soatiga 5 kg va undan ortiq tovar xlori ishlab chiqaradigan xlorlash xonalari uchun – 700-3000 kg sig'imli bochka va tsisternalar.

Xlorlash xonasi ishlab chiqarish samaradorligi mazkur formula bo'yicha aniqlanadi:

$$q_{xl} = \frac{D_{xl} Q_{\max}}{1000} = \frac{3 \cdot 1853,44}{1000} = 5,56$$

D_{xl} – tozalash usuliga bog'liq ravishda xlor me'yori (dozasi),

$Q_{\max}$ – bir soatdagi maksimal sarf.

Ballonlar soni

$$N_{bal} = q_{xl} / S_{bal} = 5,56 / 0,70 = 8$$

bunda S_{bal} q 0,7 kg/s – bir ballondan chiqqan xlor.

Ballonlarda suyuq xlor etkazib beriladi. Ballon sig'imi – 30-55 l suyuq xlor bo'lib, u ballon-bug'latgichga etkaziladi. Bir ballondan 0,5-0,7 kg/s gazsimon xlor uzatiladi. Ballondan chiqayotgan xlor miqdori vakuum xloratorlar yordamida, vaznli yoki kombinatsiyalashgan usul yordamida, vaznli va qo'lda muvofiqlashtiriladigan xloratorlarni qo'llab me'yoriyashtiriladi. Bug'latgichdan keyin gazsimon xlor loyqafiltrlarini o'tadi va so'ng, xloratorlar orqali ejektorlarga

o'tkazilib, bu erga ko'trgich moslama (nasos)lar bilan vodoprovod suvi uzatiladi. Shundan keyin xlorli suv iste'molchi (aralashtirgich) ga etkazib beriladi.

Qo'llanadigan xloratorlar: 1) LONII – 100K (qo'lda muvofiqlashtiriladigan), xlor ishlab chiqarish samaradorligi – 1,28: 8,1 kg/s dan 2,05: 12,8 kg/s gacha, 2) XV-200, ishlab chiqarish samaradorligi – 2,5 : 25 kg/s va XV-260, ishlab chiqarish samaradorligi – 12,5 : 125 kg/s.

4.6.2.Aralashtirgichlar

Kontakt rezervuarlariga uzatishdan avval oqovasuvlarni xlorli aralashma bilan yaxshilab aralashtirish zarur. Aralashtirgichlar tarkibida quyidagilar qo'llanadi:

Ishlab chiqarish quvvati kunkasiga 12 dan 1400 m ga qadar bo'lganida – $\perp$ yoki $\angle 45^\circ$ qiyalik bilan o'rnatilgan 5-10 ta vertikal (tik) to'siqli qorishtiruvchi aralashtirgich-lotok. Toraytirilgan kesimi orqali o'tish tezligi – 0,8 m/s. Kengligi q 200:300 mm.

Lotok tubi gidravlik yotqlikka teng yotiq qilib ishlanadi. Oqim kuchidagi yo'qotishlar $h = \zeta$ formulasi bo'yicha aniqlanib, bunda V-toraygan joydagi tezlik, to'siqlar perpendikulyar joylashuvida $\zeta = 3$ va 45° bo'lganida $\zeta = 3,5$ ga teng.

To'siqlar orasidagi masofa - 0,76 m.

Aralashtirgichning joylashuv qiyaligi

$$i = \frac{h}{0.756}$$

Ishlab chiqarish quvvati kunkasiga 280 ming m³ gacha bo'lganida “Parshal lotogi” qo'llanadi, u monolit temir-betondan ishlangan.

4.6.3.Kontaktli rezervuar

Xlorning oqovasuv bilan yaxshi kirishishini ta'minlash uchun gorizonta (yotiq) turdagi tindirgich kabi kontaktli rezervuarlar qabul qilinadi. Ularning tubi qadir-budur bo'lib, lotoklarida uchida qo'ndirgichli yuvuvchi quvurlar joylashgan, bo'ylama devorlari bo'ylab esa aeratorlar va perforatsiyalangan quvurlar o'rnatilgan. Yig'ilgan quyqa 5-7 kunkada bir marta tozalab tashlanadi. Sektsiya o'chirilganida quyqa qo'ndirgichdan tushayotgan texnik suv bilan aralashtirilib, tozalash inshootining boshlanish joyiga qaytariladi. quyqani muallaq holda saqlash maqsadida rezervuardagi aralashma aeratsiyalanadi.

Rezervuarlar hajmi $V_{k.p.} = Q_{max\ q} \cdot T / 60 = 1853,44 \cdot 30 / 60 = 926,72$ formulaga ko'ra aniqlanadi.

Oqovasuvlar tezligi $v = 10$ mm/m bo'lib, xlorning oqovasuv bilan kontakti $T = 30$ davom etganida rezervuar uzunligi quyidagi formula bo'yicha aniqlanadi

$$L = v \cdot T \text{ (m)} = 10 \cdot 30 \cdot 60 / 1000 = 18$$

Ko'ndalang kesim maydoni

$$\omega = V/L = 926,72/18=51,48$$

Sektsiyalar miqdori

$$n = \omega / (b \cdot H) = 51,48 / (6 \cdot 2,80) = 3$$

24 jadval

Oqovasuvlarni zararsizlantirish

	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	Jadval 16								
2	Oqava suvni zararsizlantirish								
3	№	Xloratir gurulmasini hisobi			Havza kontakti				
4	1	Tozalash stansiyasida o'rtacha suv sarfi sekunda q_{cp}	m^3/sek	0,37	1	Havza hajmi $V_{x,p}$	m^3	926,72	
5	2	Bir soatdagi maksimal sarf $Q_{max,r}$	$m^3/soat$	1 853,44	2	Oqava suv bilan kontakt quvir davomiyligi T	minut.	30,00	
6	3	Tozalash usuliga bog'liq rishda xlor meyor $D_{x,a}$	g/m^3	3,00	3	Kontakt rezervuarida oqava suv harakat tezligi V	mm/m	10,00	
7	4	1-soat atrofida max suv sarfi uchun xlor sarfi $q_{x,a}$	$kg/soat$	5,56	4	Havza uzunligi L	m	18,00	
8	5	Xlor sarfi sutkada $q_{x,a, cyt}$	kg/kun	96,81	5	Sektsiyalar soni N		3	
9		Umumli xloratir qabul qilish $S_{x,z/h}$			6	Ko'ndalang kesim yuzasi ω	m^2	51,48	
10	1	Bir ballondan chiqqan xlor $S_{b,a}$	$kg/soat$	0,70	Havza kontakti turlari				
11	2	Ballonlar soni $N_{b,a}$	dona	8	1	Bo'lim chuqurligi H	m	2,80	
12	3	Suv istemol meyor $1kgda$ Xlor q_x	m^3/kg	0,40	2	Bo'lim eni b	m	6,00	
13	4	Balondagi suyuq Xlor	l	50,00	3	Bo'limni uzunligi L	m	18,00	
14	5	Balonlar soni kunda N	dona	1,94	4	Koridorlar soni n_1		2,00	
15	6	Xlorazatir suv sarfi bilan bosim berish $0,4MIIIa$	$m^3/soat$	2,22	5	Haqiqiy hajm W	m^3	302,40	
16		"Parshal lotok" aralashmasi			6	haqiqiy davomiyligi	minut.	39,16	
17	1	Og'iz eni	mm	500,00	7	Havo miqdori	$m^3/soat$	151,20	
18	2	Lotok suv osti eni B	m	0,60					
19	3	Lotok uzunligi L	m	6,10					
20	4	Umumiy qorishma uzunligi L1	m	13,63					
21	5	Yo'qotish bosimi h	m	0,20					

4.7. Oqovasuvlar quyqasiga ishlov berish inshootlari

4.7.1. Loyqazichlagichlar

Faol loyqani zichlash uchun vertikal yoki radial tipdagi gravitatsion loyqazichlagichlar qo'llanadi. Konstruktiv jihatdan ushbu loyqazichlagichlar shu nomli birlamchi tindirgichlardan iborat. Bundan tashqari aralashtiruvchi, ilituvchi va kimyoviy reagentlar qo'shadigan loyqazichlagichlar ham qo'llanadi.

Faol loyqakontsentratsiyasi zichlash chog'ida quyidagicha qabul qilinadi: vertikal (tik) loyqazichlagichlarda – 20-25 g/l, zichlash vaqti – 10-14 soat; radial loyqazichlagichlarda – 29-34 g/l, , zichlash vaqti – 9-11 soat.

Bijg'ib ketgan quyqa yoki loyqava quyqa aralashmasini zichlashda ular tozalangan oqovayoki texnik suv bilan yuvib tashlanadi. Yuvish chog'ida kolloid va mayda dispers zarrachalardan tozalanib, uning zichlanish sifati yaxshilanadi.

Loyqazichlagichlar hisobi bir soatda kelib tushgan maksimal ortiqcha faol loyqamiqdoridan kelib chiqib, 1,6 koeffitsienti bilan amalga oshiriladi. Ortiqcha faol loyqamiqdori quyidagi formula bo'yicha anqlanadi:

$$C_{mud} = P_i - a_i = 153,69 - 10 = 143,69$$

Bunda P_i – aerotenklardagi faol loyqamiqdorining ortishi;
 a_i – faol loyqaning ikkilamchi tindirgichlardan olib chiqilishi, kamida 10 mg/l deb qabul qilinadi.

Ortiqcha faol loyqaning bir soatlik sarfi quyidagi formulaga ko'ra hisoblab topiladi

$$Q_{mud} = \frac{C_{mud} Q_w 100}{24(100 - p_{mud}) \rho_{mud} 10^4} = \frac{143,69 * 32268,86 * 100 * 0,1}{24 / 100 - 99 / 1,03 / 10^4} = 187,57$$

P_{mud} – faol loyqanamligi (98-99%)

ρ_{mud} – loyqazichligi, t/m³.

Zichlash jarayonida ajralib chiqadigan suyuqlikning maksimal miqdori

$$Q = Q_{mud} \frac{p_{en} - p_{ex}}{100 - p_{ex}} = 192,19 \frac{98,14 - 97}{100 - 97} = 73,13$$

P_{ex} – zichlangan loyqanamligi, (1) – jadvalga har.
 quyida, vertikal (tik) loyqazichlagichni hisoblashda quyidagi parametrlar aniqlanadi:

1. qurilgan qism balandligi

$$h = 3,6 * v * t$$

bunda

v – suyuqlikning harakatlanish tezligi $\leq 0,1$ mm/s

t – zichlash vaqti, soat (i)

2. ko'ndalang kesimning foydali maydoni,

$$F_s = \frac{Q}{3.6v} = \frac{192,19}{0,30} = 640,624 \text{ m}^2 ;$$

3. markaziy quvur ko'ndalang kesimining maydoni

$$f_p = \frac{Q_{mud}}{3600v_p} ;$$

4. loyqazichlagichning umumiy maydoni

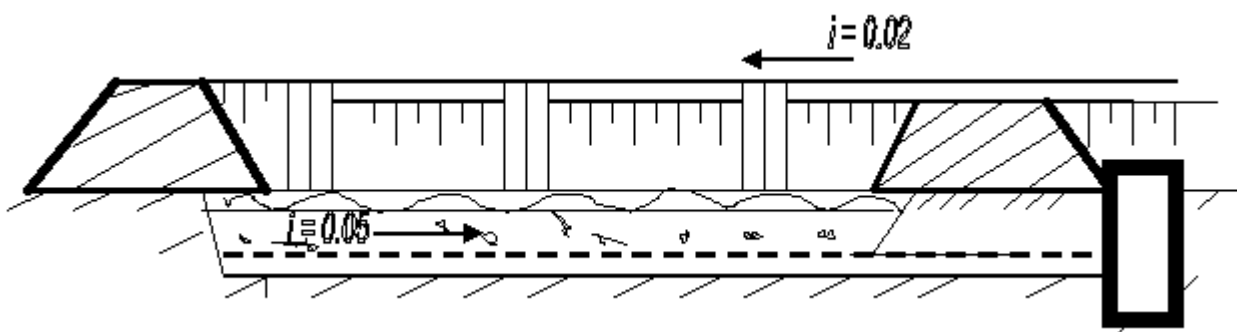
$$F = F_s K f_p ;$$

5. bir loyqazichlagich diametri $D = \sqrt{\frac{4F}{\pi n}}$, zichlagichlar soni kamida ikkita.

Gravitatsiya kuchlari yordamida zichlash o'rniga markazdan qochirma kuchlar zonasida zichlashdan foydalanish mumkin. Zichlagich sifatida tarelkasimon separatorlar, tsentrifugal qo'llanadi. Bundan tashqari, siqilgan havo bilan flotatsiyalash qo'llanadi. Bunda loyqakamroq solishtirma qarshilikka ega, ammo nisbatan kontsentratsiyalangan bo'ladi. Zichlash uchun kelib tushayotgan loyqava quyqani tozalashda oz kontsentratsiyalangan xlorli temir aralashmasidan foydalaniladi.

4.7.2. Loyqamaydonchalari

Biig'igan quyqalar ko'pincha suv yuza bo'ylab haydaladigan tabiiy va sun'iy asosli loyqamaydonchalarida hamda loyqazichlash maydonchalarida quritiladi. Agar tuproq qumli yoki gil-qumli bo'lib, er osti suvlari etarlicha chuqur joylashsa, loyqamaydonchalari tabiiy asos, ya'ni tuproq ustida joylashtiriladi. Er osti suvlari yuzaga yaqin joylashgan holda loyqamaydonchalarini drenaj tizimiga ega sun'iy asfalt-beton asosga quriladi. Loyqamaydonchalarga 0,01-0,03 qiyalik bilan yotqizilgan quvurlar bo'ylab keltiriladi. Kartalarga quyqa chqarish yo'laklari orasidagi masofa 10 dan 50 m gacha qabul qilinadi. quyqa kartalarga vaqti-vaqti bilan 0,2-0,3 m qalinlikda quyiladi. Filtrlangan suvni chiqarib yuborish uchun drenaj tizimi d q 100 mm li perforatsiyalangan quvurlardan qurilib, ular bir-biridan 4-8 m masofada, 0,0025 – 0,003 qiyalik bilan yotqiziladi. Boshlang'ich nuqtalardagi quvurlar kamida 1,25 m chuqurlikda joylashgan bo'lishi shart.

Loyqamaydonchalarining foydali maydoni mazkur formulaga ko'ra aniqlanadi

$$F = \frac{W_{tot} \cdot 365}{h \cdot K} = \frac{4756,41 \cdot 365}{75 \cdot 1,42} = 16301 \text{ (m}^2\text{)}$$

Bunda h – quyqaning loyqamaydonchasiga yuklamasi

K – iqlim koefitsienti (1).

Maydonchalar miqdori kamida ikkita bo'lib, har bir maydoncha to'rt kartaga ajratiladi. Tingan loyqasuvi nasos yordamida tizimning quyi kartasidan tozalash inshootlarining boshiga haydaladi. Karta kengligining uzunligiga nisbati 1: 2 dan 1: 2.5 gacha qabul qilinadi; cheklovchi valik balandligi 2,5 m ga qadar.

Loyqamaydonchalari hisobi

B	C	D	E	F	G	H	I	J
	<u>Loyqazichlagichlar</u>					<u>Loyqa maydoni</u>		
40	1	Ortiqcha faol loyqa miqdori C_{mud}	mg/l	143,69	1	quyqaning loyqamaydonchasiga yuklamasi	kg/kun	4 736,41
42	2	Aerotenkdagi faol loyqa miqdori ortishi P_i	mg/l	153,69	2	iqim koeffitsienti K		1,42
43	3	Faol loyqaning ikkilamchi tindirgichlardan olib chiqilishi a_z	mg/l	10,00	3	Harpyzka ocarzka na znosnye nromanzu D	kg/m2	75,00
44	4	Ortiqcha faol loyqaning bir soatlik sarfi Q_{mud}	m ³ /soat	187,57	4	III Loyqamaydonchalarining foydali maydoni F	m ²	16 301
45	5	Faol loyqa namligi p_{mud}	%	99,00	5		ga	1,63
46	6	Loyqa zichligi ρ_{mud}	t/m ³	1,03	6	Maydonchalar soni		2
47	7	Chukindi suvlarning soatlik sarfi Q_{mud}	m ³ /soat	4,62	7	Maydon yuzasi F_1	m2	8 130,65
48	8	Quyqa va chukindining umumiy sarfi Q	m ³ /soat	192,19	8	Количество карт на норманке		4
	9	Zichlash jarayonida ajralib chiqadigan suyuqlikning maksimal miqdori Q	m ³ /soat	73,13	9	Karta yuzasi f	m ²	2037,66
49	10	Zichlangan loyqa namligi P_{oz}	%	97,00	10	Karta Eni b	m	31,92
51	11	Kiruvchi loyqa namligi P_{oz}	%	98,14	11	Karta uzunligi l	m	63,84
52	12	Zichlash oynasidagi hisobiy yuklanishi	m ³ /m ² ·s	0,30	12	Qabul qilingan karta eni	m	24,00
53	13	Zichlash vaqti t	soat	8,00	13	Qabul qilingan karta uzunligi	m	48,00
54	14	Loyqazichlagichning umumiy maydoni F	m ²	640,624	14	Karta yuzasi f	m2	1 132,00
55	15	Bir loyqa zichlagich diametri D	m	20,2	15	Maydon eni	m ²	48,00
56	16	Loyqazichlagichni saramentli diametri	m	24,0	16	Maydon bo'yi	m ²	96,00
57	17	ishehi zonasi balandligi H	m	2,4	17	Qabul qilingan maydon yuzasi F_1	m ²	4 608,00
58	18	loyqa zichlagichning umumiy balandligi H_{tot}	m	3,4	18	Maydonchalar umumiy yuzasi	m ²	9 216,00

4.8.Oqovasuvlarni tozalash stantsiyasining bosh rejasi

Oqovasuvlarni tozalash stantsiyasining bosh rejasi tabiiy suvlardan foydalanish va ularni asrash sxemasi hamda aholi punkti bosh rejasi asosida loyiqalashtiriladi. Bosh rejaning texnik echimlari va ularni amalga oshirish navbati bo'lajak variantlar ko'rsatkichlarini solishtirishga asoslanishi kerak. Bosh rejaning topografik asosi bo'lib gorizontallarda 1:500 yoki 1:1000 masshtabida tayyorlangan reja xizmat qiladi.

Tozalash inshootlarining maydonchasi, odatda, yilning iliq davrida shamol ko'p esadigan tarafga teskari, turar joylar tomondan esadigan qilib, aholi punktiga nisbatan suv oqimidan pastroqda joylashtirib qurish lozim. Maydoncha relefi oqovasuvlar asosiy oqimining inshootlar orqali mustaqil o'qib o'tishini ta'minlashi shart.

Anhor va suv havzalari qirg'og'ida joylashtiriladigan tozalash inshootlari va nasos stantsiyalari maydonchalarining rejalashtirish belgilari suv toshish davridagi maksimal ko'tarilgan darajasidan kamida 0,5 m balandroq qilib qabul qilinadi. Bunda suv bilan ta'minlanganlik shamol kuchi va to'lqinlar balndligini hisobga olib 3% ga teng olinadi.

Tozalash stantsiyasi o'rab olinadi. Ko'pincha bu xavfsizlik texnikasi qoidalarini hisobga olib amalga oshiriladi. Filtratsiya maydonchalarini o'ramasa ham bo'ladi. hajm-rejalash harorlari, olovbardoshlik darajasi va inshootlarning toifasi qurilish loyiqalashtirilishi me'yorlariga binoan qabul qilinadi (QMQ 2.04.02.-97 va QMQ 2.04.03-97). Bir bino ichida turli xonalar, shuningdek to'g'ri burchakli idishlar texnologik jarayon shartlari, sanitar-tozalik, yong'inga qarshi va seysmik talablarga zid bo'lmagan va rejalashtirish, konstruksiya talablari hamda texnik-iqtisodiy qarashlar nuqtai nazaridan maqsadga muvofiq kelganida hamisha alohida joylashtirib, yo'li to'siladi.

Inshootlar orasidagi oraliqlar:

bir nomli inshootlar – 2-3 m.;

turli nomli inshootlar - 5-10 m.;
 mexanik va biokimyoviy tozalash inshootlari orasida – 15-20 m.;
 inshootlar va loyqamaydonchalari orasida, ekilgan daraxtlarni hisobga
 olganda 25-30 m

5. Mehnat muhofaza

Ayrim tabiiy va iqlimiy sharoitlardagi suvoqova tizimlariga qo'shimcha talablar

Zilzilali hududlar.

Zilzilali hududlarda suvoqova obyektlarini loyhalashda texnik yechimlarini QMQ 2.01.03-96 “Zilzilali hududlardagi qurilishlar” ,“Suv taminoti”; “Suvoqova”; “Qurilish qurilmalari”; “Bo'linmalar va quduqlar”; “Zilzilaliligi 9 balldan ortiq hududlardagi inshootlar va tarmoqlarga qo'shimcha talablar” ga muvofiq qabul qilish zarur.

Cho'kuvchan tuproqlar.

Cho'kuvchan tuzli va bo'rtgan tuproqlarda suvoqova tizimlarini QMQ 2.04.02-97 larda binoan loyihalash joiz.

26 jadval

Cho'kish bo'yicha tuproq turlari	Hududlar tavsifi	Quvur o'tkazgichlar asoslariga qo'yilgan talablar
I	Imoratlar qurilgan Imoratlar qurilmagan	Cho'kuvchanlik hisobga olinmagan Huddi shunday
II (cho'kish 20 sm gacha)	Imoratlar qurilgan Imoratlar qurilmagan	Tuproqni shibbalash Cho'kuvchanlik hisobga olinmagan
II (cho'kish 20 sm dan yuqori)	Imoratlar qurilgan imoratlar qurilmagan	Tuproqni shibbalash va taglik o'rnatish Tuproqni shibbalash

Eslatmalar; 1.Imoratlar qurilmagan hududlar – iqni 15 yil mobaynida aholi yashaydigan va xalq xo'jaligi obyektlari qurilishi mo'ljalanmagan hududlar.

2. Tuproqni shibbalash zichlangan qatlam quyi chegarasida quruq tuproq zichligini 1,65 ts/m³ dav kam bo'lmaguncha asosni 0,3 m chuqurlikda shibbalash.

3. Taglik – yon devorlari balandligi 0,1-0,15 m li suv o'tkazmaydigan qurilma qaysiki , 0,1 m qalinlikda zovur qatlami yetqaziladi.

4. Quvur o'tkazgichlar ostidagi asoslarga qo'yiladigan talablarni quvur o'tkazgichlar yaqinida joylashgan binolar va inshootlarning masulyatligi sinfga ko'ra aniqlash lozim.

5. Quvur o'tkazgichlarni birlashtirilgan choklari ostidagi handaqlarni chuqurlashtirish uchun tuproq shibbalashni qo'llash lozim.

II tur tuproq sharoitli cho'kuvchan tuproqlardagi temir beton, asbest sement, spool, cho'yan, polietilen quvurlarning birikish choklari egiluvchan mahkamlanganligi hisobiga qayishoq bo'lishishlari kerak.

Tuproqning o'z og'irligidan 10 sm dan ortiq cho'kish mumkinligida bosimsiz quvur o'tkazgich zichligi saqlanadigan sharoitda quydagi ifoda

5.1 Moslashtiriluvchi hududlar.

Umumiy ko'rsatmalar.

Moslashtiriluvchi hududlarda suvoqovanning tashqi tarmoqlari va inshootlari inshootlarini loyihalashda tog' jinslariga ishlov berishdan hosil bo'ladigan yer yuzasii siljish va yemirilishidan qo'shimcha tasirini inobatga olish zarurdir

Tog' jinslariga ishlab berish tasiridan muhofazalash bo'yicha tadbirlarni belgilashni loyihalanuvchi tarmoqlar va inshootlar ostida o'tkaziladigan muddatlarni hisobga olgan holda QMQ 2.01,09-91 hamda QM Q 2.04.02.-97 larga binoan olib boorish lozim.

Moslashtiruvchi hududlarda sizish dalalarini joylashtirish ruxsat etilmaydi. Suvoqovanning bosimsiz quvur o'tkazgichlarini yemiriluvchi tuproq tasiridan muhofazalash bo'yicha tadbirlar bosimsiz tartibli saqlanishini birikish choralarini bikiriligini qyrim bo'limlar mustahkamligini taminlashi kerak.

Muhofazalash bo'yicha tadbirlarni tanlashda va tog' konchiligi tomonidan asoslangan loyihalash bosqichida ishlab chiqiladigan hajmlarini aniqlashda quydagilar qo'shimcha ko'rtsatligan bo'lishi kerak:

Suvoqova tarmoqlari va inshootlari joylashgan matdonchalarni, shuningdek ayrim maydon tashqarisidagi quvur o'tkazgichlar qsimlarini moslashtirishni boshlanish muddatlari;

tektonik nosozliklar yuzalarga (cho'kindilar ostiga) quvur o'tkazgichli yo'l chiqishlarini kesishgan joylari, kon dalalarning chegaralari vca foydali qazilma qatlamlarini qo'riqlash;

yer yuzasida hosil bo'lishi mumkin bo'lgan bo'rtmali va o'pirilgan yirik yoriqli hududlar.

5.2 To'plagich zovurlar va tarmoqlar.

Suvoqovanning bosimsiz quvur o'tkazgichini muhofazalarini loyihalash uchun yer yuzasini kutilgan yemirilishi quydagicha bo'lishi mumkin;

loyihalashni ishlash onida maydonlardagi tog' jinslariga ishlov berishning malum holatlarida – berilgan tozalash ishlarini olib borishdan

ishlov berishni olib boorish rejalari nomalum bo'lgan maydonlarda – bir sathdagi qatlamlarini qayta ishlash yoki ishlov berishga mo'ljalangan bir kattaroq quvvat bo'yicha shartli berilgan ishlovlaridan;

kon dalalari chegaralarini qo'riqlanuvchi foydali qazilma qatlamlarini v a tektonik yemirilishlarni yuzaga chiqish yo'llarini quvur o'tkazgichlar bilan

kesishgan joylarida – yaqin 5 yilda ishlanishi mo'ljalangan, qatlamlardagi ishlovlari yig'indilari.

Muhofazalash bo'yicha tadbirlar ko'lamini aniqlashda QMQ 2.01.09-91 ga muvofiq ortiqcha yuk koeffitsientini hisobga olgan holda kutiladigan yemirilishlarni eng katta qiymatini qabul qilish zarur.

Bosimsiz suvoqova uchun sopol, temir beton, asbest sement va plastmassa quvurlarini, shuningdek temir beton novlar yoki suniy ariqlarni qo'llash lozim.

Quvurlar turlarini oqova suvlar tarkibi va qurilish maydonlarining tog' konchilik sharoitlari yoki quvur o'tkazgichlar yo'llariga ko'ra tanlash zarur.

Uzunasiga kesimi loyhalanayotganda quvur o'tkazgichlardagi bosimsiz tartibini saqlanish uchun qisimlar qiyaliklarini

$$i_p > i_p^{\min} + i_{gr}$$

Shartiga ko'ra yer yuzasini hisobiy notekis cho'kishlarini (qiyaliklarini) inobatga olgan holda belgilash zarur.

Qayerda i_p -quvur o'tkazgichning bosimsiz tartibdagi ishlarini saqlash uchun zaruriy qurilish qiyaligi;

$i_p^{\min}$ – hisobiy to'ldirilgandagi quvur o'tkazgichni ruxsat etilgan eng kichik qiyaligi;

i_{gr} - quvur o'tkazgich qismidagi yer yuzasining hisobiy qiyaligi

Bosimsiz quvur o'tkazgichning zaruriy qiyaligini taminlash imkoni bo'lmaganda, masalan, joy yer tuzilishi sharoitlari yoki loyihalanayotgan quvur o'tkazgichning boshlang'ich va oxirgi nuqtalarining berilgan belgilari farqlari sharoitlari bo'yicha, shuningdek kondalari chegaralarida hamda tektonik nosozliklarda quydagilar lozim:

quvur o'tkazgichlar yo'llarini katta qiyaliklar yo'nalishda yoki yer yuzasining kutilgan qiyaliklari kichik mintaqalarida etiborga olish;

quvur o'tkazgichlar yo'llarini katta qiyaliklar yo'nalishida yoki yer yuzasining

kutilgan qiyaliklari kichik mintaqalarida etiborga olish;

quvur o'tkazgichlar diamrtrlarini oshirish;

quvur o'tkazgichlarning hisobiy to'ldirilishini kamaytirish;

yer yuzasining noqulay qiyaliklar mintaqalarida chegaralaridan tashqaridagi o'sha yoki boshqa quvur o'tkazgichlarda oqova suvlarni tortib chiqarish stansiyalarini etiborga olish.

Oqova suvlarni tortib chiqarish stansiyalarini agar tog'li ishlar yaqin 5 yilga mo'ljalangan bo'lsa, u holda hamda ularni ancha uzoq muddatlarda bevosita tog'li ishlardan oldin amalga oshirishda quvur o'tkazgichlarni yotqazishda qurish lozim.

5.3 Tozalash inshootlari

Suvoqova inshootlarini, asosan birk va aralash qurilish qurilmalar tarzlarini bo'yicha loyihalash lozim. Tarxdagi birk bloklar, bo'linmalarining o'lchamlari yer yuzasining shakl o'zgarish kattaliklariga va amaliy jihatdan amalga oshiruvchi muhofaza choralari, jumladan zaruriy moslashtirish qobilyati bo'lgan shakl o'zgarish choklarining mavjudligiga ko'ra hisob- kitoblar bilan aniqlanishi kerak.

Qayishqoq qurilma tarzlarini faqat doimiy jihozlarga ega bo'lmagan, suv oqovaning ochiq turdagi sig'im inshootlari uchun ruxsat etiladi.

Doimiy jihozlarga ega bo'lgan suv oqova inshootlarini faqat birk qurilma tarzlarini bo'yicha loyihalash lozim.

Turli faoliyatli suvoqovaning bloklashtirilgach inshootlari o'zaro shakl o'zgarish choklari bilan ajratilgan bo'lishlari kerak.

Chiqindilarni tutib qolish uchun qiyalik burchagini sozlab turuvchi qo'zg'aluvchan panjaralarni va panjaramaydalagichlarni qo'llash lozim.

Biosizgichlarni sug'orgichlari sifatida purqovchi (sprinklerlar) va harakatlanuvchi sug'orgichlarni qo'llash tavsiya etiladi.

Reaktiv sug'orgichlardan foydalanilganda poydevor – ustunlarni inshootlardan suv o'tkazmaydigan shakl o'zgarish choklari bilan ajratish zarur.

5.4 Bino va inshootlarning qurilish yechimlari va tuzulishlariga talablar. Bosh tarx va hajmiy-tarx yechimlari.

Suvoqova inshootlari qurilishi uchun maydon tanlash, tekislash qurish va ular hududlarini obodonlashtirishni texnologik talablarga, QMQ II-89-90 ko'rsatmalariga hamda QMQ 2.04.02-97 umumiy talablarga binoan bajarish lozim. Suv havzalari va o'zanlari sohillari hududlarida joylashgan suvoqova inshootlari hamda nasos stansiyalari maydonlarining tarxlash belgilarini toshqin suvlarini eng baland sathidan 0,5 m dan kam bo'lmagan holda QMQ 2.06.04-82 ga binoan aniqlanuvchi shamol yordamida suvni haydashni 3% li ta'minlanganligini hamda shamol to'lqinlarini balandligini inobatga olgan ravishda qabul qilish joiz.

Aholi yashaydigan joylarni suvoqova inshootlari, shuningdek sanoat maydonchalardan tashqarida joylashgan sanoat korxonalarining suv oqova tozalash inshootlari hududlari har qanday sharoitlarda ham to'silgan bo'lishi kerak.

To'siqlarni quydagicha e'tiborga olish lozim:

25 mig m^3/sut gacha quvvatli tozalash inshootlari uchun – balandligi 1,6-1,8 bo'lgan tikanli simlardan;

25 ming m^3/sut dan ortig'ida – yaxlit balandligi 1,8-2,0 m. Zaruriy hollarda ayrim inshootlar uchun to'siqlarni texnika havfsizligi qoidalariga muvofiq e'tiborga olish lozim. Sizish dalalarni o'ramaslik ruxsat etiladi.

Suyuq xlor istemoli bilan bog'liq bo'lmagan madaniy-maishiy vazifali ob'ektlarni, sarflanuvchi xlor omborlarni joylashtirishni QMQ 2.04.02-97 ning 14,3 bandiga muvofiq bajarish joiz.

5.5 Hajmiy-tarx yechimlari.

Suvoqova tizimlarini bino va inshotlarning hajmiy tarxi handa tuzilish yechimlarini QMQ 2.04.02-97 va ushbu bo'lim ko'rsatmalariga binoan bajarish joiz.

Suvoqova binolari inshotlkarini o'tga chidamlilik darajasini II dan kam qabul qilinmasligi hamda ma'sulyatliligi bo'yicha II sinifga kiritish lozim, bunda balchiqli maydonchalari, biologic hovuzlar, sozlagich sig'implar, suv oqova tarmoqlari va ulardagi inshootlarni masulyatlilik bo'yicha III sinifga kiritish lozim, o'tga chidamlilikdarajasi esa me'yorlanmaydi.

Maishiy oqova suvlarni tortib chiqarish va tozalash jarayonlari portlashli yong'in havfi bo'yicha D toifaga kiritiladi. Oqova suvlar cho'kindilarni tortib chiqarish va qayta ishlash, shuningdek tarkibida oson alanganuvchi hamda portlashdan havfli moddalari bo'lgan ishlab chiqarish oqova suvlari tortib chiqarishva tozalash jarayonlarini portlashli yong'in hamda yong'indan havflilik toifasi ushbu moddalar tavsifi va mustaqil me'yoriy hujjatlarda belgilanganlarga ko'ra o'rnatiladi.

Suvoqova inshotlarida QMQ 2.09.04-87 ga binoan ishlab chiqarish jarayonlarining sanitariya tavsiflariga ko'ra tarkibi aniqlanuvchi maishiyxonalarni e'tiborga olish zarur.

Aholi yashaydigan joylar suvoqova inshotlardagi ishlab chiqarish jarayonlarini sanitariya tavsiflari qabul qilinadi.

Qurilmalar hisob-kitoblari.

Sig'imli inshootlar va binoning yer ostki qismini hisob-kitoblarida kuchlar, ta'sirlar hamda ortiqcha kuchlar koeffitsientlar QMQ 2.01.7-85 ning 10 bo'limi 67 jadvalga, mas'ulyatlilik sinfini mazkur QMQ ning 8.5 band bo'yicha muvofiq ravishda qabul qilinishi kerak.

Aerotenk suvning kirish joyidan chiqish joyiga qadar masofa 1:50 bo'lsa, siqib chiqargich kabi ishlaydi.

Siqib chiqaruvchi Aerotenklarning bir turi – Aerotenklar yo'laklarida pastki qismida tirqishlari bo'lgan engil tik to'siklar o'rnatish bilan seksiyalarga ajratilgani. Loyqa aralashmasining tirqishlar orqali harakati tezligi – 0,2 m/s dan kam. O'ng seksiya konsentrasiyani pasaytirish maqsadida kattaroq hajmli qilib yasaladi. Seksiya yo'laklari o'zunligi 60-80 m ga teng qilib ishlanadi. Havo ko'proq aerotenk boshiga o'zatiladi.

Boshlang'ich suvining o'zatilishi hamda oxiridagi qoldiq Loyqaning chiqarilishi bir maromda bajarilishi bilan ajralib turadi. Oqava suvlarning Loyqa aralashmasi bilan to'liq aralashib, qo'shib ketishi konsentrasiyalarning tenglashuvini ta'minlaydi. Aralashtiruvchi Aerotenklardan yuqori konsentrasiyalangan Oqovalarni (BPK₂₀ to 1000 mg/l) tozalash uchun foydalanadilar.

Suv yoyib kiritiladigan Aerotenklar aralashtirgich va siqib chiqargichlar o'rtasida – oraliq o'rin egallaydi. Kislorod bo'yicha optimal shart-sharoit mavjud emas.

Suyuqlik turli marom bilan o'zatiladigan aerotenk navbati bo'lajak variantlar ko'rsatkichlarini solishtirishga asoslanishi kerak. Bosh rejaning topografik asosi bo'lib gorizontallarda 1:500 yoki 1:1000 masshtabida tayyorlangan reja xizmat qiladi.

Tozalash inshootlarining maydonchasi, odatda, yilning iliq davrida shamol ko'p esadigan tarafga teskari, turar joylar tomondan esadigan qilib, aholi punktiga nisbatan suv oqimidan pastroqda joylashtirib qurish lozim. Maydoncha reliefi Oqova suvlar asosiy oqimining inshootlar orqali mustaqil o'qib o'tishini ta'minlashi shart.

Anhor va suv havzalari qirg'og'ida joylashtiriladigan tozalash inshootlari va nasos stansiyalari maydonchalarining rejalashtirish belgilari suv toshish davridagi maksimal ko'tarilgan darajasidan kamida 0,5 m balandroq qilib qabul qilinadi. Bunda suv bilan ta'minlanganlik shamol kuchi va to'lqinlar balndligini hisobga olib 3% ga teng olinadi.

Tozalash stansiyasi o'rab olinadi. Ko'pincha bu xavfsizlik texnikasi qoidalarini hisobga olib amalga oshiriladi. Filtrasiya maydonchalarini o'ramasa ham bo'ladi. Hajm-rejalash qarorlari, olovbardoshlik darajasi va inshootlarning toifasi qurilish loyihalashtirilishi me'yorlariga binoan qabul qilinadi (KMK2.04.02.-97 va KMK2.04.03-97). Bir bino ichida turli xonalar, shuningdek to'g'ri burchakli idishlar texnologik jarayon shartlari, sanitar-tozalik, yong'inga qarshi va seysmik talablarga zid bo'lmagan va rejalashtirish, konstruksiya talablari hamda texnik-iqtisodiy qarashlar nuqtai nazaridan maqsadga muvofiq kelganida hamisha alohida joylashtirib, yo'li to'siladi.

Inshootlar orasidagi oraliqlar:

bir nomli inshootlar – 2-3 m.;

turli nomli inshootlar - 5-10 m.;

mexanik va biokimyoviy tozalash inshootlari orasida – 15-20 m.;

inshootlar va Loyqa maydonchalari orasida, ekilgan daraxtlarni hisobga olganda 25-30 m.

Adabiyotlar.

1. Uzbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning «Uzbekiston mustakillikka erishish ostonasida» kitobini urganish buyicha o'quv-uslubiy qullanma. «Uqituvchi» nashriyoti-matbaa ijodiy uyi. Toshkent-2012. – 175 bet.
2. Karimov I.A. Uzbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlik xavfi, taraqqiyot kafolati va sharoitlari. – T.: Uzbekiston, 1997 – 315 s.
1. 3. КМК 2.04.03-97 «Канализация, Наружные сети и сооружения» – Т: Республиканский комитет по строительству и архитектуре, 1998 – 380 с.
2. Водоотведение и очистка сточных вод: Учебник для вузов / С.В.Яковлев, Я.А.Карелин, Ю.М.Ласков, В.И.Калицун. - М.: Стройиздат, 1996. - 591 с.
3. 36Калицун В.И. Водоотводящие системы и сооружения / Учебн. для вузов. - М.: Стройиздат, 1987. - 336 с.
4. Водоснабжение и канализация на железнодорожном транспорте: Учебник для вузов ж.д. транспорта / М.М.Белявский, Е.П.Воронина, В.С.Дикаревский и др. Под ред. В.С.Дикаревского - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Транспорт, 1980. - 279 с.
5. Василенко А.А. Водоотведение – К: Вуха школа. 1988 –254 с.
6. Ласков Ю.М.,Воронов Ю.В., Калицун В.И., Примеры расчетов канализационных сооружений – М.: Стройиздат, 1987, - 255 с.
7. Примеры расчета распределительных лотков и трубопроводов на канализационных очистных станциях: Методические указания для курсового и дипломного проектирования/ Павлова Н.Н., Иванов В.Г. – Л.:ЛИИЖТ, 1975.
8. Канализация населенных мест и промышленных предприятий: справочник проектировщика/под редакцией Самохина Н.В. – М.: 1981.639 с/
9. Дикаревский В.С., Павлова Н.Н. Доочистка бытовых сточных вод/ Методическое указание – С-П.: СПГУПС, 1996
- 10.Ю.В.Воронов, С.В.Яковлев. Водоотведение и очистка сточных вод/ под общей редакцией проф., д.т.н. Ю.В.Воронова. – МГСУ Издательство Ассоциации строительных вузов Москва 2006.
- 11.СЭВ,ВНИИ ВОДГЕО. Укрупненные нормы водопотребления и водоотведения для различных отраслей промышленности. Стройиздат. Москва-1978.
- 12.Основные гидрогеологические характеристики. Том 14. Средняя Азия. Выпуск 1. Гидрометеиздат. Ленинград 1974.
13. A.N.Rizaev, I.M.Oxremenko «Oqova suvlarni tozalash va chetga chiqarish» o'quv qo'llanma. Toshkent 2007.

«O`ZBEKISTON TEMIR YO`LLARI» -AKSIONERLIK JAMIYATI

Toshkent temir yo'l muhandislari instituti «Muxandislik kommunikasiyalari va tizimlari» kafedrası

Fakultet «Qurilish» Guruh KQ-19 Talaba Alimov M.M.S.

MALAKAVIY BITIRUV ISHI VAZIFASIGA ILOVA

1. Qurilish Xorazm viloyatida olib boriladi,
2. Aholi zichligi: 1 tuman $R_1 = 180$ odam/ga
2 tuman $R_2 = 600$ odam/ga
3. Tuproq tarkibi Suglinok
4. Tuproq suvlari 1.5-2.5 m chuqurlikda
5. Tuproqning muzlash chuqurligi 0,5-0,6 m
6. Tumanning seysmikasi 7-8 ball
7. Suv havzasiga Oqova suvlarning tushirilishini nazarda tutish

Havzada suv chuqurligi Nm	Havzada 95% suv sarfini ta'minlash $Q \text{ m}^3/\text{sek}$	Suvning Oqish tezligi $V \text{ m/C}$	Xavzadagi suzuvchi zarra tarkibi mg/l	BPK ₂₀	Aralashmali kislorod tarkibi $O_2 \text{ mgo/l}$	Xarorat $t^\circ \text{C}$
1	96	1,662	16	3.72	-	18

8. Shahar va temir yo'l stansiyaning yirik planning mashtabi 1: 5000
9. Gorizontallar har 5 m da o'tkazilgan

Ishlab chiqarish korxonalari va temir yo'l stansiyalari

№	Korxona soni	O'lchov birligi	Mahsulot soni	Smena soni	Ishchilar soni	Oqova suvlar me`yori			Oqova suv tavsifi					K _{s, tex}
						m _{um}	m _{tex}	m _{x-m}	Suzuvchi zarra	BPK ₂₀	Harorat	XPK	pH	
1	Non zavodi	tonna	100,19	3	594	3,60	2,80	0,80	4800,0	1650,0	20	3180,0	6,5	1
2	Sut zavod	1000 litr	10,00	3	27	7,3	7,1	0,2	20,0	20,0	15	80,0	7	1
3	Tikuv fabrikasi	1000 kiyim	25,00	2	350	4,20	3,50	0,70	18,0	16,0	30	80,0	7	1
4	Temir yo'l vokzali	m ³ /sut	-	3	-	-	-	-	10,0	45,00	25	50,0	7,5	-
5	Lokomotiv depo		15,00	2	102	2,04	1,70	0,34	10,0	13,75	25	47,0	7,5	1

Отзыв

На выпускную квалификационную работу

Алимова М. М. С. на тему: «Проектирование систем водоотведения и очистки сточных вод населенного пункта и железнодорожной станции «Кубатау»

1. Объем работы _____ стр., табл. _____, библи. _____

2. Основное содержание работы: В объем выпускной квалификационной работы входит расчет и проектирование сети водоотведения населенного пункта, производственных предприятий, коммунально-бытовых объектов и железнодорожной станции «Кубатау». Расчетно-пояснительная записка содержит описание объекта и принятой схемы и системы водоотводящей сети, а так же необходимые расчеты и обоснование принятых решений, а так же необходимые расчеты и обоснование принятых решений.

3. Положительные стороны: Работа Алимова М.М. С. выполнена со всеми необходимыми расчетами. Все чертежи выполнены в программе AutoCAD. Гидравлический расчет сети водоотведения выполнен в программе SB-1.

Недостатки: В пояснительной записке не указаны сноски на литературу.

Некоторые чертежи сооружений вычерчены не по габаритам.

1. Самостоятельность выполнения: Выпускник Алимов М.М.С. характеризуется как самостоятельный, интересующийся, обладающий навыками работы индивидуального самообразования.

2. Рекомендуется оценка: Работа отвечает требованиям, предъявляемым к выпускным квалификационным работам, поэтому выпускник Алимов М.М.С. заслуживает хорошей оценки.

3. Присуждение квалификации: Бакалавр по направлению 5340400 - «Строительство и монтаж инженерных коммуникаций» (системы водоснабжения и канализации на железнодорожном транспорте).

Руководитель доц.

«Инженерные коммуникации и системы»

О.М. Мусаев

Рецензия

на выпускную работу «Водоотведение населенного пункта и железнодорожной станции «Кубатау»»

Алимова М.М.С.

Выпускная работа состоит из пояснительной записки объемом ____ листов и ____ чертежей.

В выпускной работе выполнено проектирование систем водоотведения населенного пункта и железнодорожной станции. Сеть водоотведения принята согласно заданным условиям неполная раздельная, пересечённая, запроектированная по пониженной грани квартала. Сточные воды поступают на площадку очистных сооружений с помощью главной насосной станции, оборудованной насосами мокрого хода и решётками-дробилками. В выпускной работе принята полная механическая и биохимическая очистка с преаэрацией во встроенных в первичные отстойники преаэраторах, блоком ёмкостей и доочисткой на биологических прудах.

Выпускная работа выполнена в соответствии с КМК 2.04.03-97, чертежи соответствуют ГОСТ. Расчёты выполнены по программе SB1 и в Excel.

К выпускной работе имеются следующие замечания:

1. На ген. плане площадки очистных сооружений нет, привязки, всех коммуникаций и диаметров технологических линий.
2. На чертеже главной насосной станции отсутствуют экспликация и спецификация оборудования
3. На профилях «по воде и « по илу» нет указаний, какие приняты лотки и трубы и нет отметок очистных сооружений

Рецензируемая работа отвечает требованиям, предъявляемым к выпускным работам и, после устранения замечаний, может быть допущена к защите. Студент Алимов М.М.С. заслуживает положительной оценки и после защиты присвоения квалификации бакалавра по направлению 5340400 - «Строительство и монтаж инженерных коммуникаций» (системы водоснабжения и канализации на железнодорожном транспорте).

Звездующий кафедрой

«Проектирование, строительство и

эксплуатация инженерных коммуникаций»

ТАСИ к.т.н. доцент

Буриев Э.С.